POLIISI
POLIISIAMMATTIKORKEAKOULU

Huumausainerikostutkinnan etsinnät

Pakkokeinoharkinta Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtovuorossa

Kalle Heijari ja Lari Rönkä

10/2018

POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUN OPINNÄYTETYÖ / AMK

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto
Kalle Heijari ja Lari Rönkä	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi Huumausainerikostutkinnan etsinnät Pakkokeinoharkinta Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtovuorossa	Julkisuusaste Julkinen
Ohjaaja Lehtori Antti Jääskeläinen	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö

Paikkaan kohdistuvat etsinnät ovat huumausainerikostutkinnassa tärkeitä pakkokeinoja. Ensiarvoisen tärkeää etsinnöissä on niiden oikea ajoittaminen ja oikeaan paikkaan kohdistaminen. Huumausainerikostutkinnan alkuvaiheen pakkokeinoista päättää poliisissa pidättämiseen oikeutettu virkamiehenä yleisjohtaja. Pakkokeinoharkintaa varten kenttäpartio antaa yleisjohtajalle puhelimitse asiaesittelyn, jonka pohjalta yleisjohtaja tekee päätöksen. Pakkokeinoharkinnassa on tärkeää, että molemmat osapuolet puhuvat samoilla, yksiselitteisesti ymmärrettävillä termeillä. Osapuolten persoona tai ennakkoluulot eivät saa vaikuttaa siihen, pyydetäänkö etsintöihin lupaa.

Tässä opinnäytetyössä selvitetään, mitä ongelmia ja kehittämiskohteita Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen on yleisjohtajien harkitessa pakkokeinoa huumausainerikostutkinnan alkuvaiheessa. Onko kommunikaatio yleisjohtajan ja kenttäpartion välillä asian tärkeyteen nähden oikean tyylistä ja oikeusvarmaa, sekä onko vuorovaikutus osapuolten välillä erilaista riippuen osapuolten persoonasta. Lisäksi opinnäytetyössä selvitetään, miten kenttäpartion ja yleisjohtajan kommunikointia voidaan tehostaa ja miten kyettäisiin kehittämään uusia toimintamalleja pakkokeinoharkinnan kommunikaatioon päällystöpäivystäjän ja kenttäpartion välille.

Opinnäytetyön aihe on rajattu koskemaan huumausainerikostutkinnan alkuvaiheessa määrättäviä paikkaan kohdistuvia etsintöjä Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella ja tutkimusongelmaa on lähestytty kahdesta eri suunnasta käyttäen kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusmenetelmää.

Tuloksena kommunikaatiosta löydettiin eroja pakkokeinoharkintaan liittyvän puhelun odotuksissa. Yleisjohtajat odottavan kenttäpartiolta valmista pakettia ja kenttäpartiot toivovat puhelun olevan enemmän alkukeskustelu mahdollisista pakkokeinoista. Myös puhelun jälkeisessä kirjaamisessa löydettiin erilaista menettelyä. Opinnäytetyön pohjalta epäkohtien oikaisemiseksi yleisjohtajille on koottu pieni tietopaketti ja kentän koulutusta on valmisteltu.

Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
87 + 7 liitesivua	lokakuu 2018	mAmk2018ONT

Avainsanat

huumeet, pakkokeinot, etsintä, yleisjohtajat, päätöksenteko, kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 4

1.1 Tilastotietoa huumausainerikoksista Suomessa ja Kaakkois-Suomessa 4

1.1.1 Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tulleet huumausainerikokset Suomessa 5

1.1.2 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tulleet huumausainerikokset 7

1.1.3 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella suoritettujen kotietsintöjen ja paikanetsintöjen lukumääriä 8

1.1.4 Pohdintaa 9

1.2 Perustelut opinnäytetyömme tarpeellisuudelle 10

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET 11

3 AIHEEN RAJAUS 12

3.1 Aikaisemmat tutkimukset ja päälähteet 12

4 TUTKIMUSMENETELMÄT 13

4.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä 14

4.2 Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä 16

4.3 Triangulaatio 17

5 KÄSITTEET 18

5.1 Perus- ja ihmisoikeuksista 18

5.1.1 Yksityiselämän suoja 19

5.1.2 Kotirauhasta 20

5.1.3 Kotirauhaan puuttuminen 21

5.2 DrugWipe -seulontatestistä 22

5.3 Huumausaineen käyttörikos - huumausainerikos 23

5.3.1 Huumausaineen käyttörikos 23

5.3.2 Syytä epäillä huumausaineen käyttöä 24

5.3.3 Huumausainerikos 25

5.3.4 Huumausainerikoksen paljastuminen liikennevalvonnan yhteydessä 25

5.4 Paikkaan kohdistuva etsintä 26

5.4.1 Kotietsintä vai paikanetsintä 26

5.4.2 Etsinnän edellytykset 27

5.4.3 Etsinnästä päättäminen 27

5.4.4 Läpinäkyvä menettely etsinnällä 28

5.4.5 Korkeimman oikeuden ennakkopäätökset rajatapauksista 29

5.4.6 Rappukäytävä 29

5.5 Epäilyihin liittyvät kynnykset 29

5.5.1 Syytä epäillä 30

5.5.2 Todennäköisyysporrastus 30

5.5.3 Virkamiehen käsitys syytä epäillä kynnyksestä 30

5.5.4 Syytä olettaa 31

5.5.5 Poliisin saamat vihjeet 31

5.5.6 Korkeimman oikeuden ja apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuja 32

5.6 Poliisilakiperusteiset toimenpiteet ja rikosprosessuaaliset pakkokeinot 32

5.6.1 Poliisilakiperusteinen toimivalta 33

5.6.2 Rikosprosessuaaliset pakkokeinot 34
5.7 Poliisin johtamisjärjestelmästä ja yleisjohtajista 34
5.7.1 Yleisjohtajan tehtävät poliisin johtamisjärjestelmässä 35
5.8 Päätöksenteosta 36
5.8.1 Vuorovaikutuksesta 38
5.8.2 Poliisin pakkokeinoharkinta ja päätöksenteko 39
5.9 Pakkokeinoharkinnassa huomioon otettavaa normistoa 40
5.9.1 Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen 41
5.9.2 Suhteellisuusperiaate 41
5.9.3 Vähimmän haitan periaate 42
5.9.4 Tarkoitussidonnaisuuden periaate 42
5.9.5 Hienotunteisuusperiaate 42

6 HAASTATTELUTUTKIMUS 43
6.1 Toteutus 43
6.2 Kysymykset 44
6.3 Luotettavuus 44
6.4 Haasteet 44
6.5 Vastaajat yleisesti 44
6.6 Vastaukset yleisesti 45
6.7 Keskustelu partion kanssa 45
6.8 Erot tutkinnanjohtajien ja kentän komisarioiden välillä 46
6.9 Kehittämiskohteet 46
6.10 Rajatapaukset 47
6.10.1 Etsintä "huumeratin" perusteella 47
6.10.2 Etsinnän suorittaminen yöaikaan 48
6.10.3 Huumausainerikos vähäisellä määrällä 48
6.10.4 Rappukäytävässä haisee kannabis 49
6.11 Kvalitatiivisen tutkimuksen arviointia 49

7 KYSELYTUTKIMUS 50
7.1 Kyselytutkimuksen toteuttaminen 51
7.2 Webropol -kyselyn tulokset 52
7.2.1 Koulutus ja oma osaaminen 52
7.2.2 Kotietsinnöistä 53
7.2.3 Yleisjohtajista 55
7.2.4 Pakkokeinoharkinnasta 57
7.2.5 Avoimet kysymykset 59
7.3 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen toiminta-alueiden vastausten vertailua 61
7.3.1 Koulutus ja oma osaaminen 63
7.3.2 Kotietsinnöistä 63
7.3.3 Yleisjohtajista 64
7.3.4 Pakkokeinoharkinnasta 65
7.3.5 Avoimet kysymykset 66
7.4 Aktiivisesti huumausainerikosten kenttävalvontaa suorittavien vastaukset 66
7.5 Kyselytutkimuksemme pätevyys ja luotettavuus 69
7.5.1 Pätevyys (validiteetti) 69
7.5.2 Luotettavuus (reliabiliteetti) 70
7.6 Yhteenveto 71

8 JOHTOPÄÄTÖKSET 73

8.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin 74
8.2 Ihmisoikeudet 74
8.3 Keskustelu pakkokeinoharkinnassa 75
8.4 Persoonan vaikutus pakkokeinoharkintaan 76
8.5 Koulutus ja erot poliisiasemien välillä 76
8.6 Oma havainnointi 78
8.7 Tutkimuksen arviointia 78

9 LOPPUTULOS 79
9.1 Pohdinta 80
9.2 Ratkaisuehdotukset 81
9.3 Kehittämisideat ja jatkotutkimuksen tarve 82
9.4 Oma kehittyminen 83

LÄHTEET 84

LIITTEET

Liite 1. Haastattelututkimuksen kysymykset
Liite 2. Kyselytutkimuksen kysymykset

1 JOHDANTO

Aiheenamme on pakkokeinojen käyttäminen sekä miehistön ja päällystön kommunikointi huumerikostukinnan alkuvaiheessa määrättävien etsintöjen osalta. Pääasiassa keskitymme kommunikointiin kentän ja päällystön välillä. Tarkoitus on selvittää tämän kommunikaation ongelmia ja pohtia niihin sopivia ratkaisu- ja kehitysmalleja.

Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella päädytään huumausainerikostutkinnan yhteydessä tekemään vuosittain noin kolmesataa paikkaan kohdistuvaa etsintää. Tilastokeskuksen ja poliisin omien tilastojen perusteella paikkaan kohdistuvien etsintöjen määrät ovat vähentyneet vuosi vuodelta. Huumausainerikollisuus kuitenkin lisääntyy koko ajan, joten huumausainerikoksien paljastamiseen ja tutkimiseen käytettävien pakkokeinojen määrä vähentyy suhteessa tutkittaviin rikoksiin. Osasyy etsintöjen vähyyteen löytyy vähenevistä resursseista. Etsintöjä ei määrätä turhaan, jos niitä tekemään ei löydy väkeä. Toisaalta syynä voi olla parantunut valvonta pakkokeinojen perusteluiden kirjaamisessa, mikä on aiheuttanut tulkintojen tiukkenemista siinä milloin paikkaan kohdistuvan etsinnän voi määrätä suoritettavaksi.

Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää huumausainerikostutkinnan yhteydessä määrättävien paikkaan kohdistuvien etsintöjen tilanne Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella. Opinnäytetyön tuloksien perusteella kehitetään valvonta- ja hälytyssektorilla toimivien kenttämiesten ja pakkokeinoja määräävien yleisjohtajien kommunikaatiota huumausainerikostutkinnan alkuvaiheissa sekä parannetaan etsintöjen käyttöä huumerikostutkinnan yhteydessä. Opinnäytetyön ohessa tarkoituksena on kehittää osaamistamme tällä rikostutkinnan osa-alueella.

Opinnäytetyön yhteydessä tutustumme aiheeseen liittyviin julkaisuihin sekä aiheeseen liittyviin lakeihin, niiden tulkintoihin ja rajatapauksiin. Haastattelemme yleisjohtajina toimivia päällystön edustajia, tutustumme työtehtäviin, joissa pakkokeinoja käytetään, ja selvittämme valvonta- ja hälytyssektorilla toimivien ajatuksia aiheeseen liittyen.

Tavoitteenamme on yhtenäistää Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella huumausainerikostutkinnan yhteydessä määrättäviä pakkokeinoja paikkaan kohdistuvien etsintöjen osalta niin, että etsintöjen perusteluissa kaikki puhuvat asioista samoilla termeillä ja ymmärtävät pakkokeinojen perusteluiden tarpeellisuuden. Tavoitteenamme on lisätä käytettävissä olevien pakkokeinojen tarkoituksenmukaista käyttöä ja parantaa Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen tulosta huumausainerikostutkinnassa.

1.1 Tilastotietoa huumausainerikoksista Suomessa ja Kaakkois-Suomessa

Suomen huumausainemarkkinoilla yleisimmät huumausaineet ovat erilaiset kannabistuotteet ja amfetamiini. Tämän lisäksi Suomessa tavataan jossain määrin ekstaasia ja erilaisia huumausaineeksi luokiteltuja lääkkeitä, kuten esimerkiksi Subutexia, buprenorfiini -valmistetta, jota käytetään opiaateista riippuvaisten korvaushoidoissa. Erilaiset niin sanotut design- eli muuntohuumeet ovat myös yleistyneet Suomen

huumausainemarkkinoilla viime vuosina. (Niemi & Virtanen 2017, 195.) Tullilaboratorion kemistin, tulliylitarkastaja Ilmari Szilvayn määritelmän mukaan päihdelinkki.fi -sivustolla: ”Muuntohuumeet ovat aineita, joita ei ole luokiteltu huumausaineiksi huumausainelaissa, mutta jotka muistuttavat vaikutuksiltaan tai kemialliselta rakenteeltaan huumausaineiksi luokiteltuja aineita. Aineilla ei ole huumausaineluokitusta useimmiten siksi, että aineet ovat uusia tai havaittu päihtymiskäytössä vasta vähän aikaa sitten.” (Szilvay 2017.) Huumausaineiden takavarikkoluvuista on nähtävissä myös se, että viime vuosina Suomessa kannabiksen kasvattaminen kotona on yleistynyt. Kannabisviljelmien koko on Suomessa normaalisti enintään 20 kasvia ja yleensä viljelmät ovat pieniä ja ne on tarkoitettu lähinnä vain omaa käyttöä varten. (Niemi ym. 2017, 194.)

Suomen huumausainemarkkinat ovat poliisin mukaan aikaisempaa organisoidummat ja tietoverkkoja hyödyntävämmät. Huumausainekaupan siirtyminen tietoverkkoon on mahdollistanut sen, että toiminta leviää tehokkaasti ympäri maata ja se myös kansainvälistyy. Huumausainemarkkinoita pyrkivät hallitsemaan väkivallalla ja sen uhalla erityisesti tunnukselliset rikollisjengit, jotka ovat vakiinnuttaneet asemansa Suomessa. Kansainvälinen rikollisuus kytkeytyy huumausaineiden maahantuontiin ja usein onkin niin, että huumeiden maahantuojat ja salakuljettajat ovat ulkomaalaisia ja suomalaiset taas huolehtivat huumeiden vastaanottamisesta ja jakelusta. (Niemi ym. 2017, 197.)

Tutkimusten ja arvioiden mukaan edellä mainitusta huolimatta Suomen huumausainemarkkinoilla huumeiden vähittäismyynti on melko järjestäytymätöntä sen ammattimaistumisesta huolimatta. Huumausainemarkkinoilla yhdellä ryhmittymällä on vaikea pitää hallussaan monopoliasemaa saati päästä määräämään aineiden hinnoista tai mitä aineita markkinoilla on tarjolla. Huumausainemarkkinoiden voidaan siis sanoa olevan niin sanottujen avoimien markkinoiden kaltaiset. Suomen huumemarkkinoiden erityispiirre on myös se, että kauppa tapahtuu yksityisasunnoissa ja sitä pyritään tekemään luottamuksellisten suhteiden kautta. Meillä huumausaineiden myynti tapahtuu vain harvoin avoimesti kadulla tai tunnetusta paikasta. (Niemi ym. 2017, 197.)

Huumausainerikokset ovat rikoksia, joissa uhri ei yleensä tule tekemään poliisille rikosilmoitusta häneen kohdistuneesta rikoksesta. Normaalisti lainvalvontaviranomaisten oman toiminnan ansioista paljastetaan huumausainerikoksia, joten huumausainerikostilastoihin vaikuttavat suuresti viranomaisten kontrollin teho ja sen kohdentaminen. (Niemi ym. 2017, 189.)

1.1.1 Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tulleet huumausainerikokset Suomessa

Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilastojen mukaan Suomessa Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tuli vuonna 2017 yhteensä 9420 huumausainerikosta, 1280 törkeää huumausainerikosta ja 17 100 huumausaineen käyttörikosta. Vuonna 2016 ilmi tulleita huumausainerikoksia oli yhteensä 8221, törkeitä huumausainerikoksia oli 1179 ja huumausaineen käyttörikoksia 15 700. Vuonna 2015 huumausainerikoksia oli 7130, törkeitä huumausainerikoksia 1070 ja huumausaineen käyttörikoksia 15 200. Luvuista voi

nähdä, että huumausainerikokset ovat joka vuosi lisääntyneet yli tuhannella, törkeät huumausainerikokset noin sadalla ja huumausaineen käyttörikokset taas ovat lisääntyneet 500:lla vuodesta 2015 vuoteen 2016 ja 2700:lla vuodesta 2016 vuoteen 2017. (Tilastokeskus 2018)

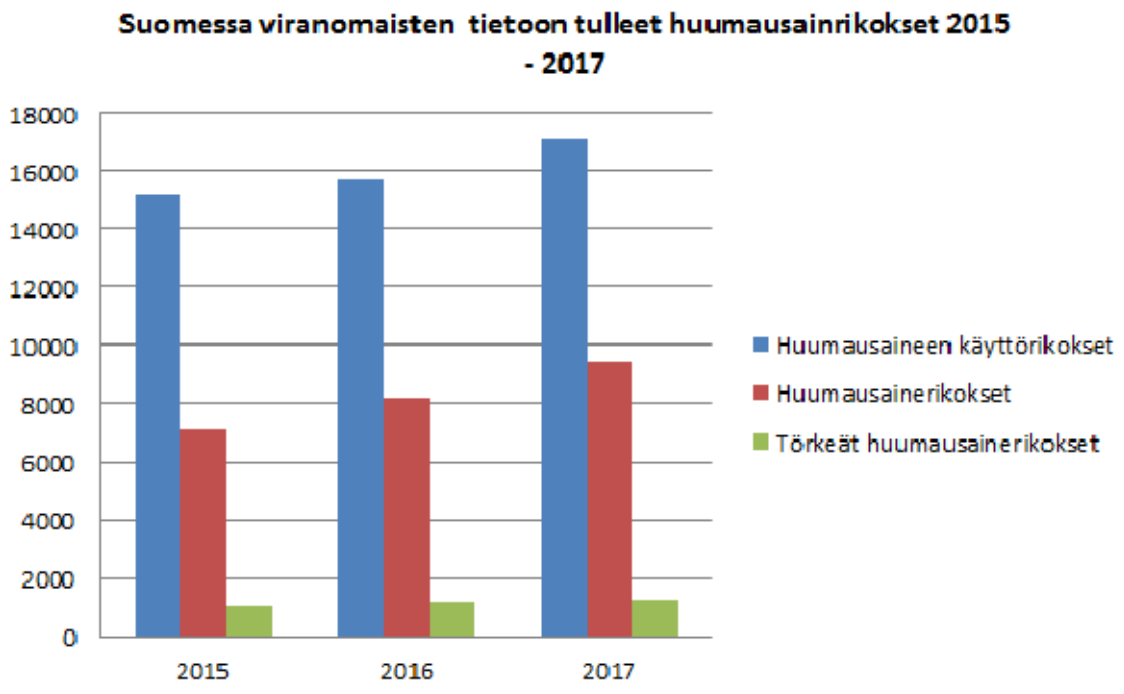

Taulukko 1: Suomessa poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleet huumausainerikokset 2015 - 2017 (Tilastokeskus)

Vuonna 2017 huumausainerikoksia oli noin 14,6 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016, törkeitä huumausainerikoksia oli noin 8,7 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016 ja huumausaineen käyttörikoksia taas 8,6 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016. Vuonna 2016 huumausainerikoksia taas oli noin 15,3 prosenttia enemmän kuin vuonna 2015, törkeitä huumausainerikoksia oli noin 10,2 prosenttia enemmän kuin vuonna 2015 ja huumausaineen käyttörikoksia ainoastaan noin 3,6 prosenttia enemmän kuin vuonna 2015. (Tilastokeskus 2018.)

Poliisin tulostietojärjestelmän eli PolStat:in mukaan 1.1.2018 – 30.6.2018 välisenä aikana koko Suomessa poliisin tietoon on tullut yhteensä 12 804 rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikosta. Vastaavana aikana vuonna 2017 rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikoksia tuli poliisin tietoon 11 303 kappaletta. Vuonna 2018 ilmi tulleita kyseisiä huumausainerikoksia on 1501 kappaletta enemmän kuin vuonna 2017 eli kasvua kyseisten huumausainerikosten kohdalla on jo vuonna 2018 ollut 13,28 prosenttia. Samaisen tulostietojärjestelmän mukaan törkeitä huumausainerikoksia tuli ilmi 1.1.2018 – 30.6.2018 välisenä aikana koko Suomessa 455 kappaletta, kun taas vastaavana ajanjaksona vuonna 2017 niitä tuli ilmi 519 kappaletta eli vuonna 2018 törkeitä huumausainerikoksia oli 64 kappaletta vähemmän kuin vuonna 2017 tarkasteltuna ajanjaksona. Koko Suomessa törkeitä huumausainerikoksia on siis tullut ilmi vuoden alkupuoliskolla 12,33 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2017.

24.7.2018 poliisin Sinetti -järjestelmässä julkaistun poliisihallituksen tiedotteen mukaan ”poliisin rikostorjunnan tavoitteena on vaikuttaa pysyvämmin ongelmiin ja sen aiheuttamiin lieveilmiöihin”. Tiedotteen mukaan vuoden 2018 alkupuoliskon rikostilastoissa on nähtävissä vakavien rikosten, kuten huumausainerikosten määrän kasvua, vaikkakin törkeät huumausainerikokset ovat vähentyneet. Tiedotteen mukaan huumausainerikollisuus on siis läsnä näkyvämmin kansalaisten arjessa. Tällaisen vakavan rikollisuuden torjunnassa poliisin oma paljastava toiminta on tärkeässä asemassa vaikkakin omat lisähaasteet poliisin paljastavalle tutkinnalle tuovat erilaiset muuttuvat trendit, kuten esimerkiksi huumausaineiden myynnin siirtyminen internetiin. (Poliisihallitus 2018.)

1.1.2 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tulleet huumausainerikokset

Poliisin tulostietojärjestelmän eli PolStat:in mukaan vuonna 2017 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tuli 342 huumausainerikosta, 26 törkeää huumausainerikosta ja 716 huumausaineen käyttörikosta eli yhteensä 1084 rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikosta. Vuonna 2016 huumausainerikoksia Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella kirjattiin 258 huumausainerikosta, 33 törkeää huumausainerikosta ja 721 huumausaineen käyttörikosta eli yhteensä 1012 rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikosta. Edelleen samaisen tulostietojärjestelmän mukaan vuonna 2015 Kaakkois-Suomessa tuli ilmi 309 huumausainerikosta, 24 törkeää huumausainerikosta ja 859 huumausaineen käyttörikosta eli yhteensä 1192 rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikosta.

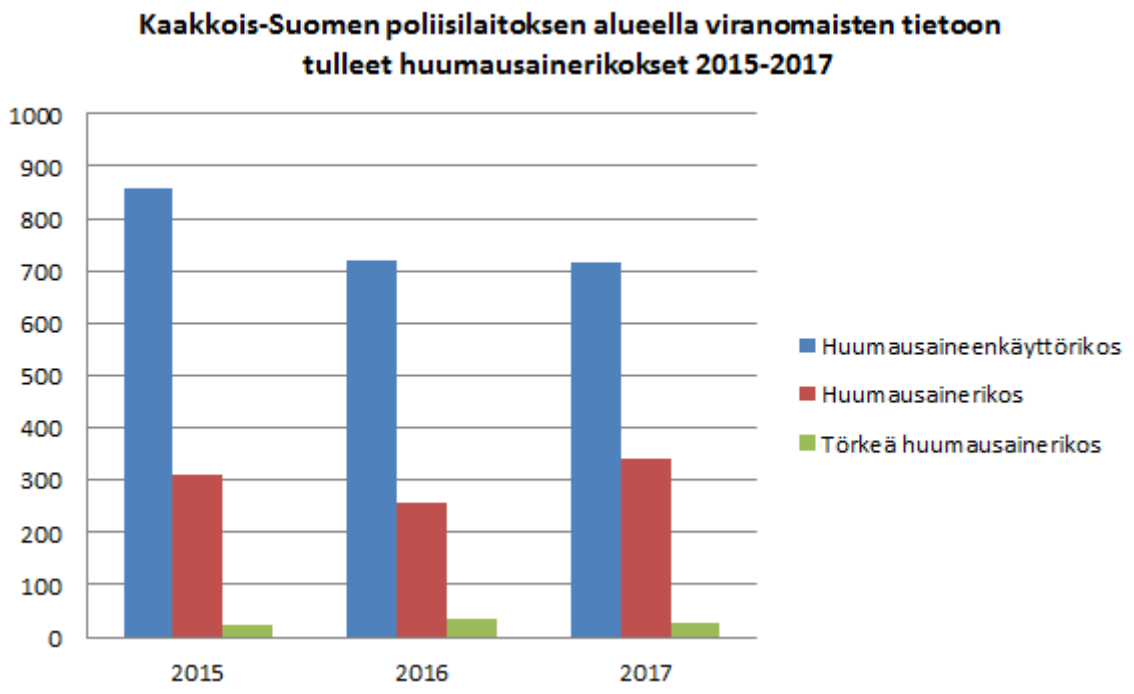

Taulukko 2: Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleet huumausainerikokset 2015 - 2017 (Poliisin tulostietojärjestelmä).

Vuonna 2017 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella huumausainerikoksia oli noin 32,6 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016, törkeitä huumausainerikoksia oli taas noin 21,2 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2016 ja huumausaineen käyttörikoksia taas 0,7 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2016. Yhteensä rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikoksia oli vuonna 2017 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella noin 7,1 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016. Vuonna 2016 huumausainerikoksia taas oli noin 16,5 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2015, törkeitä huumausainerikoksia oli noin 27,3 prosenttia enemmän kuin vuonna 2015 ja taas huumausaineen käyttörikoksia noin 16,1 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2015. Yhteensä rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikoksia oli vuonna 2016 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella noin 15,1 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2015.

Koko Suomen rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikoksista Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tuli vuonna 2015 5,1 prosenttia, vuonna 2016 4 prosenttia ja vuonna 2017 3,9 prosenttia.

Poliisin tulostietojärjestelmän eli PolStat:in mukaan 1.1.2018 – 30.6.2018 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella poliisin tietoon on tullut yhteensä 525 rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikosta. Vastaavana aikana vuonna 2017 kyseisiä huumausainerikoksia tuli poliisin tietoon 448 kappaletta. Vuonna 2018 ilmi tulleita rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikoksia on 77 kappaletta enemmän kuin vuonna 2017 eli kasvua kyseisten huumausainerikosten kohdalla on jo vuonna 2018 ollut 17,19 prosenttia. Samaisen tulostietojärjestelmän mukaan törkeitä huumausainerikoksia tuli ilmi 1.1.2018 – 30.6.2018 välisenä aikana Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella 17 kappaletta, kun taas vastaavana ajanjaksona vuonna 2017 niitä tuli ilmi 4 kappaletta eli vuonna 2018 törkeitä huumausainerikoksia oli 13 kappaletta enemmän kuin vuonna 2017 tarkasteltuna ajanjaksona. Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella törkeitä huumausainerikoksia on siis tullut ilmi vuoden alkupuoliskolla jo 325 prosenttia enemmän kuin vuonna 2017.

1.1.3 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella suoritettujen kotietsintöjen ja paikanetsintöjen lukumääriä

Poliisin tulostietojärjestelmän eli PolStat:in mukaan Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella huumausaineiden käyttörikosten, huumausainerikosten ja törkeiden huumausainerikosten yhteydessä oli vuonna 2017 kirjattu pöytäkirjoja kotietsinnästä ja takavarikosta yhteensä 182 kappaletta ja pöytäkirjoja paikanetsinnästä yhteensä 113 kappaletta ja takavarikkopöytäkirjoja 254. Eli yhteensä kotietsinnöistä ja paikanetsinnöistä ja takavarikoista oli kirjattu vuonna 2017 yhteensä 549 pöytäkirjaa. Vuonna 2016 kotietsinnöistä oli kirjattu 176 pöytäkirjaa, paikanetsinnöistä 134 pöytäkirjaa ja takavarikkopöytäkirjoja 240 eli yhteensä 550 pöytäkirjaa. Saman tulostietojärjestelmän mukaan vuonna 2015 kotietsinnöistä oli Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella kirjattu 200 pöytäkirjaa, paikanetsinnöistä 145 pöytäkirjaa ja takavarikkopöytäkirjoja 283 eli yhteensä 628 pöytäkirjaa.

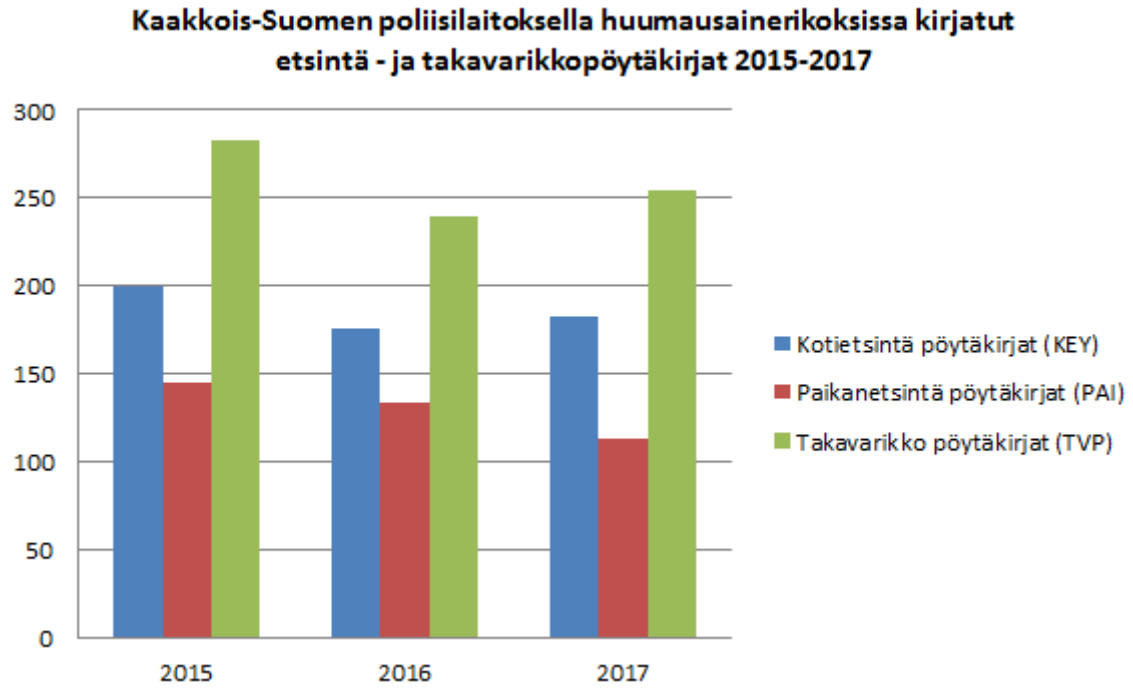

Taulukko 3: Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella rikoslain 50 luvun rikoksien osalta kirjatut etsintä- ja takavarikkopöytäkirjat 2015-2017 (Poliisin tulosjärjestelmä)

Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella vuonna 2017 kirjattiin noin 3,3 prosenttia enemmän pöytäkirjoja kotietsinnöistä kuin vuonna 2016 ja noin 15,7 prosenttia taas vähemmän pöytäkirjoja paikanetsinnästä kuin vuonna 2016. Yhteensä pöytäkirjoja kotietsinnöistä ja paikanetsinnöistä kirjattiin vuonna 2017 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella noin 4,8 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2016. Vuonna 2016 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella kirjattiin 12 prosenttia vähemmän pöytäkirjoja kotietsinnästä kuin vuonna 2015 ja noin 7,6 prosenttia vähemmän pöytäkirjoja paikanetsinnästä kuin vuonna 2015. Yhteensä pöytäkirjoja kotietsinnöistä ja paikanetsinnöistä kirjattiin vuonna 2016 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella noin 10,1 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2015. Kaiken kaikkiaan vuonna 2017 alueella kirjattiin noin 0,2 prosenttia vähemmän pöytäkirjoja kotietsinnästä, paikanetsinnästä ja takavarikosta kuin vuonna 2016 ja vuonna 2016 taas 12,4 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2015.

1.1.4 Pohdintaa

Rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikosten määrän voidaan katsoa vuosien 2015 - 2017 ajanjakson perusteella kasvavan vuosittain koko Suomessa noin 14 – 15 prosenttia. Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella taas kasvua kyseisten rikosten määrässä vuodesta 2016 vuoteen 2017 oli noin 7 prosenttia, kun taas vuodesta 2015 vuoteen 2016 kyseisten rikosten määrä taas väheni noin 15 prosenttia. Tästä huolimatta vuosien 2015 – 2017 aikana Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella on tullut ilmi koko Suomen alueen rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikoksista noin 4 – 5 prosenttia, eli voitaneen sanoa, että Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen rikoslain (39/1889) 50 luvun

huumausainerikosten määrä seuraa melko tarkasti koko Suomen kyseisten rikosten määrän kehitystä.

Rikoslain (39/1889) 50 luvun huumausainerikosten määrän noususta huolimatta Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella kotietsinnöistä ja paikanetsinnöistä ja takavarikoista kirjattiin vuodesta 2015 vuoteen 2017 vuosittain aina vähemmän pöytäkirjoja kuin edellisenä vuotena. Vuonna 2015 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella kirjattiin kuitenkin eniten kyseessä olevia rikoksia eli jopa 15 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016 ja 9 prosenttia enemmän kuin vuonna 2017, mikä vaikuttaa siihen, että vuonna 2016 kirjattiin jopa 12,4 prosenttia vähemmän pöytäkirjoja kotietsinnästä, paikanetsinnästä ja takavarikosta kuin vuonna 2015. Luvut kuitenkin osoittavat sen, että kotietsinnät ja paikanetsinnät huumausainerikosten osalta ovat melko yleisiä myös Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella eli kotietsintöjä ja paikanetsintöjä oli keskimäärin vuonna 2015 noin 0,95, vuonna 2016 noin 0,85 ja vuonna 2017 noin 0,81 ainoastaan huumausainerikosten osalta vuoden jokaista päivää kohden.

1.2 Perustelut opinnäytetyömme tarpeellisuudelle

Toimimme Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella, Kotkan poliisiasemalla. Rönkä on työskennellyt lähes koko virkauransa järjestäytyneen rikollisuuden tutkintaryhmässä ja Heijari valvonta- ja hälytyssektorin kenttäryhmässä. Rönkä on toiminut viimeiset vuodet tutkintaryhmän johtajana ja Heijari kenttäryhmän varajohtajana.

Heijarin ryhmä on aktiivinen huumausaineiden katukaupan omatoimisessa paljastamisessa. Heijarilla on hyvä kokemus ja näkemys partion ensitoimista valvonnan yhteydessä paljastuvista huumausainerikosepäilyistä. Röngän kokemus painottuu esitutkinnan kautta paljastuneisiin huumausainerikoksiin. Näemme samat asia kahdesta eri näkökulmasta mutta olemme molemmat tunnistaneet samoja ongelmia miehistön ja päällystön keskustellessa tutkinnan yhteydessä käytettävissä olevista pakkokeinoista.

Pakkokeinoista huumausainerikostutkinnan yhteydessä tärkeimmät ovat mielestämme paikkaan kohdistuvat etsinnät. Etsinnän oikea ajoittaminen, oikeaan paikkaan suuntaaminen ja huolellinen suorittaminen ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa huumausainerikostutkinnassa. Molemmilla on käsitys, että etenkin kenttätyötä tekevän miehistön ajatukset käytettävissä olevista pakkokeinoista eivät aina kohtaa päällystön päätöksiä pakkokeinojen tarpeellisuudesta. Tämä aiheuttaa molemminpuolista turhautumista ja ajanhukkaa turhina puheluina. Joskus myös mahdollinen huumausaineiden takavarikointi jää tekemättä tai muu tärkeä näyttö rikoksesta saamatta, kun etsintä jää jostain syystä tekemättä.

Esitutkinta- ja pakkokeinolaki ovat uudistuneet vuonna 2014. Uudistetuissa pykälissä otettiin tuolloin laillisuusvalvonta myös kotietsintöjen osalta paremmin huomioon. Uudistukseen liittyi ponnistushankkeena kutsuttu koulutustapahtuma, missä poliisikunta koulutettiin pääasiassa omatoimisen opiskelun kautta uusiin pykäliin. Pykälien sisäistäminen ja huomioiminen on huumausainerikostutkinnassa vielä hakemassa lopullista

muotoaan. Rajatapaukset, paikkaan kohdistuvien etsintöjen määräämisen perusteet sekä oikeushyvien suojeleminen eivät ole käytännössä vielä selkeästi kaikilla toimenpiteisiin osallistuvilla tiedossa.

Erikoisosaamisemme hyödyntäminen ristiin sekä huolellinen perehtyminen säädöksiin, niistä laadittuun kirjallisuuteen ja rajatapausten oikeus- ja kantelukäsittelyihin syventää ammattitaitoamme huumausainerikostorjunnassa. Tarkoituksenamme on lisätä laitoksen tasolla osaamista huumausainerikostutkinnassa käytettävien pakkokeinojen osalta. Päätöksiä tekevän päällystön ottaminen mukaan tutkimusprosessiin sitouttaa myös heidät kehitystyöhön.

Opinnäytetyössä selvitämme Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen aiheeseen liittyvän nykytilan ja tämän jälkeen kenttäryhmien ja päällystöpäivystäjien toiminnan kehittämistarpeet huumerikostutkinnan alkuvaiheen etsintäpakkokeinoihin liittyen. Tarkoituksenamme on saavuttaa tilanne, jossa molemmat osapuolet puhuvat käsiteltävistä asioista samoilla termeillä ja molemmat ymmärtävät termien sisällön. Huumausainerikollisuuden paljastamisen osalta huonoin tilanne, mikä molemmille tuli työtä suunnitellessa mieleen, on alkutoimien kannalta tärkeimmän puhelun soittamatta jättäminen. Tilanne, jossa kenttäryhmässä katsotaan päällystöpäivystäjälistasta päivystäjän nimi ja puhelu tutkittavana olevan asian pakkokeinojen määräämiseksi jätetään odotetun negatiivisen vastaanoton takia kokonaan soittamatta. Tavoitteenamme on kehittää tätä toimintaa sujuvammaksi ja mahdollistaa sen kautta laadukkaammat esitutkinnat sekä parantaa laitoksemme tulosta ja työnteon mielekkyyttä.

Opinnäytetyö on tarpeellinen Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kannalta pakkokeinojen tehokkaan ja samalla oikeudenmukaisen käytön parantamiseksi. Opinnäytetyöllä on lisäksi tarkoituksena syventää osaamistamme opinnäytetyön aiheen alueelta.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuskysymykset opinnäytetyössämme ovat:

1. Mitkä ovat suurimmat ongelmat tai kehittämiskohteet päällystöpäivystäjän harkitessa pakkokeinoa partiolta tulleiden perustelujen johdosta?

2. Onko kommunikaatio asian tärkeyteen nähden oikean tyylistä ja oikeusvarmaa?

3. Onko kohtelu puolin ja toisin eriarvoista riippuen persoonasta kentällä tai päällystöpäivystäjästä?

4. Miten voimme tehostaa kentän ja päällystön kommunikointia parempien tulosten aikaansaamiseksi?

5. Miten tarvittaessa kehitetään uusia toimintamalleja päällystöpäivystäjän ja kentän kommunikaatiota varten?

Mainituilla kysymyksillä on suuri merkitys ainakin molempien opinnäytetyötä tekevien tämän hetken toimenkuvassa. Kysymykset ovat relevantteja muutenkin huumausainerikostutkinnan pakkokeinoharkinnan kehittämisessä poliisilaitoksellamme.

3 AIHEEN RAJAUS

Opinnäytetyön aihetta suunnitellessamme totesimme aivan aluksi yhteisen intressin löytyvän huumausainerikostutkinnasta. Aihetta tarkentaessamme ja ongelmia etsiessämme huomasimme suurimmat kehittämisen aiheet huumausainerikosten paljastamisessa kentän näkökulmasta. Ensimmäiseksi mieleemme tuli kenttämiesten ensitoimet ja niiden kehittäminen niin, että huumausainerikollisuuden paljastaminen helpottuisi. Tähän suunnittelimme kenttämuistiota sekä koulutustapahtumaa huumausaineiden kenttävalvonnasta.

Suunnitelmien yhteydessä totesimme kuitenkin, että huumausainerikosten alkuvaiheen paljastamisessa olennaisena osana ovat myös paljastamiseen tarvittavat pakkokeinot, etenkin paikkaan kohdistuva etsinnät. Näissä pakkokeinoissa olennaisena osana kenttätoiminnan lisäksi ovat päällystöpäivystäjät, joiden määräyksestä kyseisiä pakkokeinoja on mahdollista suorittaa. Tarkemmin tähän perehdyttyämme ymmärsimme, että ongelmia ei juuri ole pakkokeinojen määräämisessä eikä perusteiden löytymisessä kenttätoiminnassa. Suurin osa ongelmallisista tai esitutkinnan kannalta epäonnistuneisiin tapahtumaketjuihin johtaneista ratkaisuista on saanut alkunsa siitä, että kentän ja päällystön kommunikoinnissa on ollut ongelmia. Ei ole ymmärretty, mitä toinen sanoo, puhuttu eri termeillä, kerrottu epäolennaisia asioita tai muuten viesti on matkalla katkennut.

Aihe on rajattu koskemaan huumerikostutkinnan alkuvaiheessa määrättäviä paikkaan kohdistuvia etsintöjä Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella. Rikosnimikkeinä käsitellään tarkemmin vain huumausaineen käyttörikosta ja huumausainerikosta. Paikkaan kohdistuvissa etsinnöissä yleistä kotietsintää ja paikanetsintää. Pakkokeinoistakin käsitellään alkuvaiheessa toteutettavia pakkokeinoja, jolloin keskustelevat osapuolet ovat päällystö yleisjohdossa sekä poliisimies kentällä. Myöhemmin tutkinnan yhteydessä käytettävien pakkokeinojen määräämisessä emme koe olevan ongelmia, joten ne on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. Yksityiskohtaisempia rajanvetoja aiheeseen liittyen on esitetty opinnäytetyön omissa kyseistä aihetta käsittelevissä luvuissaan.

3.1 Aikaisemmat tutkimukset ja päälähteet

Vuoden 2014 lakiuudistuksen jälkeen tärkeimmät kirjalliset teokset aiheeseen liittyen ovat Esitutkinta ja Pakkokeinot, viides painos, lakimuutoksen sisältävillä päivityksillä, tekijöinä Helminen, Fredman, Kanerva, Tolvanen, & Viitanen (2014). Toisena päälähteenä käytettiin poliisikunnan koulutukseen käytettyä Rantaeskolan Pakkokeinolaki - Kommentaari teosta (2014).

Aiheeseemme liittyen opinnäytetöitä on poliisiammattikorkeakoululle lakiuudistuksen jälkeen tehty kaksi. Yksi työ on tehty ennen lakiuudistusta mutta on aiheeltaan

ajankohtainen myös uuden lain aikana. Yliopistotason pro gradu -tutkielmia on aiheeseemme liittyen tehty lakiuudistuksen jälkeen kaksi.

Jaska Immonen (2017) on käsitellyt neljää korkeimpaan oikeuteen asti edennyttä kantelutapausta kotietsinnän laillisuudesta otsikolla Kotietsinnästä tehdyt valitukset. Immosen työssä pureudutaan tässäkin työssä käsiteltyihin kahteen korkeimman oikeuden päätökseen 57 ja 58 vuodelta 2014. Tässä opinnäytetyössä käydään samoja päätöksiä läpi päällystöpäivystäjän ja kenttämiehen välisen keskustelun näkökulmasta.

Ennen lakiuudistusta valmistuneessa opinnäytetyössä on perehdytty oikeusturvaan kotietsinnässä erityisesti läsnäolo-oikeuden näkökulmasta. Savelan (2012) opinnäytetyössä Kohti parempaa oikeusturvaa kotietsinnässä: erityisesti kotietsinnän läsnäolo-oikeuden näkökulmasta, käydään perusteita samaan tapaan läpi kuin tässäkin opinnäytetyössä, mutta läsnäolo-oikeus sinällään on rajattu tästä opinnäytetyöstä pois.

Palomaa ja Reini (2018) ovat yleisesti perehtyneet koti- ja paikanetsintään huumausainetapauksissa. Opinnäyteyö Koti- ja paikanetsintä huumausainetapauksissa käsittelee yleisesti etsintäpakkokeinoja ja niiden perusteita. Opinnäytetyön haastatteluissa ilmenee samoja ongelmia kentän ja päällystöpäivystäjien kommunikoinnissa ja pakkokeinoharkinnassa joita työssämme käsitellään. Näihin ongelmiin Palomaan ja Reinin työ ei keskity muutamaa mainintaa lukuun ottamatta.

Yliopistotason pro gradu -tutkielmia aiheeseen liittyen löytyy seuraavasti. Jukka Myllymäen (2017) tutkielma Itä-Suomen yliopiston Oikeustieteen laitokselle aiheesta Huumausaineisiin kohdistuvat pakkokeinot johtokeskuksen yleisjohtajan työssä. Niko Ruuskasen tutkielma (2015) Itä-Suomen yliopiston Oikeustieteelliselle tiedekunnalle aiheella Kotietsintä kotirauhan suojaa rajoittavana pakkokeinona. Näistä töistä löysimme aiheeseemme liittyen paljon yhtäläisyyksiä. Tekstejä ei ole käytetty lähteinä työssämme, mutta olemme saaneet niistä hyviä ideoita tutkimuksemme suuntaamiseen.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyössä lähestyimme tutkimusongelmaa kahdesta eri suunnasta. Ensimmäisenä kartoitimme mahdolliset ongelmat päällystöpäivystäjien näkökulmasta haastattelututkimuksella. Tarkoituksena oli selvittää yksittäisen päällystöpäivystäjän toimintatavat päätöksiä tehdessä. Lisäksi haastattelut huomioitiin tutkimusta suuntaavana tietona. Esille ei noussut muita aihettamme lähellä olevia kehitettäviä asioita joten pitäydyimme alussa valitsemassamme tutkimusaiheessa.

Aihetta lähestyimme myös kenttämiehen näkökulmasta. Tähän liittyen haastattelujen jälkeen toteutimme kenttäryhmien osaamisen kartoittamiseen suunnatun sähköisen kyselyn. Näiden lisäksi vertailimme kenttäryhmän ja tutkintaryhmän toimintatapoja osallistumalla näiden ryhmien toimintaan henkilökohtaisesti henkilökierron kautta.

Poliisiammattikorkeakoulun opintoihin kuuluvalla ja omatoimisella opiskelulla Heijari tutustui kvantitatiiviseen tutkimusmenetelmään ja Rönkä kvalitatiiviseen. Osallistuvaa havainnointia käytimme näiden kahden tutkimusmenetelmän tukena. Opinnäytetyössämme käytämme useammasta tutkimusmenetelmästä johtuen triangulaatiota johtopäätöksissä. Useamman tutkimusmenetelmän käyttäminen on haastavaa mutta onnistuu kahden eri lähtökohdista olevan kirjoittajan yhteistyönä.

Kattavia teorioita näin tarkkaan rajatusta aiheesta löysimme niukasti suoraan kirjallisesta aineistosta. Perusteoksia johtamisesta, kommunikaatiosta sekä aiheeseen liittyvistä laeista löytyi kuitenkin riittävästi. Tutkimuksemme keskittyy konkreettista työtä tekeviltä saataviin vastauksiin. Päätökset, toiminnan lakipohja ja rajatapaukset tulevat työtä tukevana materiaalina sisäistettäväksi. Tutustuimme kirjallisten lähteiden lisäksi laillisuusvalvonnan ja oikeusistuimien ratkaisuihin. Aikaisemmat tutkimusmateriaalit on rajattu alkamaan vuodesta 2014 eli uuden pakkokeinolain voimaanastumisen jälkeen.

Lopputuloksena tarkoituksenamme on saada kasattua tutkimustulosten pääseikat yhteiseksi synteesiksi. Synteesiä verrataan taustamateriaaliin ja lopuksi kirjaamme vastaukset alkuperäisiin kysymyksiin. Vastauksistamme tutkimuskysymyksiin pyrimme saamaan selkeitä ja perusteltuja.

Tilanteessa ovat vastakkain lakiteknisesti kaksi toisiinsa vaikuttavaa intressiä. Yhtenä on rikosprosessin toteutuminen ja siihen liittyvät etsinnät osana pakkokeinoja. Toisena ovat ihmisoikeudet ja siihen liittyen jokaisen oikeus kotirauhaan. Karrikoidusti vastakkain ovat pakkokeinojen tarpeellisuudesta vakuuttunut kenttäryhmä ja ihmisoikeusrikkomusta välttelevä päällystöpäivystäjä.

Tavoitteenamme on kehittää tätä toimintaa sujuvammaksi ja mahdollistaa sen kautta laadukkaammat esitutkinnat sekä parantaa laitoksemme tulosta ja työnteon mielekkyyttä.

4.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivista tutkimusta käytetään silloin, kun kohteena ovat luonnolliset tilanteet joita on hankala järjestää keksityssä ympäristössä ja muuttuvia tekijöitä on niin paljon että niitä ei pysty hallitsemaan halutulla tavalla (Metsämuuronen 2011, 14). Kvalitatiivinen tutkimuksen ominaispiirteinä on tutkimusongelman asettelussa esiintyvät muutokset (Hirsjärvi ym. 2009, 81).

Tilanteet poliisin yleisjohtajalla ovat hyvin monisyisiä ja pakkokeinojen määräämiseen vaikuttaa jokaisella eri kerralla eri määrä erilaisia seikkoja. Osa puhuu syyllisyyden ja jatkotoimien tarpeellisuudesta, osa niitä vastaan. Tilannetta ohjaavat säännökset sekä tapahtumapaikalta annettavat tiedot. Vastaavia tilanteita voitaisiin periaatteessa järjestää kokeeksi, mutta kaikkia asiaan vaikuttavia tekijöitä ei voi etukäteen mitenkään määritellä. Kvalitatiivinen tutkimus sopii päällystön ratkaisujen tekemisen tutkimiseen mielestämme hyvin.

Kvalitatiivisen tutkimuksen alalajina olevassa toimintatutkimuksessa pyritään ymmärtämään ja selvittämään tiettyjä toimintamalleja sekä parantamaan erilaisia käytännön ongelmia ja parantamaan käytännön ongelmia sosiaalisesta näkökulmasta. Toimintatutkimuksen tutkintakysymyksissä vastauksena haetaan ratkaisua käytännön toiminnassa havaittuun ongelmaan ja kehittämään toimintaa paremmaksi. (Metsämuuronen 2011, 28.)

Tutkimuksen alkuvaiheessa totesimme jo, että kriittisin ongelma on puhelinkeskustelussa jossa toisena osapuolena on havaintoja tekevä poliisimies kentällä ja toisena pakkokeinoista vastaava yleisjohtaja niin sanotusti sisällä. Tähän puheluun liittyvät käytännön ongelmat johtuvat paljon keskustelun laadusta. Kvalitatiivisella toimintatutkimuksella on tarkoitus selvittää päällystön näkemystä asiaan liittyen.

Kvalitatiivista ja kvantitatiivista menetelmää tutkimuksessa voidaan käyttää niin, että kvalitatiivista tutkimusta käytetään kvantitatiivisen tutkimuksen esikokeena. Lisäksi menetelmiä voidaan käyttää rinnakkain toisiaan tukemaan tai ohjaamaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 136 - 137.)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on varmistettava, että tutkimuskysymyksiin saadaan halutut vastaukset (Taanila 2014, 21). Päällystölle suunnatulla kyselyllä on tarkoitus kohdentaa kentälle tehtävää kyselylomaketta. Kentälle suunnatussa kyselylomakkeissa tulee varmistaa, että kysymyksillä saadaan tutkimuskysymyksiin liittyviä vastauksia, kysymysten tulee olla tehokkaita ja niiden vastausten tulee olla varmasti aiheeseen liittyviä (Taanila 2014, 21). Tähän tarvitsemme tietoa, jonka haastattelututkimuksesta saamme.

Kvalitatiivisesta tutkimuksesta saatavaa materiaalia voidaan analysoida jo keräämisen aikana. Analyysissä tarkoituksena on erottaa tutkittavassa tapauksessa esiintyvät käsitteet toisistaan. Käsitteitä analysoimalla pyritään saamaan aikaan teoria, joka toimisi myöhemmin myös vastaavissa tapauksissa. (Metsämuuronen 2011, 51; Grönfors 1985, 145.)

Analyysiä suoritimme oman kokemuksemme perusteella, ja kysymyksiä päällystölle laadimme tietotaitomme pohjalta. Analyysin tueksi teimme vielä yhden koehaastattelun, jotta saisimme kohdennettua esiin tulevia ongelmia tarkemmin kysymysten muotoon. Käsitteitä, joita haastattelussa tuli esille, olemme käsitelleet omina kohtinaan käsitteet -luvussa.

Materiaalin keräämisessä kvantitatiiviseen tutkimukseen tarvitaan tutkittavaa massaa huomattavasti enemmän. Otoskoko olisi oltava vähintään 30 (Taanila 2018, luku Otoskoko). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan tutkimus tehdä yhden henkilön kokemuksien perusteella ja tässä tutkimuksessa se rajautui viiteen haastateltavaan. Kvantitatiivisen tutkimuksen kohderyhmänä oli yli 100 valvonta- ja hälytyssektorilla toimivaa poliisimiestä. Vastauksia saatiin yli 40, joten tutkimus täyttää vähimmäisvaatimukset molempien menetelmien osalta.

4.2 Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvantitatiivisella eli tilastollisella tutkimuksella selvitetään lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. Riittävän suuri ja edustava otos on tilastollisen tutkimuksen edellytys ja otoksella tässä yhteydessä tarkoitetaan tutkimuksen perusjoukosta tietyin periaattein valittua osajoukkoa. Kvantitatiivisen tutkimukseen aineistoa kerätään usein standardoiduilla tutkimuslomakkeilla suoritetuilla kyselyillä, joissa yleensä ovat valmiit vastausvaihtoehdot. Tilastollisessa tutkimuksessa numeeristen suureiden avulla kuvataan asioita, joiden havainnollistamiseksi käytetään taulukoita tai kuvioita. Tämän lisäksi tilastollisella päättelyllä pyritään tutkimusaineistosta saatuja tuloksia yleistämään laajempaan joukkoon. Olemassa olevan tilanteen kartoittaminen onnistuu yleensä kvantitatiivisella tutkimuksella, mutta asioiden syiden riittävä selvittäminen sillä ei useinkaan onnistu. Kvantitatiivinen tutkimus vastaa kysymyksiin: mikä, missä, paljonko ja kuinka usein. (Heikkilä 2014, 13, 15.)

Jotta tulokset olisivat luotettavia kvantitatiivisessa tutkimuksessa ja niiden voitaisiin katsoa koskevan koko tutkimuksen perusjoukkoa, edellyttää tämä sitä, että tutkimuksessa on riittävä määrä havaintoyksiköitä. Tutkimustulosten tulee voida olla yleistettävissä koko joukkoon eli populaatioon, jota tukittava ilmiö kosketti. Kvantitatiivisen tutkimuksen perustana on positivismi, joka painottaa tiedon perusteluja, luotettavuutta, objektiivisuutta ja yksiselitteisyyttä. Kvantitatiivinen tutkimus pyrkiikin tuottamaan perusteltua, luotettavaa ja yleistävää tietoa mittaamisen kautta. Absoluuttinen ja objektiivinen totuus on positivismin tavoite. (Kananen 2011, 17 - 18.)

Hyvän tutkimuksen perusvaatimuksia ovat validiteetti eli pätevyys, reliabiliteetti eli luotettavuus ja objektiivisuus eli puolueettomuus. Validiteetin voidaan katsoa tarkoittavan systemaattisen virheen puuttumista tutkimuksesta. Tällöin tutkimuksessa suoritetut mittaukset on tehty validilla mittarilla ja mittaukset ovat keskimäärin oikeita. Mittaustulokset eivät voi olla valideja, mikäli mitattavia käsitteitä ja muuttujia ei ole riittävän tarkoin määritelty. Tutkimuksen validius on etukäteen varmistettava harkitulla tiedonkeruulla ja huolellisella suunnittelulla. Jälkikäteen validiutta on vaikea tarkastella. Tutkimuksen on mitattava sitä, mitä sillä on tarkoituskin selvittää. (Heikkilä 2014, 27 - 28.)

Tulosten tarkkuudella taas tarkoitetaan tutkimuksen reliabiliteettia. Luotettavan tutkimuksen tulokset eivät voi olla sattumanvaraisia ja siltä vaaditaan myös toistettavuutta samanlaisin tuloksin. Tutkimuksen otoskoon ollessa kovin pieni, ovat sen tuloksetkin usein sattumanvaraisia. Tutkimusotoksen tulee myös edustaa koko tutkittavaa perusjoukkoa, jolloin tutkimuksen kohderyhmä ei ole vino. Jos tutkimuksen kohteena on vain joitakin perusjoukkoon kuuluvia ryhmiä, ei se anna tietoa koko perusjoukosta. Koko tutkimuksen ajan tutkijan on oltava näiden syiden takia tarkka ja kriittinen. (Heikkilä 2014, 28.)

Tutkija ei saa itse vaikuttaa tutkimusprosessiin omien poliittisten tai moraalisten vakaumustensa välityksellä. Tutkimustulosten tulee olla tutkijasta riippumattomia. Tutkijan subjektiiviset valinnat esimerkiksi tutkimus- ja analysointimenetelmistä sekä

raportointitavasta liittyvät jokaiseen tutkimukseen, minkä lisäksi tahattomia virheitä saattaa sattua tutkimusta tehdessä, mutta tahallinen tulosten vääristely ja kontrollikeinojen käyttämättä jättäminen ei ole missään tapauksessa sallittua. Tutkimuksen tulee siis olla objektiivinen. (Heikkilä 2014, 28.)

Tutkimustulosten yleistäminen on kvantitatiivisen tutkimuksen tavoite. Sen perusajatuksena on kysyä tutkittavasta asiasta pieneltä asianomaisten joukolta kysymyksiä ja tehdä siitä yleistävät johtopäätökset. Riittävän tarkat tulokset saadaan otoksesta, joka edustaa joukkoa tutkittavaa ilmiötä. Tämän edustavan joukon tulee kuitenkin olla kaikilta ominaisuuksiltaan pienois- tai peilikuva perusjoukosta, jolloin valittu joukko vastaa todellista kohderyhmää ja tutkimuksen tulokset ovat oikeita. Tässä piilee kvantitatiivisen tutkimuksen erityisongelma ja harvoin kvantitatiivisessa tutkimuksessa onnistutaan otoksen valinnassa täydellisesti. (Kananen 2011, 22.)

4.3 Triangulaatio

Tutkimuksen luotettavuutta eli validiteettia voidaan lisätä triangulaatiolla eli "kolmiomittauksella". Triangulaatio on useamman tutkimusmenetelmän yhdistämistä samassa tutkimuksessa esimerkiksi käyttämällä tutkimuksessa kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Tällöin tutkittavaa ilmiötä lähestytään usealta eri suunnalta monimenetelmäisesti ja tällä pyritään vahvistamaan sama tutkimustulos eli tulkinta. (Kananen 2011, 125.)

Yhden tutkimusmenetelmän tuomalta mahdolliselta systemaattiselta virheeltä saatetaan välttyä triangulaatiolla, koska yleensä käytettävä toinen tutkimusmenetelmä vahvistaa saadut tutkimustulokset. Eri tutkimusmenetelmillä saadut ristiriitaiset tutkimustulokset ovat kuitenkin vaarana triangulaatiossa. Nämä ristiriitaisuudet voivat johtua esimerkiksi tutkimusmenetelmän mittarin virheellisestä tulkinnasta tai sen heikkoudesta. Triangulaatiossa tutkijan mietittäväksi jää, mitä tuloksia uskoa ja miten tämän kysymyksen ratkaisee, pitäen mielessään tutkimuksen eettiset kysymykset. (Kananen 2011, 125.)

Triangulaatio on myös keino lisätä ymmärrystä ilmiöstä, jolloin se on tutkimusstrateginen valinta. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimusotteen yhdistäminen on yleisin triangulaation muoto. Ilmiön hahmottamisessa auttaa kvalitatiivinen tutkimus, joka luo esiymmärrystä kvantitatiiviselle tutkimukselle, koska kvantitatiivinen tutkimus edellyttää tarkkaa ilmiön ja muuttujien suhteiden tuntemusta. Usein kvalitatiivista aineistoa käytetään kvantitatiivisen tutkimuksen pohjana ja kvantitatiivista tutkimusta taas kvalitatiivisen tutkimustulosten yleistämiseen. Tutkimusongelman kannalta eri tutkimusmenetelmien ja -metodien heikkoudet ja vahvuudet tulee huomioida triangulaation valinnassa. Valinnan tavoitteena tulee olla poistaa tutkimusmenetelmistä johtuvia heikkouksia, minkä onnistumisen edellytyksenä on tutkimusongelman hyvä tuntemus ja metodologinen valmius. (Kananen 2011, 125 - 126.)

5 KÄSITTEET

Tässä luvussa on käyty läpi tutkimukseen liittyviä käsitteitä, joilla on tärkeä merkitys pakkokeinojen määräämisessä sekä konkreettisessa työnteossa. Alaluvut käsittävät kuvauksen käsitteen sisällöstä, rajatapauksista sekä pohdintaa käsitteisiin liittyvistä ongelmatapauksista.

5.1 Perus- ja ihmisoikeuksista

1980-luvun lopulta alkaen perus- ja ihmisoikeuksien asema ja merkitys on vahvistunut olennaisesti Suomen oikeudessa. Tähän on vaikuttanut muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen voimaantulo vuonna 1990 sekä vuoden 1995 perusoikeusuudistus ja Suomen liittyminen Euroopan unionin jäseneksi. Tämän lisäksi perusoikeuksien kannalta merkitystä on myös ollut vuonna 2000 voimaan tulleella Suomen uudella perustuslailla, joka vahvisti tuomioistuinten roolia perustuslain valvonnassa. Perus- ja ihmisoikeuksien merkityksen lisääntyminen on näkynyt myös siinä, että tuomioistuinten ratkaisuissa viitataan yhä enemmän perus- ja ihmisoikeuksiin. (Ojanen 2015, 14.)

Perusoikeudet kuuluvat kaikille ihmisille. Vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen jälkeen perusoikeudet ovat kuuluneet jokaiselle Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevalle ihmiselle iästä, kansalaisuudesta, sukupuolesta, yhteiskunnallisesta asemasta tai muusta henkilöön liittyvästä seikasta huolimatta. Tähän vaikuttivat suuresti kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja YK:n ihmisoikeustoimikunnan oikeuskäytäntö. Se, että ihmisoikeudet kuuluvat kaikille näkyy myös monen perusoikeussäännöksen sanamuodosta, jossa perusoikeus on kirjattu ”jokaisen” oikeudeksi, kuten esimerkiksi perustuslain 10 pykälässä, jonka 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. (Ojanen 2015, 27.)

Perustuslain (731/1999) 2 luvun 22 pykälän mukaisesti julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämä tarkoittaa sitä, että perusoikeudet velvoittavat ennen muuta julkista valtaa ja ne suojaavat ihmisiä julkisen vallan ja valtiovallan taholta tulevilta puuttumisilta. Perustuslain (731/1999) 1 luvun 2 pykälän 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Tämä edellä mainittu korostaa julkisen vallan käytön velvoitetta soveltaa oikeusjärjestystä kokonaisuudessaan, mukaan lukien perustuslain perusoikeussäännökset ja laintasoisesti Suomessa sovellettavat ihmisoikeussopimukset. (Ojanen 2015, 35 - 36.)

Perus- ja ihmisoikeudet eivät ole yleensä täysin ehdottomia siinä suhteessa, että niitä ei voitaisi rajoittaa millään edellytyksillä tai poiketa niistä. Tämä ei-absoluuttisuus tulee esille jo monen perusoikeussäännöksen sanamuodosta. Useassa perusoikeussäännöksessä on niin sanottu säätelyvaraus, joka mahdollistaa lainsäätäjälle toimivallan säätää perusoikeuden käyttämisestä tavallisella lailla. Osassa perusoikeussäännöksiä taas on säädetty tyhjentävästi ne perusteet, joiden täyttyessä perusoikeutta voidaan rajoittaa tavallisella lailla. Tällöin puhutaan kvalifioidusta lakivarauksesta. Esimerkiksi perustuslain (731/1999)

2 luvun 10 pykälässä säädetään yksityiselämän suojasta. Kyseisen säännöksen 3 momentin mukaan kuitenkin lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. (Ojanen 2015, 40 - 41.)

Perusoikeudet ja ihmisoikeudet ovat sisällöllisesti melko samankaltaisia ja niiden voidaankin sanoa olevan toistensa vastinpareja. Perusoikeuksien lähentäminen Suomea velvoittaviin kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin olikin yksi vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen keskeisiä tavoitteita. Useille perusoikeuksien sitovuutta, aineellista sisältöä ja ulottuvuutta koskeville ratkaisuille esikuvana ovat olleet juuri ihmisoikeussopimukset. Nykyaikana korostetaan ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien tulkinnallista yhteensovittamista. Vastaavat ihmisoikeusmääräykset ja niiden kansainvälisten valvontaelinten tulkinnat antavat lisäksi pohjan tietyille perusoikeussäännösten ydinsisällöille. Kuitenkin perusoikeudet nauttivat perustuslain korotettua lainvoimaa sekä hierarkkista ylemmänasteisuutta, kun taas ihmisoikeussopimuksilla on Suomen oikeudessa vain lain tasoinen asema. (Ojanen 2015, 52 - 53.)

Perustuslain (731/1999) 2 luvun 22 pykälän mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämä ilmentää ihmisoikeusvelvoitteiden erityisasemaa Suomen oikeudessa ja siitä on johdettu niin sanottu ihmisoikeusmyönteinen laintulkinta, joka on perustuslaintasoinen oikeusperusta. Ihmisoikeusmyönteisellä laintulkinnalla tarkoitetaan sitä, että suomalaisten tuomioistuinten ja muiden lainsoveltajien tulee valita erilaisista laintulkintavaihtoehdoista aina parhaiten ihmisoikeuksien toteutumista edistävä vaihtoehto. Heillä on siihen velvollisuus. (Ojanen 2015, 53.)

5.1.1 Yksityiselämän suoja

Perustuslain (731/1999) 2 luvun 10 pykälän 1 ja 2 momentissa säädetään yksityiselämän suojasta. Sen mukaan:

”Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.”

Yksityiselämän suoja on perinteinen vapausoikeus. Sillä tarkoitetaan, että viranomaiset tai muut ulkopuoliset tahot eivät voi aiheettomasti tai mielivaltaisesti puuttua yksilön

yksityiseen elämään, vaan yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä. Yksityiselämää suojataan niin horisontaalisuhteella kuin vertikaalisuhteella (Saraviita 2011, 180.) Perusoikeuksien horisontaalisesta vaikutuksesta on kysymys yksityisten välisissä suhteissa ja tällöin sitä ilmentää muun muassa rikosoikeudellinen lainsäädäntö, jossa kotirauhaan kohdistuneet loukkaukset on säädetty rangaistaviksi, kuten esimerkiksi rikoslain (39/1889) 24 luvun 1 pykälässä on säädetty kotirauhan rikkomisesta (Ruuska 2007, 19). Perusoikeuksien vertikaalisesta vaikutuksesta taas puhutaan julkisen vallan ja yksityisten välisissä suhteissa (Ruuska 2007, 19). Vertikaalinen vaikutus ilmenee siten, että yksityiselämää suojataan lainsäädännöllisesti puuttuen yksityisyyden lakivarausten ylittämisiin (Saraviita 2011,180).

5.1.2 Kotirauhasta

Kirsti Ruuska on kirjassaan Oma tupa, oma lupa – Kotirauha ja poliisin toimivalta (2007, 16) määritellyt kotirauhan valtiosääntöoikeudellisen aineellisen sisällön seuraavasti:

”Kotirauhalla tarkoitetaan yksilön oikeutta saada asua rauhassa kodissaan tai muussa asuntona käytetyssä paikassa ilman, että siihen oikeuteen puututaan muuten kuin laissa olevan välttämättömäksi katsotun määräyksen nojalla ja yksilön oikeusturvatakeet riittävästi huomioiden. Puuttumiseen on oikeutettu lähtökohtaisesti vain virkavastuulla toimiva henkilö.”

Perustuslaillista kotirauhan suojaa ei ole määritelty sisällöllisesti tai käsitteellisesti tiedeyhteisöissä (Ruuska 2007, 15). Ilkka Saraviita katsoo kirjassaan Perustuslaki (2015, 181 - 183), että eri perustuslakivaliokunnan lausuntojen perusteella kotirauhan suojan alue on muotoutunut tiettyjen periaatteiden mukaisesti. Näitä periaatteita Saraviidan mukaan ovat muun muassa seuraavat:

1. Kotirauhan piiriin koskevien toimenpiteiden on oltava välttämättömiä, mitä on korostettava niiden sallittavuutta arvioitaessa (Perustuslakivaliokunnan lausunnot 40/2006, 39/2005 ja 69/2002).

2. Yksilön kotirauhaan puuttumisarvioinnissa on olennaista tutkinnan kohteen tietoisuus hänen kotirauhaansa puuttumisesta ja mahdollisuus olla itse saapuvilla toimituksen aikana, jossa puututaan hänen kotirauhaansa (Perustusvaliokunnan lausunnot 14/1994 ja 2/1996).

3. Mikäli kotirauhaan puuttumisessa tarvitaan voimakeinoja, saavat niitä käyttää ainoastaan virkavastuulliset ja siihen koulutetut henkilöt (Perustuslakivaliokunnan lausunnot 15/1994, 15a/1994 ja 18/1995).

4. Kotirauhan suoja ulottuu laajemmalle kuin ainoastaan varsinaiseen asuntoon Perustusvaliokunnan lausunnot 8/1994, 2/1996 ja 3/1996).

5. Lainsäädäntövaltaa kotirauhaan puuttumisesta ei voida delegoida esimerkiksi etsinnän kohteeksi joutuvien tilojen osalta, mutta virkavastuinen henkilö voi vastuullaan tätä toimivaltuutta käyttäessä käyttää apunaan yksityishenkilöä (Perustusvaliokunnan lausunto 18/1996).

6. Kotietsintävaltuuksia ei voida perusoikeusrajoitusten oikeasuhtaisuusvaatimusten mukaisesti myöntää aivan vähäpätöisten rikosten selvittämiseksi, kuten esimerkiksi sakkorangaistuksin sanktioituihin tekoihin (Perustusvaliokunnan lausunnot 7/2004, 40/2002 ja 69/2002).

7. Perustuslain 2 luvun 10 pykälän 3 momentissa mainitulla rikosten tutkinnalla on melko laaja merkitys. Perustuslakivaliokunnan lausuntojen 6/2010, 8/2006 ja 75/1999 mukaan valiokunta katsoo, että sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta voidaan pitää rikosten tutkintana, kun on olemassa syy epäillä lakia rikotun jopa ilman, että rikos ei edes vielä ole ehtinyt toteutuneen teon asteelle. (Saraviita 2011, 181 - 182.)

8. Kotirauhansuojaa ei ole tarpeen ulottaa kattamaan liikehuoneistoja, johtuen Euroopan ihmisoikeusyleissopimuksen kotirauhansuojasäännöksen yleisluonteisemmasta sääntelytavasta (Perustusvaliokunnan lausunto 5/2010).

5.1.3 Kotirauhaan puuttuminen

Suomessa kotirauhan suojaan ulottuvat toimenpiteet, kuten esimerkiksi kotietsintä, ovat sallittuja rikosten selvittämiseksi perustuslain (731/1999) 2 luvun 10 pykälän 3 momentin mukaisesti. Tällöin tulee olla olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä lakia rikotun tai rikottavan, eikä vähäisten eli pääsääntöisesti sakolla rangaistavien rikosten tutkinnassa puuttuminen kotirauhan suojaan ole oikeutettua. (Neuvonen 2014, 121.)

Kotirauhaa voidaan siis rajoittaa rikosten selvittämiseksi, mutta näistä rajoittavista toimenpiteistä tulee olla säädettynä laissa ja toimenpiteiden on oltava välttämättömiä (Neuvonen 2014, 44). Perusoikeuksien rajoittamisessa on otettava huomioon niin sanottu suhteellisuusvaatimus. Sen keskeisiä ulottuvuuksia on juuri rajoitusten ”välttämättömyys” hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. (Viljanen 2001, 205.)

Perustuslakivaliokunta onkin mietinnössään 25/1994 todennut, että perusoikeuksien *”rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Jokin perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.”*

Perusoikeuksiin liittyvien intressien painoarvo korostuu suhteellisuusvaatimuksen täyttymiseen liittyvässä valtiosääntöoikeudellisessa punninnassa. Muut tekijät, kuten

esimerkiksi rajoituksen laajuuteen liittyvät yleiset näkökohdat, oikeusturvajärjestelyjen tehokkuus, rajoitusten poikkeuksellisuus ja kohtuullisuus sekä mahdollinen rajoituksesta aiheutuvien haittojen korvaaminen voivat vaikuttaa eri suuntiin menevinä argumentteina myös tässä kyseessä olevassa punninnassa. Lähtökohta tässä suhteellisuusvaatimuksen täyttymispunninnassa on kuitenkin perusoikeuden rajoittamiseen oikeuttavan intressin ja rajoitettavaan yksilön perusoikeuteen kytkeytyvän intressin vertailu. Se, kuinka pitkälle tässä punninnassa toinen näistä intresseistä joutuu väistymään toisen tieltä, määrittyy siitä, miten näiden intressien painoarvot konkreettisessa asiayhteydessä asettuvat toisiinsa nähden. (Viljanen 2001, 211.)

5.2 DrugWipe -seulontatestistä

Pakkokeinolain (806/2011) 9 luvun 2 pykälän 1 momentin mukaan poliisimies voi määrätä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitetussa tehtävässä toimivan kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nauttiman alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi. Rikoslain (39/1889) 23 luvussa säädetään liikennerikoksista kuten esimerkiksi rattijuopumuksesta ynnä muusta, joten kyseisessä luvussa tarkoitetulla tehtävässä toimivalla tarkoitetaan esimerkiksi aluksen tai junan kuljettajaa. Rikoslain 23 luvun 12 pykälän mukaan aluksella tarkoitetaan veteen tukeutuvaa ja vesillä liikkumiseen tarkoitettua kulkuvälinettä ja laitetta. Samaisen lain kohdan mukaan junalla tarkoitetaan taas veturia tai veturin ja vaunujen muodostamaa kokonaisuutta sekä muuta konevoimalla kulkevaa raidekulkuneuvoa lukuun ottamatta raitiovaunua. Muulla huumaavalla aineella tarkoitetaan huumausaineiden lisäksi myös edellä mainitun lain 2 kohdan mukaan suorituskykyä heikentävää lääkettä.

Edellä mainittu koe / seulontatesti tehdään seulontalaitteella. Huumausaineiden ja tiettyjen lääkeaineiden osalta poliisi käyttää seulontatestinä DrugWipe -sylkitestiä. Esimerkiksi DrugWipe 6 S -seulontatesti havaitsee ihmisen syljestä muun muassa seuraavat aineet; kannabis, opiaatit, kokaiini, amfetamiini / metamfetamiini ja bentsodiatsepiinit. Mikäli kyseessä olevan seulontatestin tulos on positiivinen, eli testi on havainnut syljessä edellä mainittuja aineita, tulee tämän lisäksi seulontatestin tuloksia ja tutkittavan henkilön muita kliinisiä tietoja vertailla. Positiivinen tulos tulee aina vahvistaa. (Securetec Detektions-Systems AG 2017.)

Poliisin yleensä käyttämät seulontatestit huumausaineille ovat immunologisia pikaseulontatestejä, kuten esimerkiksi DrugWipe 6 S. Testissä niin sanotun testitikun näytteenotto-osan näytteenottotyynyillä otetaan näyte pyyhkimällä niillä kohdehenkilön kielen päältä tai posken sisäpinnalta tietyn määrätyn ajan ja asettamalla se takaisin näytteenotto-osan rungon päälle sille kuuluvalle paikalle. Tämän jälkeen rikotaan painamalla näytteenotto-osan nesteampulli, jonka neste siirtää näytteen huumausainespesifisiä vasta-aineita sisältäville testiliuskoille. Mikäli näytteessä on huumausaineita, ne kiinnittyvät testiliuskojen vasta-aineita sisältäviin niin sanottuihin testiviivoihin ja nämä testin ainekohtaiset kontrolliviivat muuttuvat punaisiksi. (Securetec Detektions-Systems AG 2017.)

Huumausaineiden seulontatestin positiivinen tulos eli testi, jossa on havaittu huumausaineita, on siis vahvistettava. Suomessa se tapahtuu verikokeella. Pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 30 pykälän 2 kohdan mukaan henkilöön kohdistuva etsintä voi olla henkilönkatsastus, joka käsittää katsastettavan kehon tarkastamisen, verinäytteen tai muun näytteen ottamisen taikka muun kehoon kohdistuvan tutkimuksen. Pakkokeinolain (806/2011) 9 luvun 2 pykälän 1 momentissa säädetään myös, että poliisimiehen määräämästä nautitun alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi tehdystä kokeesta kieltäytymisen taikka kokeen suorittamisen turvaamisen tai luotettavan koetuloksen saamisen vuoksi voidaan toimittaa henkilönkatsastus, johon ei tarvita pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä. Koe on tehtävä siten ja sellaisella menetelmällä, ettei siitä aiheudu tarpeetonta tai kohtuutonta haittaa tutkittavalle. Seulontatestin tuloksen vahvistamiseksi tehtävälle henkilönkatsastukselle ei siis tarvita pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä, eikä itse seulontatestin suorittamiselle tai siitä kieltäytyneen henkilön verikokeeseen toimittamiseen tarvitse rikosepäilyä eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen kannanottojen Dnro 3372/04/09 ja 2486/4/99 sekä Perustuslakovaliokunnan lausunnon (39/2014) perusteella, koska tällöin kyse on poliisin liikennevalvonnan tehokkuuden turvaamisesta. Poliisimiehen tehdessä päätöstä verikokeeseen viemisestä on tilanteen kokonaisarvioinnissa otettava huomioon pakkokeinolain (806/2011) 1 luvun yleiset periaatteet kuten esimerkiksi suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteet. (Poliisihallitus 2014c, 1.)

Seulontatestistä tai henkilönkatsastuksesta kyseessä olevassa tilanteessa ei saa aiheutua kohdehenkilölle tarpeetonta tai kohtuutonta haittaa ja mahdollisen seulontatestin jatkotutkimusten järjestelyt tulee suorittaa mahdollisimman huomiota herättämättä huomioiden pakkokeinolain (806/2011) 1 luvun 4 pykälän hienotunteisuusperiaate ja edellä mainitun 9 luvun 2 pykälän 1 momentin maininta siitä, että koe on tehtävä siten ja sellaisella menetelmällä, ettei siitä aiheudu tarpeetonta tai kohtuutonta haittaa tutkittavalle. (Poliisihallitus 2014c, 2.)

5.3 Huumausaineen käyttörikos - huumausainerikos

Tässä luvussa selvennetään eroja kahden eri rikosnimikkeen, huumausaineen käyttörikos ja huumausainerikos, välillä. Pakkokeinojen käytön osalta rikosnimikkeellä on huomattavan paljon merkitystä niin paikanetsinnän kuin kotietsinnän osalta.

5.3.1 Huumausaineen käyttörikos

"Joka laittomasti käyttää taikka omaa käyttöä varten pitää hallussaan tai yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta, on tuomittava huumausaineen käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi" (Rikoslaki (39/1889) 50 luku, 3§).

Huumausaineen käyttörikoksen osalta pykälä on kaikin osin selvä. Ainoa tulkinnanvarainen seikka on vähäisen määrän määritelmä. Hallituksen esityksen 213/2000 mukaan rangaistusmääräysmenettelyä varten rajat huumausaineiden määristä vahvistettaisiin sisäasiainministeriön poliisiosaston käsikirjassa. Oikeuskäytännössä ohjeet

määristä on syyttäjille annettu valtakunnansyyttäjänviraston ohjeessa (Valtakunnansyyttäjänvirasto, 2006). Uuteen sakkolakiin liittyvään käsikirjaan seuraamusten määräämiseksi rangaistusvaatimus- ja rikesakkoasioissa määrät on kirjattu valtakunnansyyttäjänviraston ohjeen määrien mukaan. Käsikirjan viimeisin päivitys on tehty 16.5.2017 poliisihallituksessa (Poliisihallitus, 2017).

Taulukoissa on määritelty gramman kymmenesosan tarkkuudella painon, tai kappaleittain käytettävien aineiden kappalemäärän tarkkuudella milloin hallussa pidetyn määrän voidaan katsoa kuuluvan rangaistuksellisesti vielä käyttörikoksen piiriin. Taulukkoa suurempien määrien hallussapito on käytännössä esitutkinnan aikana tulkittava aina huumausainerikokseksi, vaikka syyttäjä tai oikeus olisi myöhemmin sillä kannalla, että kyseessä on omaan käyttöön oleva määrä.

5.3.2 Syytä epäillä huumausaineen käyttöä

Tämän työn osalta yksi olennainen kysymys on se, onko henkilö käyttänyt huumausaineita. Poliisi tapaa usein virkatehtävien yhteydessä sekavasti käyttäytyviä henkilöitä. Sekavuus johtuu yleisimmin laillisesti hankitusta ja käytetystä alkoholista, mielenterveyden ongelmista, laillisten lääkkeiden väärinkäytöstä tai huumausaineiden käytöstä. Usein kyseessä on myös edellä mainittujen asioiden yhdistelmä.

Syytä epäillä kynnystä on käsitelty omassa luvussaan. Tässä luvussa käsitellään sitä milloin on syytä epäillä henkilön käyttäneen huumausaineita. Sillä on vaikutusta esimerkiksi paikanetsinnän suorittamiseen. Muissa luvuissa on käsitelty tarkemmin poliisin toimenpiteiden suhteuttamista ihmisoikeuksiin. Paikanetsinnän suorittaminen huumausaineen käyttörikosepäilyssä on kuitenkin oikeutettu toimenpide.

Usein virkatehtävä, jossa poliisi kohtaa epäiltyjä huumausaineiden käyttäjiä, on henkilön pysäyttäminen liikenteessä. Liikennevalvonnan yhteydessä käytetystä huumausaineiden DrugWipe -seulontatestistä on kirjattu oma luku. Testin lisäksi Poliisihallituksen 2014 antaman ohjeen Huumausaineiden käytön valvonnasta tieliikenteessä (2020/2013/4894) mukaan kuljettajan voidaan epäillä käyttäneen huumausaineita esimerkiksi alla olevien havaintojen perusteella:

- *kuljettaja yrittää peitellä epäilyttäviä tavaroita esimerkiksi vaatteilla tai istumalla leveästi, makaamalla penkillä jne. poliisin näkökentän rajoittamiseksi*
- *kuljettaja piilottaa pistokohtia käärimällä hätäisesti hihat alas*
- *kuljettaja sulkee tuhkakupin kannen peittääkseen holkkinatsat*
- *kuljettaja sytyttää savukkeen välittömästi ennen poliisin saapumista ajoneuvon luokse haihduttaakseen epäilyttävät hajut*
- *punoittavat silmien sidekalvot*
- *lasimaiset, vetiset tai levottomat silmät*
- *vapisevat kädet*
- *hapuileva liikehtiminen, nykäykset*
- *hikoileminen*

- *ruhjevammat, mustelmat, raapaisut*
- *likaiset tai repeytyneet vaatteet*
- *jatkuva niiskutus kuin nuhaisella henkilöllä*
- *erikoisen supistuneet tai laajentuneet pupillit*
- *pupillien hidastunut reagointi valoon*

(Poliisihallitus, 2014a).

Kaikkia näitä voi tietenkin esiintyä luonnostaan ilman huumausaineiden käyttöä mutta kyseessä on aina tilanteen kokonaisarvio, jonka tukena havaintoja käytetään. Isossa osassa havaintojen lisäksi on henkilön kanssa käytävä keskustelu, joka useimmiten tukee tai sulkee pois epäilyjä huumausaineiden käytöstä.

5.3.3 Huumausainerikos

Hallituksen esityksen 213/2000 mukaan jos hallussa pidetty määrä ylittää taulukon määrän, on oletettavaa että huumausaineet ovat epäillyllä hallussa myyntiä varten. Pienemmissäkin määrissä, jos aine on jaettu useaan eri pakkaukseen, se voi olla merkki siitä että huumausaineet ovat myyntiä varten. Myös aineiden korkea yhteisarvo voi olla merkki siitä, että ne eivät voi olla vain henkilön omaa käyttöä varten.

Kun huumeita on henkilön hallusta tavattu käyttörikoksen tunnusmerkistön verran, on kiinnitettävä erityistä huomioita myös mahdolliseen huumausaineen levittämiseen. Huumausainerikoksen tunnusmerkistön mukaiseen välittämiseen riittää jo huumausaineiden luovuttaminen toiselle vastikkeettakin. Velkalistat, mukana oleva seurue, huumausaineiden pakkaus- ja punnitusvälineet voivat olla merkkejä huumausaineiden välittämisestä, vaikka löytyneet huumausainemäärät olisivatkin vähäisiä.

Huumausaineen käyttörikospykälässä ei ole mainittuna huumausaineen valmistuksesta tai kasvatuksesta. Ne on lueteltu huumausainerikoksen yhteydessä. Näin ollen pienimmätkin huumausaineiden kasvattamiset tai valmistamiset myös omaa käyttöä varten määritellään esitutkinnassa ja oikeuskäsittelyssä aina huumausainerikokseksi.

Määrän ja valmistamisen lisäksi lähes kaikki mahdolliset liityntäpinnat huumausaineisiin sekä tekotapojen yritykset on säädelty rangaistaviksi rikoslain (39/1889) 50 luvun ensimmäisessä pykälässä. Tämän lisäksi säädetty on vielä erilliset rangaistavat pykälät välilliselle tekemiselle huumausainerikollisuuteen liittyen, mutta tässä opinnäytetyössä ei niitä esitellä.

5.3.4 Huumausainerikoksen paljastuminen liikennevalvonnan yhteydessä

Yleisesti tapahtumaketju liikennevalvonnan yhteydessä paljastuvasta huumausainerikoksesta on seuraava. Ajoneuvon kuljettajaa epäillään huumausaineiden vaikutuksen alaisena ajamisesta eli rattijuopumuksesta ja huumausaineen käyttörikoksesta. Perusteltu pakkokeino huumausaineen käyttörikoksen selvittämiseksi on paikanetsintä rikoksesta epäillyn käyttämään autoon. Tarkoituksena on löytää käyttämättä jääneet

huumausaineet tai muut rikoksen selvittämiseen tarvittavat seikat. Paikanetsinnän yhteydessä voi löytyä seikkoja, joiden perusteella on syytä epäillä kuljettajaa tai muita henkilöitä huumausainerikoksesta. Huumausainerikoksen selvittämisen tärkeyden takia kotietsintä epäillyn kotiin on perusteltu toimenpide.

5.4 Paikkaan kohdistuva etsintä

Rikostutkinnan yhteydessä suoritettavista etsinnöistä säädetään pakkokeinolaissa (806/2011). Paikkaan kohdistuvia etsintöjä ovat yleinen kotietsintä, erityinen kotietsintä ja paikanetsintä (Pakkokeinolaki (806/2011), 8 luku, 1§). Opinnäytetyöstä on rajattu pois harvinaisuutensa johdosta erityinen kotietsintä. Yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä käytetään yleisnimitystä etsintä.

"Rikosprosessuaaliset pakkokeinot ovat toimenpiteitä, joilla puututaan yksilön lailla suojattuihin oikeushyviin rikosprosessin häiriöttömän kulun turvaamiseksi ja saattamiseksi aineellisesti oikeaan tulokseen." (Helminen ym. 2014, 721). Yksilön oikeushyvän suojelemiseen vaikuttavia seikkoja on tässä työssä käsitelty jo aikaisemmin luvussa "Perus- ja ihmisoikeuksista sekä kotirauhasta". Tässä luvussa käsitellään poliisin suorittamana toimenpiteenä kahta yleisintä etsintäpakkokeinoa. Yleinen kotietsintä kohdistetaan useimmin rikoksesta epäillyn kotiin ja paikanetsintä rikoksesta epäillyn autoon.

5.4.1 Kotietsintä vai paikanetsintä

Kotia edustavan paikan määritelmä on periaatteessa helppoa mutta rajanvedot ovat usein vaikeita. Rajanveto vaikuttaa siihen, onko kyseessä paikanetsintä vai kotietsintä. Käytännön merkitystä sillä, kumpi pakkokeino on kyseessä, tulee esimerkiksi pakkokeinon yhteydessä noudatettavaan läsnäolosääntöön. Tutkittavan rikoksen rangaistusasteikolla on myös merkitystä, mutta käytännössä etsintöjä tehdään vain rikostutkinnan yhteydessä, jossa rangaistusasteikkojen puolesta käytettävissä ovat molemmat pakkokeinot.

Etsintään liittyvissä pakkokeinolain kahdeksannen luvun säännöksissä puhutaan aina tilasta. Tila on seinillä ja katolla rajattu paikka, esimerkiksi rakennukset, huoneet ja niihin liittyvät säilytystilat. Yleisilmauksena paikka käsittää muita tiloja esimerkiksi ulkoalueita. (Helminen ym 2014, 1041.)

Yleisen kotietsinnän piiriin kuuluvat rikoslain (39/1889) 24 luvun 11§ kotirauhan määritelmän paikat. Näitä ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitetut tilat kuten hotellihuoneet, teltat asuntovaunut sekä asuintalojen porraskäytävät. Myös näihin kuuluvat piha-alueet ja niihin liittyvät muut rakennukset.

Vuodesta 2014 eteenpäin voimassa olleessa pakkokeinolaissa on kiinnitetty huomiota kotietsinnän ja paikanetsinnän rajavetoon niin että kotietsintä kohdistetaan selkeästi henkilön kotiin ja siihen liittyvin tiloihin (Hallituksen esitys 222/2010, 290).

Uuden pakkokeinolain kahdeksannen luvun määritelmissä osa aikaisemman lain aikana voimassa olleista paikantarkastuksen kuvailuista on siirtynyt kotietsinnän määrittelyn alle. Määritelmien muuttuminen sekä niiden muuttumisiin vaikuttaneet syyt aiheuttivat sen, että kuluneuvoon tehtävä etsintä sisällytettiin paikanetsinnän piiriin. Kulkuneuvoa voi tietysti jossain tapauksissa edelleen käyttää asumiseen ja siinä tapauksessa etsintä on kotietsintää (Helminen ym. 2014, 1041.)

5.4.2 Etsinnän edellytykset

Poikkeuksia lukuun ottamatta ja yksinkertaistettuna yleisen kotietsinnän saa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräyksestä suorittaa rikoksesta epäillyn hallinnassa olevaan tilaan, jos epäillystä rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta ja etsinnällä voidaan olettaa löytyvän takavarikoitavaa materiaalia tai rikokseen selvittämisessä merkityksellisiä seikkoja (Pakkokeinolaki (806/2011), 8 luku 2§). Milloin on syytä epäillä rikosta ja milloin voidaan olettaa takavarikoitavaa materiaalia tai muita seikkoja löytyvän, käsitellään luvussa "Syytä epäillä ja syytä olettaa". Käsittelyn ulkopuolelle on rajattu harvinaisemmat tapaukset vakuustakavarikoista ja jäljennettävästä materiaalista.

Paikanetsintään ei ole määritelty tutkittavana olevan rikoksen osalta rangaistuksen minimivaatimuksia (Pakkokeinolaki (806/2011) 8 luku 4§). Muuten paikanetsinnän edellytykset ovat samat kuin yleisessä kotietsinnässä. Jos paikanetsintä suoritetaan paikassa, mihin muulla yleisöllä ole pääsyä, sovelletaan paikanetsintään samoja säännöksiä kuin yleiseen kotietsintään (Pakkokeinolaki (806/2011) 8 luku 14§).

Jos henkilö syyllistyy yhdellä kertaa useampaan eri rikokseen, joista määrätty rangaistusasteikko poikkeaa toisistaan, on jokaista pakkokeinoa käsiteltävä omanaan liittyen kyseiseen rikosnimikkeeseen. Usein käytetään teoista sitä, josta on säädetty suurin rangaistusasteikko. Vähimmän haitan periaatteen mukaisesti pakkokeinoja ei tule käyttää peräkkäin jokaisen nimikkeen kohdalla erikseen. (Helminen ym. 2014, 745.)

5.4.3 Etsinnästä päättäminen

Yleinen koti- ja paikanetsintä toteutetaan pääsääntöisesti kahdessa vaiheessa: Pakkokeinon käyttämistä koskevan päätöksen tekeminen ja päätöksen toimeenpaneminen (Helminen ym. 2014, 722). Päätöksenteosta on yleisesti kerrottu omassa luvussaan. Etsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies (Pakkokeinolaki (806/2011) 8 luku 15§). Yleisimmin Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella etsinnästä päättää tutkittavana olevan rikoksen tutkinnanjohtaja tai alkuvaiheessa yleisjohtovuorossa toimiva päällystön edustaja.

Etsinnästä päättäminen on kirjattava (Pakkokeinolaki (806/2011) 8 luku 16§) ja luovutettava sille kenen luona etsintä tehdään (Pakkokeinolaki (806/2011) 8 luku 6§ 1 momentti).

Etsinnän voi tehdä myös muualle kuin epäillyn hallitsemaan paikkaan. Tällöin on oltava erittäin pätevät perusteet olettaa sieltä takavarikoitavan tai löytyvän esitutkinnalle merkityksellisiä seikkoja. Erittäin pätevään syyhyn ei tässä tutkimuksessa perehdytä tätä mainintaa tarkemmin.

5.4.4 Läpinäkyvä menettely etsinnällä

Henkilön oikeusturvan kannalta tärkeimpiä määräyksiä konkreettisesti etsinnän aikana on läsnäolon mahdollistaminen. Kotietsinnällä on sen, kenen luona etsintä toimitetaan, annettava mahdollisuus olla läsnä etsinnän aikana (Pakkokeinolaki (806/2011) 8 luku 5§). Paikanetsinnällä läsnäolo-oikeutta on noudatettava soveltuvin osin (Pakkokeinolaki (806/2011) 8 luku 14§). Läsnäoloa paikanetsinnässä on etenkin harkittava sovellettavaksi, koska lakiuudistuksessa osa vanhoista kotietsinnän piiriin kuuluvista paikoista on siirtynyt paikanetsinnän määrittelyjen alle (Hallituksen esitys 222/2010, 303).

Jälkikäteisen tarkasteltavuuden mahdollistamiseksi etsinnän kohteella on oikeus etsinnän perusteiden saattamiseen tuomioistuimen tutkittavaksi (Pakkokeinolaki (806/2011) 8 luku 18§).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (18-19/1990) 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka Euroopan ihmisoikeus yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt.

Edelleen kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (7-8/1976) toisen artiklan, kolmannen kohdan mukaan sopimusvaltio, kuten Suomi, sitoutuu varmistamaan ihmisoikeussopimuksen määriteltyjen oikeuksien tapaan tehokkaan oikeussuojakeinon myös viranomaisia kohtaan. Lisäksi sopimuksessa sitoudutaan varmistamaan, että oikeuksia loukatun oikeus ratkaistaan toimivaltaisen viranomaisen toimesta.

Henkilön oikeusturvan kannalta etsintään liittyvät pakkokeinot ovat hankalia kontrolloida välittömästi ennen toimenpiteen suorittamista. Esitutkinnan aikana etsinnät on suoritettava pääsääntöisesti kiireellisinä. Normaalit muutoksenhakumenettelyt pakkokeinoon liittyen on mahdotonta toteuttaa. Esitutkintavaiheessa tiedot eivät myöskään ole julkisia joten julkisuuskontrolli ei ole muihin viranomaistoimiin verrannollista. (Helminen ym. 2014, 784.)

Pakkokeinolaissa määrätään kirjaamaan pöytäkirja etsinnästä sekä kirjaamaan myös päätös etsinnästä. Nämä kaksi kirjattavaa dokumenttia ovat tärkeimpiä molemminpuolisen oikeusturvan takaavia asiakirjoja.

5.4.5 Korkeimman oikeuden ennakkopäätökset rajatapauksista

Korkeimman oikeuden 2014:57 päätöksen yksi ratkaistava asia on ollut kotietsinnän hyväksyttävyys. Tiivistettynä ratkaisun perusteluista kotietsinnän tekeminen yöaikaan huumausaineen käyttörikoksen selvittämiseksi asuntoon, jossa asuu myös muita henkilöitä kuin rikoksesta epäiltyjä, ei ole lain mukaista. Päätöksessä korkein oikeus toteaa, että suullisesti annettu etsintämääräys vaikeuttaa perusteiden selvittämistä ja heikentää etsinnän hyväksyttävyyttä. Kiireellisissä tapauksissa kirjallisen etsintämääräyksen esittäminen ei ole tarpeellista.

5.4.6 Rappukäytävä

Hyvin usein huumerikostutkinnan alkuvaiheessa käsitellään vihjeitä tai tilanteita, joihin liittyy rappukäytävässä esiintyvä huumausaineen tuoksu. Vihjeistä on kirjattu oma lukunsa. Tilanteen tekee ongelmalliseksi se että jo pelkästään rappukäytävä nauttii kotirauhan suojaa. Toisaalta rappukäytävään on kenellä tahansa pääsy. Rappukäytävään voidaan kohdistaa kotietsintää, mutta myös poliisilain mukaisia toimenpiteitä ilman rikosepäilyä.

Rajanvetoon tällaisissa asioissa ottaa kantaa eduskunnan oikeusasiamies kanteluratkaisussaan Dnro 87/4/15. Tapauksessa poliisipartio oli suorittanut rappukäytävässä aistiensa perusteella havaintoja sen selvittämiseksi, onko asiassa syytä epäillä rikosta. Ratkaisun perusteella rappukäytävässä ennen esitutkinnan aloittamista tehty poliisilain mukainen toiminta ei kohdistu kotirauhan ydinalueelle ja voitiin suorittaa ilman rikosepäilyä ja siihen liittyviä pakkokeinoja.

Kannassaan eduskunnan oikeusaisamies kertoo, että poliisin partio ei ollut mennyt rappukäytävään suorittamaan kotietsintää, vaikka rappukäytävä nauttii kotirauhan suojaa. Rappukäytävä ei kuitenkaan ole asunnon tapainen kotirauhaa nauttiva paikka vaan kotirauhan reuna-aluetta. Partio oli aloittanut kotietsinnän suorittamisen vasta kun asunto oli yksilöity hajun perusteella.

5.5 Epäilyihin liittyvät kynnykset

Keskeisimpinä käsitteinä opinnäytetyössä on etsintöjen lisäksi rikostutkinnan alkuvaiheeseen tiiviisti liittyvä "syytä epäillä" -kynnys sekä konkreettisesti kotietsinnän toteuttamiseen liittyvä "syytä olettaa" -kynnys. Molemmat kynnykset ovat todennäköisyysasteikon samalla korkeudella. Määrittelyt tälle kynnykselle ovat rajatapauksissa hankalasti määriteltävissä ja melko tuoreiden lakitekstien johdosta tulkinnat vaihtelevat vielä laitoksen sisäisissä ohjeistuksissa. Tulkinnat syytä epäillä ja syytä olettaa -kynnyksistä aiheuttavat myös työhön liittyvässä kommunikaatiossa ongelmia.

Todennäköisyysporrastus on suuntaa antava. Suusanallisesti ja inhimillisesti tilannetta arvioitaessa ei voida esittää matemaattisia portaita kuten prosenttilukuja. (Helminen ym. 2014, 756.)

5.5.1 Syytä epäillä

Pakkokeinojen yhteydessä mainittu syytä epäillä -kynnys on sama kuin esitutkintalain (Esitutkintalaki (805/2011) 3luku 3§ 1 momentti) esitutkinnan aloittamiskynnys.

Rikosprosessin yhteydessä käytettyjen pakkokeinojen käyttämisen edellytyksenä on aina epäilty rikos. (Helminen ym. 2014, 724). Näin ollen pakkokeinot liittyvät aina myös rikosoikeudellisiin rikoksien tunnusmerkistöihin. (Helminen ym. 2014, 724). Huumausainerikosten tunnusmerkistöjä on käyty aiemmin läpi omassa luvussaan.

Pakkokeinoja ei ole mahdollista käyttää ennen kuin rikoksen esitutkinta on aloitettu. Ennen esitutkinnan aloittamista voidaan kuitenkin tehdä jo esitutkintalain mukaisia toimenpiteitä. Nämä toimenpiteet ovat tiedustelutyyppisiä toimenpiteitä sen selvittämiseksi onko esitutkintaa syytä aloittaa. Näissä tilanteissa pakkokeinolain mukaiset pakkokeinot eivät ole mahdollisia. Esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 3 pykälän toisessa kohdassa määriteltyjen toimenpiteiden jälkeen saman pykälän kolmannen kohdassa tutkinnanjohtaja vasta päättää siitä käynnistetäänkö esitutkintaa. Ilman tutkinnanjohtajan päätöstäkin asian selvittämiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä. Tällöin voidaan ryhtyä jo pakkokeinoiksi luokiteltaviin toimenpiteisiin kuten ottamalla haltuun rikokseen liittyvä esine mahdollista myöhempää takavarikoimista varten. (Helminen ym. 2014, 724.)

5.5.2 Todennäköisyysporrastus

"Rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen" (Hallituksen esitys 14/1985, 16).

Pakkokeinolain ja esitutkintalain tulkinnoissa todennäköisyysporrastus jaetaan kolmeen tasoon. Ylimpänä tasona käytetään termiä "erittäin pätevin perustein voidaan olettaa". Keskimmäisenä tasona esiintyvät todennäköiset syyt. Keskimmäiselle tasolle on pystytty antamaan prosenttilukuna yli 50 prosentin mahdollisuus (Hallituksen esitys 14/1985, 17) sille että esimerkiksi rikos on tapahtunut. Alimpana asteikolla on syytä epäillä ja syytä olettaa -kynnykset, näissä varmuutta tai suurta todennäköisyyttä rikoksen tapahtumiselle ei vaadita. Syytä epäillä -kynnys siihen, että rikos on tapahtunut, on siis melko pieni.

Opinnäytetyöhön liittyen syytä epäillä rikoksesta on vain ensimmäinen vaihe kynnyksiä ylitettäessä. Etsinnän määräämiseen liittyy toinen olettama, syytä olettaa. Etsintää määrätessä on syytä olettaa, että etsinnällä löydetään takavarikoitavaa materiaalia tai muuta näyttöä rikoksesta.

5.5.3 Virkamiehen käsitys syytä epäillä kynnyksestä

Esitutkintaa suorittavien virkamiesten arvioidessa syytä epäillä rikosta -kynnyksen ylittymistä on heidän käytettävä ammattitoiminnassa kertynyttä elämänkokemustaan. Huomioon on otettava kyseistä tapausta koskevat näytöt ja niiden arviointi. Jokaisesta näytöstä on arvioitava yksityiskohdat ja niiden yhdistelmällä on laadittava kokonaisarvio,

jonka perusteella tilanne arvioidaan. "Musta tuntuu" -arviota tilanteesta ei tule käyttää perusteena. (Helminen ym. 2014, 757.)

Esitutkinnan edetessä niin, että selvinneiden seikkojen perusteella ei ole enää syytä epäillä rikosta, on meneillään olevista pakkokeinoista luovuttava. Esimerkiksi aluksi tahalliseksi arvioitu teko voi osoittautua tuottamukselliseksi. Voi tulla eteen myös tilanne, jossa rikospaikan läheltä on otettu kiinni useita henkilöitä ja ensimmäisenä kiinniotettu vapautetaan, jos hänen syyllisyytensä muuttuu epätodennäköiseksi myöhempien kiinniottojen johdosta. (Helminen ym. 2014, 757 - 758.)

5.5.4 Syytä olettaa

Uuden pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun toisen pykälän toinen momentti sisältää "syytä olettaa" -oletuksen. Tämä on lisätty uuteen lakiin kotietsinnän edellytysten täyttymisvaatimuksiin. Kotietsinnältä pitää voida olettaa löytyvän jotain tutkittavaan rikokseen liittyvää. Hallituksen esityksessä (222/2010, s. 293) todetaan kynnyksen tarkoittavan sitä, että täytyy olla kotietsinnän menestykselliseen toimittamiseen liittyviä perusteltuja ennakko-odotuksia, jotka liittyvät käytettävissä oleviin tietoihin epäillystä rikoksesta ja rikoksesta epäillystä. Etsinnän on myös liityttävä konkreettisen rikoksen tutkintaan. (Helminen ym. 2014, 1045.)

Tämäkin muutos on kuitenkin suhteutettava kotirauhan asemaan tärkeänä oikeushyvänä, mistä johtuu tarve suhtautua kotietsinnän suorittamiseen varauksellisesti rajatapauksissa ja ottaa huomioon erityisesti pakkokeinolain (806/2011) 1 luvun 2§:ssä säädetty suhteellisuusperiaate kotietsinnän edellytyksiä arvioitaessa. Suhteellisuusperiaatteen huomioon ottaminen tarkoittaa sitä, että huomiota ei tule kiinnittää pelkästään selvitettävästä rikoksesta säädettyyn enimmäisrangaistukseen, vaan huomioon on otettava myös rikoksen konkreettinen ilmenemismuoto, erityisesti sen vakavuusaste. (Helminen ym. 2014, 1046.)

5.5.5 Poliisin saamat vihjeet

Poliisille saapuu päivittäin vihjeitä epäillyistä rikoksista. Vihjeet käsitellään eri tavalla kuin ilmoitukset epäillystä rikoksesta. Epäillyn rikoksen osalta kirjataan viipymättä rikosilmoitus ja siihen kirjataan epäillystä rikoksesta ilmoittanut henkilö. Vihjeiden osalta ilmoittaja ei pääsääntöisesti halua kertoa kuka hän on. Pelkästään vihjeiden perusteella ei poliisi voi epäillä rikosta. Poliisi suorittaa vihjeen jälkeen poliisilain nojalla tarkistuksia ja tekee itse ratkaisun, onko asiassa syytä epäillä rikosta. Alla olevat oikeusasiamiesten ratkaisut kertovat siitä, että pelkästään vihjeen perusteella ei ole syytä ryhtyä toimenpiteisiin.

Eduskunnan oikeusasiamies on vuoden 1986 kertomuksessaan ratkaissut tilanteen, jossa poliisit olivat tehneet kotietsinnän epäillyn pontikan keiton perusteella. Kotietsinnän poliisit olivat ratkaisseet usean erillisen vihjesoiton perusteella. Vihjeitä tukevia näyttöjä ei ollut eikä esiselvityksissä saatu muuta näyttöä asiasta. Oikeusasiamies lausui

käsityksenään, että kotietsinnän suorittamiselle ei ollut perusteita. Vuonna 2002 Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on päätynyt samantapaiseen ratkaisuun, kun kotietsintä oli suoritettu vain vihjeilmoituksen perusteella metsästysrikoksesta. (Helminen ym. 2014, 758.)

5.5.6 Korkeimman oikeuden ja apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuja

Kotietsintöjen edellytyksiin korkein oikeus on ottanut kantaa kahdessa ennakkotapauksessa vuonna 2014 (Korkein oikeus 2014:57 ja 2014:58). Molemmissa tapauksissa kyseessä oli huumausaineen käyttörikoksen johdosta tehty kotietsintä. Ratkaisut on tehty aikaisemman pakkokeinolain voimassaoloaikana mutta menettely on siinä määrin samanlaista, että rajanvetoa voi hyödyntää nykyisenkin lain aikaan.

Molemmissa ratkaisuissa tärkeänä seikkana on rikosepäilyn merkitys ja se että etsintä on tehtävä nimenomaan sen rikoksen selvittämiseksi mitä ollaan tutkimassa ja mihin kyseinen epäily rikoksesta perustuu.

Ratkaisussa 2014:57 korkein oikeus ratkaisi asian, kun epäilty ei suostunut huumausaineen pikatestiin ja oli käyttäytynyt ärtyneesti. Näillä perusteilla ei korkeimman oikeuden mukaan ollut syytä epäillä henkilöä huumausaineen käyttörikoksesta.

Ratkaisussa 2014:58 korkein oikeus ratkaisi asian, jossa syytä epäillä -kynnys oli ylittynyt, kun henkilöltä löytyi huumausaineita. Korkeimman oikeuden kanta päätöksessä oli kuitenkin se, että huumausaineen käyttörikoksen vähäisyyden takia kotietsintä oli suhteellisuusperiaatteen vastainen.

Kantelutapauksen ratkaisussa eduskunnan oikeusasiamies (4073/4/09) käsitteli syytä epäillä -kynnystä huumausainerikosepäilyn johdosta. Kantelija oli käynyt liikkeessä, mistä poliisi tiesi hankittavan huumausaineiden valmistamiseen soveltuvia välineitä. Kantelija oli antanut selvitykseksi chilin kasvatuksen, mihin laitteet myös soveltuvat. Kantelija oli kuitenkin ostanut ainetta, jota chilin kasvattamiseen ei tarvita mutta kannabiksen kasvattamiseen tarvitaan, ja lisäksi kantelijan pupillit olivat laajentuneet. Apulaisoikeusasiamies arvioi, että yksittäisinä seikkoina näillä ei olisi rikosepäilyyn johtavaa tulosta mutta kokonaisuutena arvioiden henkilöä oli syytä epäillä huumausainerikoksesta.

Yksittäinen maininta syytä epäillä -kynnykseen tulee apulaisoikeusasiamiehen (3644/4/10) ratkaisusta, jossa syyttömyysolettaman vuoksi henkilön aikaisempaa rikollisuutta tai vielä vähemmän rikosepäilyjä ei tulisi käyttää epäilyn perusteena.

5.6 Poliisilakiperusteiset toimenpiteet ja rikosprosessuaaliset pakkokeinot

Perustuslain (731/1999) 2 pykälän 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Tämä hallinnon lainalaisuuden periaate velvoittaa sen, että viranomaisten toimivaltuudet tulee olla säännelty yksityiskohtaisesti ja tarkasti. Tällöin kansalaisilla on

mahdollisuus lukea lain säännöksistä, millaisia toimivaltuuksia kelläkin virkamiehillä on. Toimenpiteet, joilla puututaan henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksiin, ovat yleensä poliisin ja muiden turvallisuusviranomaiset usein suorittamia virkatoimia. Tällöin myös perus- ja ihmisoikeusnäkökohta edellyttää täsmällistä sääntelyä tällaisista virkatoimista, sekä niihin oikeutetuista virkamiehistä. (Helminen, Kuusimäki & Rantaeskola 2012, 577 - 578.)

Poliisin toimivaltasäännökset on sijoitettu lukuisiin eri lakeihin ja asetuksiin niiden asiayhteyden perusteella. Keskeinen poliisin toimivaltasäädös on kuitenkin poliisilaki (872/2011) ja muita tärkeitä säädöksiä poliisin toimivallan kannalta ovat muun muassa tieliikennelaki (267/1981), esitutkintalaki 805/2011) ja pakkokeinolaki (806/2011). Poliisin toimivaltajärjestelmän luonne perustuu lähinnä rikosoikeudelliseen legaliteettiperiaatteeseen, eli sen mukaisesti poliisilla ei ole toimivaltaa, ellei kirjoitetussa laissa ole asianomaista menettelyä selvästi tarkoittavaa toimivaltasäännöstä. Poliisin toimivaltanormit sijoittuvat useiden eri oikeustieteellisten oppiaineiden alueelle. Niiden keskeisin tarkastelukulma on perinteisesti lähinnä hallinto-oikeudellinen. (Helminen ym. 2012, 183.)

5.6.1 Poliisilakiperusteinen toimivalta

Poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 pykälän 1 momentin mukaisesti poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Kyseisen lainkohdan 3 momentin mukaisesti rikosten esitutkinnasta säädetään esitutkintalaissa (805/2011) ja rikosten esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista pakkokeinolaissa (806/2011). Poliisilain (872/2011) 2 luvussa on säädetty poliisin yleisistä toimivaltuuksista. Poliisilaissa on säädetty myös poliisin teknisestä valvonnasta ja salaisista tiedonhankintakeinoista. Poliisilain (872/2011) voidaan usein katsoa antavan poliisille toimivaltuudet poliisilain 1 luvun 1 pykälän 1 momentissa ensinnä mainittujen tehtävien hoitamiseksi eli oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä rikosten ennalta estämiseksi, kun taas kyseisessä lainkohdassa viimeiseksi mainittujen tehtävien hoitamiseksi, eli rikoksen paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi rikosoikeudelliset toimivaltuudet taas on säädetty esimerkiksi pakkokeinolaissa (806/2011). Poliisilakiperusteiset poliisin toimivaltuudet eivät siis edellytä rikosepäilyä, kuten se on rikosten esitutkintaa koskevien ja siinä käytettävien pakkokeinojen toimivaltuuksien edellytyksenä.

Poliisilain (872/2011) 4 luvun 1 pykälän 2 momentin mukaan poliisi saa suorittaa teknistä valvontaa siitä ennalta ilmoitettuaan yleisellä paikalla tai yleisellä tiellä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, rikosten ennalta estämiseksi, rikoksesta epäillyn tunnistamiseksi sekä erityisten valvontakohteiden vartioimiseksi. Tämän lisäksi poliisilain (872/2011) 5 luvussa säädettyjen salaisten tiedonhankintakeinojen käytön yleisenä edellytyksenä on kyseisen luvun 2 pykälän mukaan se, että sillä voidaan olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi taikka vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja. Rikosten esitutkinnassa käytettävistä salaisista pakkokeinoista taas säädetään

pakkokeinolaissa. Kyseiset poliisilain (872/2011) kohdat tuovat myös esille mielestämme sen seikan, että poliisin toimivaltuudet ennen varsinaista rikosepäilyä määräytyvät esimerkiksi poliisilain perusteella, kun taas toimivaltuudet asiassa, jossa on syytä epäillä rikosta, määräytyvät taas esimerkiksi esitutkinta- tai pakkokeinolain perusteella.

Poliisilain (872/2011) 2 luku, jossa säädetään poliisin yleisistä toimivaltuuksista, sisältää erilaisia todennäköisyyksien asteita. Näitä asteita käytetään poliisilaissa erilaisissa näyttökynnyksissä eri toimenpiteiden edellytysten määrittelyssä ja nämä näyttökynnykset ovat samanlaisia kuin pakkokeinolaissa. (Helminen ym. 2012, 590.)

5.6.2 Rikosprosessuaaliset pakkokeinot

Rikosprosessuaalinen pakkokeino on toimenpide, joilla puututaan yksilön lailla suojattuihin oikeushyviin ja näistä yleensä pakkokeinolaissa (806/2011). Nämä lailla suojatut oikeushyvät, joihin pakkokeinolla voidaan puuttua, voivat koskea henkilökohtaiseen vapauteen ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, liikkumisvapauteen, yksityiselämän ja kotirauhan suojaan, omaisuuteen sekä kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan. Rikosprosessuaalisten pakkokeinojen käyttämisen tarkoituksena voi olla: rikosprosessimenettelyn häiriöttömän kulun turvaaminen, todisteiden talteen ottaminen ja varmistaminen, rikoksella loukatun oikeustilan ennalleen palauttamisen tai rikokseen perustuvan vahingonkorvausvaateen täytäntöönpanon varmistaminen, rikoksen tuottaman hyödyn poisottamisen ja muiden menettämisseuraamusta koskevien vaateiden täytäntöönpanon varmistaminen sekä rikollisen toiminnan jatkamisen estäminen. Useimmiten pakkokeinojen käyttäminen tulee kyseeseen esitutkinnan aikana, mutta sitä voidaan käyttää myös kaikissa rikosprosessin vaiheissa. Pakkokeino ei ole mikään ennakollinen rangaistustoimenpide. Pakkokeinoasiassa on usein kaksi menettelyvaihetta, jotka ovat pakkokeinopäätös ja sen täytäntöönpano. Usein pakkokeinopäätöksen päättänyt virkamies poliisissa on komisario ja päätöksen toimeenpannut virkamies taas on poliisikonstaapeli eli eri kuin siitä päättänyt virkamies. (Helminen ym. 2012, 270 - 271.)

5.7 Poliisin johtamisjärjestelmästä ja yleisjohtajista

Tämän kappaleen ja sen alakappaleen lähteinä on käytetty lähteitä, jotka ovat muun muassa julkisuuslain (621/1999) 24 pykälän 1 momentin 5 kohdan perusteella salattuja. Asiaa on kuitenkin käsitelty tekstissä hyvin yleisellä tasolla, eikä käsittelyssä ole tuotu esille mitään salassa pidettäviä tietoja. Perussäännökset poliisin johtamisesta määritellään laissa poliisin hallinnosta (110/1992). Valtioneuvoston asetuksen poliisista (1080/2013) 2 – 9 pykälissä on säädetty tarkemmin poliisin johtosuhteista. Edellä mainitun asetuksen 4 pykälän mukaan paikallispoliisin tilanne- tai johtokeskuksessa on päällystöön kuuluva yleisjohtaja, joka vastaa operatiivisen kenttätoiminnan johtamisesta ja saman pykälän 2 momentin mukaan yleisjohtaja on toimialueella työvuorossa olevien operatiivisessa kenttätoiminnassa työskentelevien esimies.

Poliisihallituksen antaman määräyksen poliisin operatiivisen kenttätoiminnan johtamis- ja koulutusjärjestelmästä 2014 mukaan poliisin operatiivisella kenttätoiminnalla tarkoitetaan valvonnan ja hälytystoiminnan sekä siihen liittyvän rikostorjunnan, liikennevalvonnan, poliisin yhteistoiminnan, näitä tukevien toimintojen sekä muiden poliisin kenttätoimintaan välittömästi vaikuttavien toimenpiteiden suunnittelua, suorittamista ja johtamista. Samaisen edellä mainitun poliisihallituksen määräyksen mukaan yleisjohtaja johtaa toimialueensa operatiivista kenttätoimintaa johto- tai tilannekeskuksesta käsin ja yleisjohtotehtävät ovat hänelle ensisijaisia ja hänen esimiehiään operatiivisessa toiminnassa ovat kyseisen poliisilaitoksen poliisipäällikkö, poliisipalvelut -linjan apulaispoliisipäällikkö sekä valvonta- ja hälytystoiminnan sektorijohtaja ja esimieheksi erikseen määrätty. (Poliisihallitus 2014b.)

Poliisin yleisjohtajana toimii siis päällystöön kuuluva poliisimies. Poliisilain (872/2011) 1 luvun 12 pykälän mukaan poliisimiehiä ovat valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävät päällystöön, alipäällystöön ja miehistöön kuuluvat virkamiehet. Poliisin johtamisrakenteelle tyypillistä on kuitenkin asteellinen toimivallanjako, mikä tarkoittaa muun muassa sitä, että päällystöön kuuluvilla poliisimiehillä on laajemmat toimivaltuudet kuin miehistöön ja alipäällystöön kuuluvilla poliisimiehillä. (Hätönen 2015, 16.) Poliisimiehen toimivaltuudet perustuvat kuitenkin virkahierarkiasta huolimatta pääsääntöisesti poliisilakiin, mutta tämän lisäksi esimerkiksi esitutkinta- ja pakkokeinolaista, jotka ovat poliisin toimintaa ohjaavia lakeja, löytyy poliisin virkanimikkeeseen sidottuja toimivaltuuksia. Edellä mainituissa laissa on esimerkiksi päällystöön kuuluvalle poliisimiehelle säädetty toimivaltaa erilaisten pakkokeinojen käytöstä päättämiseen. (Hätönen 2015, 50 - 51.) Olennaisesti yleisjohtajan operatiivisen kenttätoiminnan johtamiseen liittyviä päällystön toimivaltaa vaativia, pakkokeinolaissa säädettyjä toimenpiteitä ovat esimerkiksi kiinniottamista ja etsintää koskevat päätökset. Sanna Springaren poliisiammattikorkeakoulun tutkielman Yleisjohtajan työssä yleisimmin käytetyt rikosprosessuaaliset pakkokeinot ja niiden soveltaminen mukaan yleisjohtajien yleisimmin käytettyihin pakkokeinoihin kuuluu paikanetsinnän ja kotietsinnän edellytykset (Pakkokeinolaki 8 luku 4 ja 2§) sekä läsnäolo kotietsinnässä (Pakkokeinolaki 8 luku 4§). Näissäkin pakkokeinopäätöksissä puututaan ihmisten perusoikeuksiin ja ne vaativat päätöksentekijältä huolellisen ja kestävän perustelun (Hätönen 2015, 16 - 17).

5.7.1 Yleisjohtajan tehtävät poliisin johtamisjärjestelmässä

Yleisjohtaja varmistaa poliisin operatiivisen kenttätoiminnan johtamisen ja tukee valvonnan ja hälytystoiminnan sektorin tai yksikön johtoa, joiden keskeiset tehtävät liittyvät poliisin operatiivisen kenttätoiminnan pitkäjänteiseen suunnitteluun ja tulostavoitteiden toteutumiseen. Vuorossa olevalle yleisjohtajalle yleisjohtotehtävät ovat ensisijaisia ja toimialueensa johtaminen tapahtuu aina johto- tai tilannekeskuksessa. Yleisjohtaja vastaa poliisin operatiivisen kenttätoiminnan kokonaistilanteesta, linjauksista ja sen johtamisesta kokonaisuutena. Yleisjohtajalle on tärkeää pitää oma tilannekuva ajan tasalla reaaliaikaisen reagoinnin ja päätöksenteon mahdollistamiseksi. Vuorovaikutus muiden toimialueensa esimiesten kanssa tulee olla aktiivista ja yhteydenpito esimerkiksi rikostorjunnan yksikön päällystöön on oleellista, koska yleisjohtaja päättää tarvittaessa

kiireellisistä poliisi- tai esitutkintaan liittyvistä, päällystön toimivaltaa vaativista toimenpiteistä. Yleisjohtajan vastuulla on toimialueensa resurssien riittävyys ja yksi tärkeimmistä yleisjohtajan tehtävistä on myös sisäisen ja ulkoisen viestinnän varmistaminen. (Poliisihallitus 2010, 37 - 38.)

Toimialueensa operatiivisen poliisitoimintaan liittyvä päätöksenteko on yleisjohtajan perustehtäviin kuuluvaa päätöksentekoa. Sen on oltava reaaliaikaista ja sitä tarvitaan muun johtamisen ohella muun muassa pakkokeinoihin ja virka-apuihin liittyvissä asioissa. (Poliisihallitus 2010, 38.)

Yleisjohtajan päätöksenteko operatiivisessa kenttätoiminnassa pohjautuu yleensä kentällä toimivan poliisimiehen esittelyyn. Tämä esittely ja yhteydenpito käydään pääsääntöisesti puhelimen välityksellä, jolloin yleisjohtajan tulee pyrkiä selvittämään käytettävän pakkokeinon tarve ja edellytykset sen käytölle. Tämän jälkeen yleisjohtajan tulee tehdä asiasta perusteltu päätös. Kentällä toimivat poliisimiehet toteuttavat esittelynsä pohjalta yleisjohtajan määräämät toimenpiteet kirjaten ne yleisjohtajan antamin perusteluin Poliisiasiaintietojärjestelmään eli PATJA:a. (Hätönen 2015, 17.)

Yleisjohtajan rooli korostuu myös poliisitoiminnan laadun- ja laillisuusvalvonnassa, koska hän vastaa toimialueensa kenttätoiminnan johtamisesta. Edellä mainittua valvonnan mahdollisuutta rajoittaa kuitenkin yleisjohtajan tietoisuus kentän tapahtumista, joten poliisin partionjohtajat vastaavatkin yksittäisten suorittamiensa poliisitehtävien toimenpiteistä. Yleisjohtajan tulee kuitenkin ohjata alaistensa toimintaa ja puuttua havaitsemiinsa epäkohtiin. (Poliisihallitus 2010, 38.)

Valtioneuvoston asetuksen poliisista (1080/2013) 7 pykälän mukaan poliisin toiminnallisista johtosuhteista voidaan määrätä lisäksi Poliisihallituksen, poliisin yhteistoiminta-alueen, johtokeskusalueen, paikallispoliisin poliisiyksikön sekä valtakunnallisen poliisiyksikön ohjesäännössä tai työjärjestyksessä. Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen poliisipalvelut -linjan työjärjestyksen mukaan poliisipalvelut -linjalla noudatetaan vahvistettua yleis- ja kenttäjohtojärjestelmää ja yleisjohto hoidetaan yhdessä Helsingin poliisilaitoksen johtokeskuksen kanssa siten kuin siitä on erikseen määrätty tai sovittu. Tämän lisäksi Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen poliisipalvelut -linjan työjärjestyksessä on yleisjohtajasta määrätty, että yleisjohtaja on operatiiviseen poliisitoimintaan ja sitä välittömästi tukevaan toimintaan osallistuvan henkilöstön esimies. Yleisjohtajaksi määrätty päällystövirkamies on aina työvuorossa ja poliisilaitoksen oma yleisjohtaja työskentelee tilannekeskuksessa ja hänellä on oltava voimassaoleva yleis- ja kenttäjohtajatutkinto. (Kaakkois-Suomen poliisilaitos 2018.)

5.8 Päätöksenteosta

Päätöksenteko on osa johtamista, esimiestyötä ja vaikutusvaltaa. Päätöksentekoa on esimerkiksi valintojen tekeminen eri toiminta- tai johtamistapojen välillä sekä ongelmatilanteiden selvittely. Rationaalisin perustein tehdyt päätökset tehdään usein parhailla senhetkisillä tiedoilla ja tulevaisuutta ennakoiden tai ainakin siihen pyritään.

Rationaalinen päätös on objektiivinen ja se perustuu tietoihin ja järkeen. Rationaalisuus on sanakirjan mukaan järkevää ja suunnitelmallista toimintaa. Päätöksenteko on aina kuitenkin inhimillistä, koska ihmiset tekevät päätöksiä ja tällöin esimerkiksi tunteet vaikuttavat aina päätöksiin. Päätöksissä näkyy aina niiden tekijöiden kädenjälki eli päätöksentekijän näkemykset ja ihmisten väliset tunteet ja suhteet. Loogiset, perustellut ja kokonaisuuden huomioonottavat päätökset ovat arvostettuja, kun taas yllättävät ja linjattomilta tuntuvat eivät ole. Edellä mainitusta huolimatta monimutkaisissa ja epävarmoissa tilanteissa tai tilanteissa, joissa päätös on tehtävä nopeasti, korostuu päätöksenteossa kuitenkin tunteiden merkitys, koska myös rationaalinen päätöksenteko vaatii niin järjen kuin tunteen mukana oloa. (Kuusela 2013, 153 - 154.)

Jokaisella meistä löytyy omat luontaiset ja vakiintuneet tavat tehdä päätöksiä. Nämä itselle tutut päätöksentekotavat pysyvät tiukasti meissä kiinni ja päätöksentekotilanteen pysyessä samankaltaisena kuin ennen, miellämme ratkaisun hyväksi. Uusissa päätöksentekijälle entuudestaan tuntemattomissa tilanteissa päätöksentekijän tulisi kyetä kuitenkin muuttamaan ajattelutapaansa ja toimimaan tilannetta vastaavalla tavalla. Tottumuksista päätöksenteossa voi olla niin hyötyä kuin haittaakin. Kokemus ja valmiit mallit auttavat nopeassa päätöksenteossa ja kokemuksen kertyminen mahdollistaa oppimisen päätöksenteossa. Rutiininomainen päätöksenteko taas ei huomioi muutostarpeita. Onnistumiseen päätöksenteossa vaikuttaa päätöksentekijän oma henkilökohtainen tapa toimia päätöstilanteissa. Meillä on päätöksentekijöinä taipumus pitää tuttua jo olemassa olevaa toimintatapaa parempana kuin uutta, ja sellaisesta on vaikea luopua, jonka olemme itse kehittäneet tai valinneet, sekä ”väärältä” henkilöltä tulleen ehdotuksen pohjalta olemme haluttomia muuttamaan toimintaamme. Tämän takia päätöksistä vaikeimpia saattaa olla muutosten tekeminen. (Kuusela 2013, 154 - 156.)

Ihmisten aiemmat kokemukset, tämänhetkinen tilanne sekä tulevaisuutta koskevat ennusteet liittyvät jokaiseen ihmisen tekemään päätökseen. Eläinkunnan kaikki olennot tavoittelevat palkintoa. Palkinto voi olla joko primäärinen tai sekundäärinen. Primäärisiä palkintoja ovat esimerkiksi vesi ja ruoka. Ihmisten käyttäytymistä ohjailevat kuitenkin yleisemmin sekundääriset palkinnot, jotka esimerkiksi ennakoivat primääristä palkintoa. Ihmisille hyvin abstraktit konseptit, kuten esimerkiksi oman yhteisön arvostus, saattavat olla hyvinkin palkitsevia ja ihmiset saattavat, toisin kuin eläimet, nostaa tällaiset palkinnot jopa biologisten tarpeiden edelle. Ihmiset yhdistelevät niin sisäistä kuin ulkoista tietoa koettaessaan maksimoida palkintoa. Näissä kaikissa päätöksenteon palkinnoissa haasteena on kuitenkin se seikka, että valinnat eivät usein kanna välittömästi hedelmää. Päätökset on miltei aina tehtävä niin, että niistä seuraava mahdollinen palkinto ei konkretisoidu välittömästi, vaan myöhempänä ajankohtana. (Eagleman 2018, 124 - 125.)

Päätöstä tehdessä ihminen simuloi eri toimintavaihtoehtojen lopputuloksia luodakseen mallin päätöksen myötä mahdollisesti toteutuvasta tulevaisuudesta. Tämä simulointi on kuitenkin vasta ensimmäinen askel päätöksenteossa ja kaikki nämä simulaatiot perustuvatkin ihmisten aiempiin kokemuksiin ja päätöksenteon hetkisiin malleihin maailman toiminnasta. Ihmisten on opittava maailmasta kaikkien kokemuksiensa kautta, jolloin ihmisaivot kykenevät edes suhteellisen hyvin ennustamaan päätöstensä ja

toimintansa vaikutuksia. Maailma on kuitenkin monimutkainen ja sisäiset arviointimme eivät ole pysyviä, vaan se, miten arvotamme ympäröivää maailmaa, on muutettavissa, koska päätöksen lopputulos ei useinkaan vastaa sitä, mitä olemme päätöksenteossa ennustaneet tapahtuvan. Tämä ennustusvirheen havaitseminen on tehokkaan oppimisen edellytys päätöksenteossakin. (Eagleman 2018, 125 - 127.)

Ihmisen kehon tilan muuttuvat tekijät, jotka voivat vaihdella jopa tunneittain, vaikuttavat päätöksentekoomme. Joskus teemme hyviä päätöksiä, kun taas toisinaan päätökset eivät myöhemmin arvioituna ole olleetkaan kovin hyviä. Kun ihmisen muiden tarpeiden merkitys kasvaa, päätökset priorisoidaan uudelleen eli olosuhteiden muuttuessa myös ihmisen arvotukset muuttuvat. Tosiasiallisesti vaikka pidämme itseämme rationaalisina päätöksentekijöinä, jolloin omaksumme ja prosessoimme tietoa ja saamme näin aikaan oikean päätöksen, olemmekin oikeasti tunteidemme, arvojemme ja tarpeidemme biologian vankeja. (Eagleman 2018, 133 - 134.) Päätöksien tekeminen on kaiken keskiössä, sen mitä teemme, olemme ja miten hahmotamme ympäröivää maailmaa. Olemme alkeellisimpien viettiemme vankeja, mikäli emme kykene punnitsemaan eri vaihtoehtoja, tällöin emme kykene selviytymään nykyhetkestä viisaasti tai suunnittelemaan tulevaisuutta. Voimme oppia tekemään hyviä päätöksiä, kun ymmärrämme, miten eri valinnat taistelevat aivoissamme. (Eagleman 2018, 142.)

5.8.1 Vuorovaikutuksesta

Erilaisten johtamistutkimusten mukaan esimiestä, jolla on hyvät vuorovaikutustaidot, pidetään usein hyvänä esimiehenä. Toimivan vuorovaikutuksen tulee olla kahdensuuntaista. Johtajan tulee kyetä kertomaan asiansa ympäristölle siten, että hän tulee ymmärretyksi, minkä lisäksi johtajan tulee myös osata ja kyetä kuuntelemaan johdettaviaan. Vuorovaikutustaidot pitävät sisällään neljä perusajatusta, jotka ovat selkeä ilmaisu, luonteva esiintyminen, rauhallisuus sekä johdonmukainen argumentointi ja päätöksenteko. (Virtanen & Stenvall 2010, 97.)

Selkeä ilmaisu vuorovaikutustilanteissa liittyy ajatuksen kirkkauteen ja toisaalta itse puhetilanteeseen. Vuorovaikutustilanteissa viestien tulee olla selkeitä ja ymmärrettäviä. Edellä mainitun edellytyksenä on, että vuorovaikutustilanteissa käytetty kieli on selkeää, mikä taas kohentaa viestien ymmärrettävyyttä. Vuorovaikutuksessa tulee huomioida kuulijoiden käsitteelliset kompetenssit. Esimerkiksi eri organisaatiotasoilla toimivat henkilöt voivat olla tottuneita erilaiseen käsitteelliseen kieleen. (Virtanen ym. 2010, 97.)

Johtamistilanteissa johtajan käyttäytyminen vaikuttaa siihen, millaiseksi hänet koetaan. Johtajalla on vahvoja johtamiskompetensseja, mikäli hänen toimintansa osoittaa johtamistilanteissa rentoa, asiallista ja toisia kunnioittavaa esiintymistä sekä vielä vahvaa asianhallintaa ja ihmisten johtamistaitoja. Taitavat johtajat välittävät työympäristöönsä kiireistään huolimatta kiireettömyyden tunnetta, joka edesauttaa luottamuksellisen ilmapiirin syntymistä työyhteisöön ja vuorovaikutustilanteisiin. (Virtanen ym. 2010, 97.)
Vuorovaikutustilanteissa pyrimme pääsemään samalle niin sanotulle aaltopituudelle muiden vuorovaikutustilanteessa olevien kanssa. Tällöin on tärkeää vahvistaa tilanteeseen

rauhallisuutta tuovia elementtejä. Rauhallisuudella on yhteys kiireettömyyden tunteeseen ja usein kokemuksen myötä tuleva varmuus näyttäytyy ulospäin rauhallisuutena. (Virtanen ym. 2010, 97 - 98.)

Hyvä vuorovaikuttaja on argumentaatiossaan ja päätöksenteossaan johdonmukainen, tällöin hän toimii johdonmukaisesti valitsemallaan linjalla. Tällöin muiden vuorovaikutustilanteisiin osallistuvien ei tarvitsisi joutua aina päätöksentekotilanteissa esimerkiksi tulkitsemaan mistä päätöksessä on kysymys, miten se liittyy edellisiin tai miksi toimitaan eri tavalla kuin viime kerralla. Argumentoinnin johdonmukaisuus edellyttää myös, että tehdyt päätökset perustellaan, jolloin kyse on vuorovaikutuksellisesta viestinnästä. (Virtanen ym. 2010, 98.)

5.8.2 Poliisin pakkokeinoharkinta ja päätöksenteko

Poliisi on hallintoviranomainen. Hallinto-oikeuden ja hallintolain säädökset säätelevät suurelta osin tiettyjä poliisin toimintoja. Poliisin päätöksenteon perustana erilaisissa hallintoasioissa on viranomaisen harkintavalta. Hallinto-oikeuden säädökset määrittelevät poliisin toimintaa esimerkiksi poliisin käyttäessä toimivaltaansa poliisilain nojalla ennen varsinaisen rikoksen tapahtumista.

Hallintoviranomaisen toimintaa kutsutaan hallintotoimeksi. Hallintotoimi kohdistuu välittömästi yksityiseen ihmiseen tai yhteisöön, joka on välittömästi hallintokoneiston ulkopuolinen ja se määrittää toimen kohteena olevan yksityisen oikeussubjektin oikeusasemaa. Hallintotoimilla on siis yksityisen oikeuksia tai velvollisuuksia perustava, muuttava tai kumoava vaikutus ja näin ollen se sisältää julkisen vallan käyttöä. (Mäenpää 2017, 47.)

Vaikkakin tämä hallintoasioissa säädetty viranomaisen harkintavalta ei koske rikosten esitutkintaa tai niissä määrättäviä pakkokeinoja, antaa ne mielestämme suuntaviivoja poliisin päätöksentekoon myös esimerkiksi pakkokeinoasioissa.

Yleinen hallinto-oikeus -kirjan mukaan perinteisessä hallinto-oikeusdoktriinissa viranomaisen harkintavalta on jaettu kahteen lajiin, jotka eroavat toisistaan laajuudeltaan ja sisällöltään olennaisesti. Nämä ovat oikeusharkinta eli sidottu harkinta ja tarkoituksenmukaisuusharkinta eli vapaa harkinta. Oikeusharkinta eli laillisuusharkinta on sidottu lain soveltamiseen ja sillä pyritään päätymään yhteen ainoaan lainmukaiseen ratkaisuun, jonka sisällön riittävän yksiselitteisesti osoittavat päätöksenteossa sovellettavat säännökset. Tarkoituksenmukaisuusharkinta sallii valinnan useiden vaihtoehtojen välillä ollen näin vapaampaa. Luonteenomaista tarkoituksenmukaisuusharkinnalle on mahdollisuus päätyä useampaankin oikeaan ja lainmukaiseen ratkaisuun, joista viranomainen voi harkintavaltansa, joka on määritelty laissa, rajoissa vapaasti valita tarkoituksenmukaisemman julkisen edun kannalta. (Mäenpää 2017, 282.)

Viranomaisen toimivaltaa, joka rajoittaa perusoikeuksia, voidaan määritellä lailla ainoastaan, mikäli päätösvalta säädetään oikeusharkintaan perustuvaksi. Toimivallan tulee

siis asioissa, jotka liittyvät perusoikeuksiin, perustua selvästi oikeusharkintaan eli esimerkiksi viranomaisella on oikeus saada perusoikeuksia rajoittava lupa tai aloittaa toiminta, johon liittyy esimerkiksi perusoikeuksien rajoittamista ainoastaan, jos se täyttää täsmällisesti lain määrittelemät vaatimukset. (Mäenpää 2017, 283.)

Perinteisesti päätöksenteko valtion hallinnossa hallinnollisissa asioissa tapahtuu usein esittelyn perusteella. Esittelyssä päätösvaltaa tekevälle henkilölle tai toimielimelle tehdään päätösehdotus ja asian ratkaisee joko yksittäinen virkamies tai monijäseninen toimielin. Esittelijänä asiassa on virkamies ja tosiasiallisessa esittelytoiminnassa esittelijänä toimivan virkamiehen virkatehtäviin kuuluu hallintoasian esittely. Esittelyjärjestelmää koskevat erilaiset säännökset, esimerkiksi esittelijän esteellisyydestä ja esittelijän vastuusta on jopa säädetty perustuslain (731/1999) 10 luvun 118 pykälässä. Hallinnollisen esittelyssä päätöksentekijää tulee informoida riittävästi ja siinä tulee yksilöidä käsiteltävä asia, sekä selostaa huomioon otettavat tosiseikat ja sovellettavat oikeussäännökset, joita tarvitaan päätöksenteossa. Esittelyssä tulee antaa yksiselitteinen päätösehdotus päätöksentekijälle, jossa esittelijä ilmaisee kantansa ja josta hän myös vastaa. Esittelyn tulee perustua sisällöllisesti riittävään ja oikeaan tietoon. Virkavastuulla kaikki hallintoasian käsittelyyn osallistuvat vastaavat omien virkatehtäviensä lainmukaisuudesta. (Parviainen 2010, 124 - 128.)

Mielestämme myös yleisjohtajien päätöksenteko pakkokeinoasioissa tapahtuu esittelyn periaatteiden mukaisesti, koska siinä asian esittelijänä toimii tapahtumapaikalla olevan partion jäsen ja hänen tulee informoida riittävästi yleisjohtajaa pakkokeinoharkinnan kohteena olevasta asiasta, kertoa asian tosiseikat ja minkä pakkokeinon edellytykset ja perusteet mahdollisesti hänen mielestään asiassa tulisi sovellettavaksi. Näiden tietojen pohjalta yleisjohtajan tulisi antaa asiassa päätös. Molemmat, niin asian ”esittelijänä” toiminut partionjäsen kuin yleisjohtajakin, vastaavat omien virkatehtävien lainmukaisuudesta.

5.9 Pakkokeinoharkinnassa huomioon otettavaa normistoa

Rikoksen tapahduttua ensisijaista poliisille toimivaltaa antavaa ja ohjaavaa lainsäädäntöä ovat esitutkintalaki (805/2011) ja pakkokeinolaki (806/2011). Esitutkintalain (805/2011) säännökset määrittävät epäillyn rikoksen oikeudellista selvittämistä ja se on esitutkinnan toimittamista koskeva yleislaki. (Rantaeskola 2014a, 27). Pakkokeinolaissa (806/2011) määriteltyjä toimenpiteitä voidaan käyttää esitutkinnassa epäillyn rikoksen oikeudellista selvittämistä varten. Sen soveltamisen vähimmäisedellytyksenä on syytä epäillä -kynnys ja mikäli tämä kynnys ei ylity, ei myöskään pakkokeinolain soveltamiselle ole edellytyksiä. (Rantaeskola 2014b, 28.)

Pakkokeinoista päätettäessä tulee ensimmäisenä ottaa huomioon pakkokeinolain (806/2011) 1 luvun keskeiset periaatteet. Näitä periaatteita ovat suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate ja hienotunteisuusperiaate. Kaikkien pakkokeinojen käyttö edellyttää, että niitä voidaan pitää puolustettavina huomioiden rikoksen törkeys, sen selvittämisen tärkeys, sekä pakkokeinon käytöstä niin rikoksesta epäillylle kuin

mahdollisesti muille aiheutuva oikeuksien loukkaus ja myös muut asiaan vaikuttavat seikat. (Rantaeskola 2014b, 30.) Tämän lisäksi pakkokeinoharkinnassa tulee huomioida poliisilain (872/2011) 1 luvussa määritellyt poliisitoimintaa sääntelevät yleiset periaatteet. Poliisilaissa säädettyjä yleistä poliisitoimintaa sääteleviä periaatteita ovat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate ja tarkoitussidonnaisuuden periaate. Tämän lisäksi poliisin on toimittava poliisilain 1 luvun 6 pykälän mukaan asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen. (Rantaeskola 2014c, 26 - 34.)

5.9.1 Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen

Poliisilain (872/2011) 1 luvun 2 pykälän mukaan poliisin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista. Edellä mainittu säännös koskee koko poliisitoimintaa, myös muista laeista ja poliisilaista säädettyjen periaatteiden yhteensovittamista. Kaikessa poliisitoiminnassa on otettava huomioon perusoikeuksiin ja ihmisoikeuksiin liittyvä lainsäädäntö. Mahdollisissa ristiriitatilanteissa on noudatettava perus- ja ihmisoikeusmyönteistä laintulkintaa. Poliisin samanarvoisista toimenpiteistä tulee aina valita perustuslaillisten perusoikeuksien ja sekä ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta se vaihtoehto, joka parhaiten turvaa kyseiset oikeudet. Päätöksentekijältä edellytetään perus- ja ihmisoikeuksien osaamista ja hallintaa, koska kyseisissä ristiriitatilanteissa päätöksentekijän on kyettävä perustelemaan ratkaisunsa. (Rantaeskola 2014c, 25 - 27.)

5.9.2 Suhteellisuusperiaate

Poliisilain (872/2011) 1 luvun 3 pykälän mukaan poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Tällä tarkoitettaan sitä, että poliisitoiminnan tavoitteiden tulee olla tasapainossa siihen käytettävien keinojen kanssa. Esimerkiksi esitutkinnassa tämä tarkoittaa sitä, että selvitettävä rikos, asian selvittämisentarve, toimenpiteen kohteen ikä, terveys ja muut vastaavat häneen liittyvät seikat sekä muut asiaan vaikuttavat seikat tulee ottaa huomioon esitutkintatoimenpiteissä, jolloin toimenpiteiden on oltava puolustettavia ja oikeassa suhteessa. Suhteellisuusperiaate edellyttääkin, että tilanteita arvioidaan monitahoisesti. (Rantaeskola 2014c, 28.)

Suhteellisuusperiaatteella pakkokeinojen yhteydessä on perinteisesti tarkoitettu sitä, että pakkokeinon käytöllä saavutettavan edun tai tavoitellun päämäärän tulee olla hyväksyttävässä suhteessa pakkokeinolla aiheutuviin haittoihin, vastakkaisiin etuihin tai arvoihin. Pakkokeinoharkinta vaatii siis etuvertailua tavoitteen saavuttamisen ja siitä aiheutuvien seikkojen välillä. Näin ollen pakkokeinoharkinnassa myös kaikki kyseistä pakkokeinoa vastaan puhuvat näkökohdat on otettava huomioon. Rikoksen vakavuuteen ja pakkokeinosta aiheutuvaan oikeudenloukkaukseen tulee suhteellisuusperiaatteen

mukaisesti pakkokeinon kokonaisharkinnassa kiinnittää erityistä huomiota. Eli harkinnassa pakkokeinon sallimista vastaan puhuvat seikat painavat sitä enemmän mitä lievemmästä rikoksesta on kyse. (Rantaeskola 2014b, 31.)

5.9.3 Vähimmän haitan periaate

Poliisilain (872/2011) 1 luvun 4 pykälän mukaan poliisin toimenpiteillä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Samainen vähimmän haitan periaate on kirjattu pakkokeinolain (806/2011) 1 luvun 3 pykälään, jonka mukaan pakkokeinon käytöllä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä käytön tarkoituksen saavuttamiseksi ja pakkokeinon käytöllä ei saa aiheuttaa kenellekään tarpeettomasti vahinkoa tai haittaa.

Vähimmän haitan periaatteella pyritään siihen, että poliisin toimenpiteillä, olivat ne sitten pakkokeinoja tai muita, aiheutetaan mahdollisimman vähän vahinkoa niiden kohteeksi joutuville. Vähimmän haitan periaatteen mukaisesti poliisin toimenpiteet eivät ajallisesti ulotu pidemmälle kuin on niiden päämäärän saavuttamiseksi välttämätöntä, eikä esimerkiksi pakkokeinoja saa käyttää rankaisutarkoituksissa vaan ainoastaan lain mukaisissa prosessuaalisissa tarkoituksissa. Useat pakkokeinolainsäädökset ilmentävät itsessään vähimmän haitan periaatetta. Esimerkiksi pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 6 pykälän 2 momentin mukaan kotietsintä tulee suorittaa siten, ettei siitä aiheudu haittaa tai vahinkoa enempää kuin on välttämätöntä. (Rantaeskola 2014b, 34.)

5.9.4 Tarkoitussidonnaisuuden periaate

Poliisilain (872/2011) 1 luvun 5 pykälän mukaan poliisi saa käyttää toimivaltuuttaan vain säädettyyn tarkoitukseen. Tämä lainmukaisuuden vaatimus eli tarkoitussidonnaisuuden periaate korostuu siitä syystä, että poliisin toimenpiteillä puututaan voimakkaasti ja konkreettisesti niiden kohteena olevan henkilön oikeusasemaan. Tämän vuoksi poliisi voikin käyttää valtuuksiaan yksittäisen tehtävän yhteydessä siihen kyseiseen tehtävään nimenomaisesti liittyviin tarkoituksiin. Poliisi ei voi toisella toimenpiteellä kiertää toista toimenpidettä päästäkseen paremmin tai helpommin tiettyyn päämäärään. Tarkoitussidonnaisuuden periaatteen taustalla on perustuslain (731/1999) 2 pykälän 3 momentti, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Se korostaa, että voimassa olevasta lainsäädännöstä tulee löytyä toimivaltaperuste yksittäisen toimenpiteen todelliselle tarkoitukselle. Toimenpiteelle ei ole perustetta, ellei sille löydy toimivaltaperustetta ja näin ollen toimenpidettä ei voi suorittaa. (Rantaeskola 2014c, 33.)

5.9.5 Hienotunteisuusperiaate

Pakkokeinolain (806/2011) 1 luvun 4 pykälän mukaan pakkokeinoja käytettäessä on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä ja toimittava muutenkin hienotunteisesti. Käytettäessä pakkokeinoa sen kohteena oleva ei saa leimautua ja pakkokeinon käyttäminen

onkin pyrittävä mahdollisuuksien mukaan tekemään sivullisten havaitsematta tai siten, ettei sen käyttö tulisi muutoin tietoon sivullisille. (Rantaeskola 2014b. 36 - 37.) Myös esitutkintalaki (805/2011) 4 luvun 6 pykälän mukaan esitutkinnan asianosaisia ja muita esitutkintaan osallistuvia on kohdeltava hienotunteisesti.

6 HAASTATTELUTUTKIMUS

Koko tutkimuksen aluksi selvitimme Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen päällystöpäivystysvuoroja tekevien komisarioiden ja rikoskomisarioiden ajatuksia tästä opinnäytetyöstä ja sen aiheesta. Haastattelussa tarkoituksena oli selvittää, mikä on jokaisen, eritaustaisen päällystömiehen henkilökohtainen kokemus pakkokeinoprosessista kentän suuntaan ja minkälaisia toimintamalleja kukakin käyttää. Päällystöstä aloittamisen ajatuksena oli saada opinnäytetyöstä mahdollisimman hyvin poliisilaitoksen toimintaa tukeva tuotos.

Päivystystä tekeviä komisarioita on laskentavasta riippuen seitsemästä kymmeneen. Tutkimustyyliksi muodostui osatutkimus, koska haastateltaviksi päätyi loppujen lopuksi kuusi päällystön edustajaa. Tutkimus aloitettiin testihaastattelulla, jonka tuloksia on käsitelty osana vastauksia. Testihaastattelun tarkoituksena oli tarkistaa haastatteluun kuluva ajankäyttö ja kysymysten yksiselitteisyys. Testihaastattelun jälkeen kysymyksiin tehtiin vain yksi tarkentava muutos, joten testihaastattelunkin tulokset sisällytettiin varsinaiseen tutkimukseen.

Alun perin tarkoituksena oli toteuttaa haastattelu paikan päällä päällystöpäivystäjän työvuoron yhteydessä. Analysoinnin helpottamiseksi kysymykset laadittiin melko strukturoidusti. Näin saimme lyhyehköjä vastauksia, jotka varmasti vastaavat haluamaamme aiheeseen. Tarvittaessa kysymyksiin vastaaminen mahdollisti myös pidemmät vastaukset. Koehaastattelu toteutettiin sähköpostin välityksellä antamalla testihenkilön vastata oman aikataulunsa mukaisesti kirjallisesti avoimiin kysymyksiin. Testihaastattelun purkutilanteessa testihenkilö oli sitä mieltä, että kirjallinen vastaaminen sopii haastattelun luonteeseen hyvin ja antaa jopa parempia vastauksia, kun kysymyksiin on paremmin aikaa miettiä vastauksia.

6.1 Toteutus

Lomakehaastattelusta luovuttiin, koska haastatteluun liittyvät kysymykset ovat melko monisyisiä ja liikkumavaraa oli jätettävä vastaajalle. Päädyimme lähettämään kyselytutkimuksen kaikille sähköisenä ja vastausmotivoinnin lisäämiseksi soittamaan vielä ennen kyselyn lähettämistä ja kertomaan kyselytehtävän tarkoituksen. Viestin alkuun kerroimme vielä lyhyesti, mikä on työmme sisältö, miten vastauksia käsitellään ja arvioimme testikyselyn perusteella vastaamisen keston. Motivointi onnistui ja saimme kaikkiin kuuteen kyselyyn vastaukset muutamassa päivässä, suurin osa vastasi saman päivän aikana.

6.2 Kysymykset

Kysymyslistan ensimmäisinä kysymyksinä oli avoimeen muotoon kirjattuja kysymyksiä vastaajan iästä, koulutuksesta ja kokemuksesta yleisesti poliisissa ja päällystössä. Kaakkois-Suomen alueella on kolme erillistä toiminta-aluetta. Seuraavaksi oli muutama kysymys yleisesti miten päällystöpäivystäjä kokee ratkaisut osana työtään ja kuinka paljon niihin kuluu aikaa. Kyselyn pääpaino oli selvittää päällystöpäivystäjien toimintatapoja ratkaisuja tehdessä, mihin he päätöksensä perustavat ja miten he toimivat päätöksenteon yhteydessä.

Lopussa kyselimme vielä mitä kehitettävää toiminnassa olisi, miten toiminta heidän mielestään on muuttunut vuosien saatossa ja arvion miten toiminta tulee vielä kehittymään. Kyselytutkimuksen viimeisenä oli neljä erilaista tapauskuvausta, joissa pakkokeinoja voisi käyttää. Tapaukset olivat keksittyjä ja tarkoituksena oli selvittää rajatapausten käsittelyä Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella.

6.3 Luotettavuus

Osatutkimuksella saimme vastaukset yli puolelta päivystystä tekeviltä. Tämä oli alun perin tarkoituskin osatutkimuksen saamiseksi. Aineisto on riittävä, kun samat asiat alkavat kertautua haastatteluissa (Hirsjärvi ym. 2009, 182). Tätä tilannetta emme tavoitelleet, mutta se kuitenkin saavutettiin. Kyselytutkimuksesta saamamme palautteen perusteella kysymykset olivat myös asiallisia ja vastausten perustella tulkinnan varaa ei juuri jää. Vastaajien kokemus oli myös kattava, joten kaikilla oli jo vakiintuneet työmenetelmät käytössään.

6.4 Haasteet

Etukäteen mietimme, että haasteita voimme kohdata kyselyihin vastauksien saamisessa. Haastattelututkimuksen toteutuksessa tämä ei muodostunut ongelmaksi.

Päällystön tekemistä kotietsintämääräyksistä valitetaan käräjäoikeuteen jonkun verran. Etukäteen mietimme, että rajatapausten käsittely haastattelututkimuksessa on vaikeaa. On mahdollista, että haastateltavat kaunistelivat päätöksentekoprosessia. Tarkoituksena oli kuitenkin kysymysten asettelulla ja koehaastattelulla saada haastattelurunko haastattelun onnistumisen kannalta mahdollisimman avoimeksi.

6.5 Vastaajat yleisesti

Kuudelle yleisjohtovuoroja tekevälle päällystömiehelle lähetettiin kysely ja kaikki vastasivat siihen. Vastaajat jakautuivat tasan niin, että ryhmässä oli kolme komisariota valvonta- ja hälytyssektorilta ja kolme tutkinnanjohtajana toimivaa rikoskomisariota. Virka-ikää vastaajilla oli 16 - 26 vuotta, virka-iän keskiarvo noin 22 vuotta.

Varsinaisia yleisjohtovuoroja Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella on tehty poliisin kolmannen hallintorakenneuudistuksen jälkeen vuodesta 2014 eteenpäin. Tätä ennen on ollut myös vastaavia päällystöpäivystysvuoroja. Kokemus päällystöpäivystyksessä olosta kattaa kaikki päällystössä päivystysvuorossa olleet vuodet. Vastaajien kokemus päällystöpäivystysvuoroista vaihteli noin viidestä kymmeneen vuoteen. Keskiarvo päällystöpäivystykselle oli kahdeksan vuotta.

Kaikilla vastaajilla oli poliisiammattikorkeakoulun päällystötutkinto ja osalla oli lisäksi opintoja tekeillä tai suoritettuina muun muassa hallintotieteistä. Kokemusta suurimmalla osalla oli sekä valvonta- ja hälytyssektorilta että rikostutkinnasta miehistötasolta saakka.

6.6 Vastaukset yleisesti

Kaikki vastaajat pitivät pakkokeinoratkaisuja huumausainerikosasioissa lähtökohtaisesti helppoina. Rajanvetotapaukset tietysti tuottavat harkintaan vaikeutta. Joskus poliisin haltuun saamien epämääräisten tunnistamattomien aineiden osalta ratkaisut huumausainerikoksen epäilemisestä tuottavat myös ongelmia.

Päällystö tekee erilaisissa vuoroissa päivystystä johtuen jokaisen omasta varsinaisesta tehtävänkuvasta. Keskiarvona vastauksista huumausainerikoksiin liittyviä pakkokeinoratkaisuja tulee päällystöpäivystäjälle noin yksi vuorossaan. Joskus ratkaisuja tulee viisikin vuorossa ja lisäksi on vuoroja, jolloin ei tule yhtään. Arvioihin yhden pakkokeinoratkaisun tekemiseen ja kirjaamiseen kuluneesta ajasta vaikutti paljon se mitä lasketaan ajan käyttöön. Usein partiot hankkivat harkinnan yhteydessä lisätietoja ratkaisuja varten ja se saattaa vaatia paljonkin aikaa. Pääsääntöisesti ratkaisuun ja sen kirjaamiseen aikaa kului vain 10 - 15 minuuttia. Yhden vastaajan mielestä joskus koko projektiin voi kulua kaksikin tuntia.

Suurin osa käyttää pakkokeinoratkaisun tukena jotain muistilistaa. Osa käyttää suoraan pakkokeinolain kotietsinnän menettelyä koskevaa pykälää. Osa on tehnyt itselleen muistilistan tai samaan listaan pohjautuvan fraasilistan, jonka muokkaavat partioiden tekemien havaintojen perustella tilanteeseen sopivaksi ja lain mukaiseksi. Osa oli sitä mieltä, että laitoksen toiminnan yhtenäistämiseksi oikeusyksikön tarkastamat muisti- / fraasilistat olisivat huumejuttujen pakkokeinoasioissa hyödyksi. Osa ei vahvan kokemuksensa takia näitä itselleen tarvitse mutta kokivat niiden silti olevan hyödyksi aloitteleville päällystöpäivystäjille, vaikka päällystön asiat pitäisi ilman muistilistaakin hallita.

6.7 Keskustelu partion kanssa

Päällystöpäivystäjät arvioivat viiteen prosenttiin tai huomattavasti sen alle tilanteet, jolloin partion kanssa käymänsä keskustelun perusteella päätyvät siihen, että pakkokeinoja ei ole mahdollista käyttää.

Pääsääntöisesti keskustelutilanne partion kanssa koetaan hyväksi ja parantuneeksi. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että partion asian esittelyyn voisi valmistautua paremmin ja miettiä edellytyksiä, mitä on mahdollista tehdä. Kuitenkin nämäkin asiat tulee päällystön mielestä ratkaistua viimeistään keskustelun yhteydessä.

"Mikä olisi paras tapa kehittää kommunikointia jos siihen on tarvetta?
V: Koulutus partioille siitä, että he ovat itse parhaat asiantuntijat paikan päällä olevina. Partion pitää itse alustavasti tietää mihin pakkokeinoon ja millä perusteella voidaan ryhtyä."

Pakkokeinolain muuttuminen vuonna 2014 toi lisätöitä pakkokeinoasioista kirjaamiselle. Tämä näkyy myös vastaajien muistellessa muutoksia asiassa. Yksittäisenä asiana esiin nousee se, että ennen kiireperusteisesti tehtyjä kotietsintöjä ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräystä ei nykyisin juuri enää tehdä. Kaikki kertoivat pakkokeinopäätöksen kirjaamisen ja siihen liittyvien perusteluiden kirjallisen esittämisen olleen suurin muutos viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Tulevaisuudessa vastaajat arvelevat tiedoksiantomenettelyn ja muotovaatimusten vielä nykyisestäkin tarkentuvan. Osa oli myös huolissaan laillisuusvalvonnan tiukkenevasta tasosta siinä määrin, että tulevaisuudessa väärin tehty menettely voisi vesittää koko jutun.

"huumausainerikostutkinta on tärkeää mutta tarkoitus ei pyhitä keinoja"

6.8 Erot tutkinnanjohtajien ja kentän komisarioiden välillä

Kentän komisarioiden käyttämä aika päätöksentekoon oli hieman tutkinnan rikoskomisarioita lyhyempi. Myös ratkaisut olivat hieman suoraviivaisempia kuin tutkinnanjohtajina toimivilla. Esimerkkitapausten ratkaisuissa ilmenee myös eroja siinä, mitä kenttäpartiolta vaaditaan. Kentän omat komisariot tuntevat partiot ja partioiden toimintatavat paremmin, eivätkä siksi vaadi niin paljoa perusteluita partioiden puolelta pakkokeinomääräyksiä tehdessään. Tutkinnanjohtajana toimivilla ei ole niin paljon rutiinia kentällä tehtäviin pakkokeinoihin. Lisäksi tutkinnanjohtajat joutuvat useammin käyttämään muita pakkokeinoja, joiden perustelut esimerkiksi vangitsemisvaatimuksen osalta on tehtävä huomattavan paljon perusteellisemmin. Tämä voi vaikuttaa siihen, että tutkinnanjohtajat päällystöpäivystysvuorossa haluavat tarkemman kuvan tapahtumista ennen pakkokeinojen määräämistä. Tämä ei kuitenkaan näy arvioissa siitä, kuinka monta pakkokeinoasiaa prosentuaalisesti kukakin ei toteuttaisi.

6.9 Kehittämiskohteet

Päällystön mielestä kehittämiskohteita olisi etenkin partion ensimmäisissä toimissa: tilanteen tunnistaminen, syytä epäillä -kynnyksen perusteluiden hahmottaminen ja muiden perusteluiden miettiminen ennen konkreettisiin toimiin ryhtymistä. Myös tämän työn ulkopuolisia asioita nostettiin huolenaiheiksi. Esimerkiksi koulutusta uusista ja vaarallisista huumausaineista, joita Kaakkois-Suomessa on paljastunut, pidettiin tärkeinä

koulutusaiheina pakkokeinoperusteluiden lisäksi. Partion oma-aloitteista ajatustyötä alkutoimissa toivottiin lisää partioille omatoimisen harkinnan tai koulutuksen kautta. Keskustelua päällystöpäivystäjän kanssa toivottiin myös lisää. Tunnustustakin tietysti annettiin, kuten alla olevasta vastauksesta selviää.

"Mitkä ovat tärkeimmät asiat joita partion tulee huomioida huumausainerikosten tutkinnan alkutoimissa?
V: En osaa vastata, kun he todennäköisesti joka tapauksessa ovat minua pätevämpiä tässä asiassa siellä etulinjassa. "

6.10 Rajatapaukset

Kyselyn loppuun keksimme neljä esimerkkitapausta, jotka kuvaavat tapauksia, joita tulee usein kenttätoiminnassa vastaan ja joiden osalta etsintöjen käyttäminen vaatii harkintaa. Kysymykset käsitellään yksittäin niin, että kysymyksen jälkeen avataan lyhyesti mitä rajanvetoja kysymyksellä kysyjät olivat hakeneet ja tämän jälkeen on kooste haastateltavien vastauksista.

6.10.1 Etsintä "huumeratin" perusteella

Kysymys kuului: Päiväaikaan paljastuu epäilty huumeratti. Mitkä seikat tulisi pikatestin lisäksi täyttyä, että määräät paikanetsinnän ja/tai kotietsinnän?

Tähän liittyen työssä on käsitelty jo aikaisemmin korkeimman oikeuden ratkaisuja. Huumausaineiden vaikutuksen alaisena tapahtuvia rattijuopumusepäilyjä tapahtuu paljon ja etsintöjen määrääminen rattijuopumuksen perusteella herättää keskustelua virkamiesten kesken. Myös epätietoisuutta siitä on milloin etsinnän voi suorittaa ja milloin ei. Vastauksista on tarkoitus etsiä johdonmukaisuuksia, jotka voidaan hyödyntää kenttämiesten koulutuksessa tulevaisuudessa.

Vastauksissa peruslinja oli kaikkien osalta selkeä. Huumaantuneen ajamisen yhteydessä paljastuvan huumausaineenkäyttörikoksen selvittämisen johdosta voi autoon tehdä paikanetsinnän. Yhdessä vastauksessa oli korostettu sitä, että partion on tietenkin oletettava, että autossa on huumausaineita ja tämän takia etsintä autoon tehdään. Suurin osa toi esille seikan, että huumausaineen pikatesterit antavat joskus virheellisiä tuloksia ja tästä syystä yhdessä vastauksessa myös paikanetsinnän tekemättä jättäminen nousi vaihtoehdoksi, jos positiivisen testin antajalla ei ole mitään rikoshistoriaa eikä mistään käsillä olevista asioista voi päätellä henkilön oikeasti käyttäneen huumausaineita. Useat luettelivat listan asioita, joita partio voi havaita tukemaan käyttörikosepäilyä. Näitä olivat esimerkiksi huumausaineiden käyttövälineet, henkilön käytös ja olemus, huumausaineiden jäämät tai pakkausvälineet, velkalistat, anastettu omaisuus, henkilön rikoshistoria tai ajotapaan liittyvät seikat ennen pysäytystä.

Kotietsinnän osalta suurin osa noudatteli samaa linjaa niin että ensin suoritettavan paikanetsinnän tulosten perusteella arvioidaan tarve kotietsinnän suorittamiselle. Aluksi

selvityksessä on huumausaineen käyttörikos. Jos paikanetsinnällä löytyi huumausaineita, niin osa määräisi suoraan etsinnän myös kotiin. Osa tarvitsisi tämän lisäksi vielä lisäperusteita siitä, miksi kotietsinnälle tulisi mennä vai olisiko huumausaineen käyttörikos selvitetty jo paikanetsinnän yhteydessä.

6.10.2 Etsinnän suorittaminen yöaikaan

Kysymys oli: Yöaikaan henkilön hallusta takavarikoidaan vähän yli käyttörikoksen verran huumausaineita, eli kyseessä on huumausainerikosepäily. Mitkä seikat tämän lisäksi tulisi täyttyä, että määräisit kotietsinnän asuntoon, jossa on myös muita asukkaita.

Kysymyksestä oli rajattu pois selkeästi törkeät huumausainerikokset tai muuten vahvalla näytöllä olevat huumausainerikokset, koska niiden osalta on selvää, että intressi suuren huumausainemäärän saamiseksi pois markkinoilta on suuri. Yöaika otettiin kysymykseen mukaan, koska pakkokeinolain määräysten mukaan etsintää ei saa suorittaa yöaikaan ilman erityistä syytä. Lisäksi korkeimman oikeuden ratkaisuissa on suhteellisuusperiaatetta punnittaessa huomioitu asunnossa asuvat muut henkilöt, kenen kotirauhaa etsinnällä rikotaan. Korkeimman oikeuden ratkaisuissa todetaan huumausaineen käyttörikoksen perusteella tehtävän etsinnän yöaikaan asuntoon, jossa on muita henkilöitä, olevan lain vastainen. Siksi esimerkissä kerrottiin huumausaineita olevan niin paljon, että voidaan epäillä huumausainerikosta. Näitäkin tapauksia tapahtuu silloin tällöin ja näiden erityisten syiden selvittämiseksi asiaa kysyttiin päällystöltä.

Yleisesti ottaen vastaajat totesivat, että tilanne vaatii lisäselvitystä. On selvitettävä asunnossa asuvien muiden henkilöiden iät ja taustat. Lisäksi on pohdittava mitä menetetään, jos etsintä tehdään vasta aamulla ja suhteuttaa se loukattaviin oikeushyviin.

Käytännössä, jos tieto tulevasta etsinnästä on päässyt epäillyn lähipiirin tietoon ja on perusteltua syytä olettaa, että asunnossa on lisää huumausaineita, tulisi kotietsintä määrättäväksi yölläkin. Toisaalta jos henkilön kiinnijäämisestä ei pääse tietoa ulkopuolisille, osa päällystöstä määräisi etsinnän suoritettavaksi vasta seuraavana päivänä.

6.10.3 Huumausainerikos vähäisellä määrällä

Kysymys oli: Mainitse muutamia seikkoja milloin on syytä epäillä huumausainerikosta, vaikka takavarikoitu huumausaineiden määrä on huumausaineen käyttörikoksen rajoissa?

Kulminaatiokysymykseksi huumausainerikostutkinnan alkuvaiheessa muodostuu rikosnimike mistä henkilöä epäillään. Selkeästi pelkästään huumausaineen käyttörikosta selvitettäessä intressi pakkokeinojen käyttämiselle on varsin pieni. Usein ensivaiheessa huumausaineita löydetäänkin vain omaan käyttöön riittävä määrä. Huumausaineita välittävät henkilöt usein myös itse käyttävät huumausaineita ja pitävätkin mukanaan juuri omaa käyttöään varten riittävän määrän huumausaineita ja säilyttävät myyntiin menevät huumausaineet esimerkiksi kotonaan. Kysymyksellä oli tarkoitus selvittää, mitkä seikat

partio voisi ottaa huomioon pohdittaessa sitä, kumpaa rikosnimikettä olisi tapauksessa syytä epäillä.

Vastauksissa toistuvat samat seikat kuin vastauksissa liittyen rattijuopumukseen. Vastauksista kerättiin alla oleva listaus seikoista, jotka viittaava huumausaineiden myyntiin, levittämiseen tai välittämiseen ja sitä kautta huumausainerikokseen.

- *Myyntipakkaukset*
- *Velkalistat*
- *Punnitusvälineet*
- *Pakkaustarvikkeet*
- *Paljon käyttövälineitä*
- *Paljon käteistä rahaa*
- *Toisten henkilöiden pankkikortteja*
- *Paljon puhelimia tai sim-kortteja*
- *Arvo-omaisuutta*
- *Viitteitä kätköistä*
- *Viitteitä myynnistä puhelimessa*
- *Sakkokäsikirjan rajojen ylittyminen punnittaessa pakkauksineenkin*

6.10.4 Rappukäytävässä haisee kannabis

Viimeisenä kysymyksenä oli: Mainitse muutamia seikkoja milloin on syytä epäillä huumausainerikosta yksittäisen "rappukäytävässä haisee kannabis" -vihjeen lisäksi?

Näitä vihjeitä poliisi saa paljon. Näissä tapauksissa on kotietsintä määrättävä vain asunnosta ulkopuolelta saatavien havaintojen perusteella ja joskus myös etsinnältä ei löydykään huumausaineita, ja perusteluiden tulee olla siksi kunnossa.

Vastauksissa tuli esille pieniä eroja etenkin tutkinnanjohtajina toimivien ja kenttäkomisarioiden välillä. Esimerkiksi seuraavia seikkoja osa toivoi lisäksi. Toistuvat hajuhaitat, vilkas liikenne asunnolla, asukkaiden taustat, ikkunoiden peittäminen, ilmastointia varten tehdyt viritykset, muun tutkinnan yhteydessä tullut tieto huumeiden kasvatuksesta, kirkkaat valot sisällä tai korkeat sähkölaskut. Toiset taas olivat yksikertaisimmilla linjoilla, kuten alla olevasta vastauksesta selviää.

"Minulle riittää, että poliisipartio pystyy yksilöimään asunnon, asunnosta tulevan kannabiksen hajun perusteella."

6.11 Kvalitatiivisen tutkimuksen arviointia

Tutkimuksen reaalibelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta (Hirsjärvi ym 2009, 231). Haastatteluissa päällystölle päästiin siihen tilanteeseen, että vastaukset alkoivat toistaa samoja vastauksia, suuria eroja ei tullut minkään kysymyksen osalta. Päällystön edustajat olivat kaikki saaneet poliisikoulun antaman päällystöpätevyyden, joten

koulutustaustassakaan ei olisi suuria eroja, jos tutkimus tehtäisiin muille saman koulutuksen saaneille päällystön edustajille. Työmme tarkoituksena on tutkia Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen toimintaa, joten eroja muihin poliisilaitoksiin saattaisi tutkimustulosten kannalta tulla, mutta se ei olekaan tämän tutkimuksen päätarkoitus.

Toinen tutkimuksen arviointiin liittyvä käsite on validius (pätevyys). Validius tarkoittaa mittarin ja tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi ym. 2009, 231).

Tutkimuksessamme kyselyt suoritettiin vapailla vastauksilla. Vastaajat vastasivat joko hyvin ytimekkäästi tai laveammin. Molemmista vastaustavoista saa lukemalla hyvän kuvan vastaajan ajattelusta. Vastaukset vastasivat hyvin esitettyihin kysymyksiin eikä väärinymmärryksiä muutamaa tapausta lukuun ottamatta tullut.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus ylipäätään on kohtalaisella tasolla. Aihe oli tarkasti rajattu ja haastatteluihin osallistui käytännössä puolet kohderyhmästä. Kysely toteutettiin sähköpostiviestillä, johon kysymykset olivat kirjattuina. Vastaajat saivat valita itse vastaamishetkensä. Vastaushetkellä vastaajat olivat työtehtäviensä äärellä eli kosketuspinta haastatteluissa käytettyihin aiheisiin oli lähellä.

7 KYSELYTUTKIMUS

Olemme valinneet opinnäytetyöhömme toiseksi tutkimusmenetelmäksi kvantitatiivisen tutkimuksen, jolla tarkoituksenamme oli selvittää Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kenttätyötä tekevien poliisien kokemia ongelmia, kehittämistoiveita, osaamista, koulutuksen tarvetta ja omaa aktiivisuutta huumerikostorjunnassa. Tämän lisäksi kvantitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa, löytyykö poliisilaitoksen toiminta-alueiden, kenttäryhmien ja kenttätyötä tekevien poliisien välillä eroja, ongelmia tai haasteita mahdollisten huumausainerikostutkinnan pakkokeinojen käytölle tarvittavien perusteiden havaitsemisessa ja itse pakkokeinojen perustelemisessa päällystöpäivystäjille, sekä onko päällystöpäivystäjän persoonalla vaikutusta kotietsintäluvan pyytämisessä.

Opinnäytetyöhömme kuului myös poliisilaitoksemme osalle päällystöpäivystäjistä tehty haastattelututkimus, josta saadun tiedon perusteella laadimme Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kenttäryhmille suunnatun Webropol -kyselyn. Kyselyä varten saimme tutkimusluvan Poliisiammattikorkeakoululta sekä Kaakkois-Suomen poliisilaitokselta.

Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella on kolme poliisin toiminta-aluetta, jotka ovat eteläinen, pohjoinen ja itäinen. Eteläinen toiminta-alue kattaa Kotkan ja Haminan alueet, pohjoinen toiminta-alue Kouvolan alueet ja itäinen toiminta-alue Lappeenrannan ja Imatran alueet. Jokaisella toiminta-alueella on viisi kenttäryhmää. Kohdistimme Webropol -kyselymme jokaiselle poliisilaitoksen valvonta- ja hälytyssektorilla operatiivisessa kenttätyössä työskentelevälle poliisille, joita oli yhteensä 142. Populaation ollessa näinkin pieni, oli kokonaistutkimus mielestämme erittäin perusteltua ja helposti toteutettavissa. Kenttäryhmille suunnattu kysely ei sisältänyt niin montaa muuttujaa että useammalle isolle

avoimelle kysymykselle olisi ollut tarvetta. Tutkimuksemme Webropol -kysely oli toteutettavissa jokaisen tutkimuskohteen henkilökohtaisen sähköpostin kautta. Tutkimuksessa emme käsitelleet tai tarvinneet vastaajien henkilötietoja muuta kuin kyselyn ja vastausmuistutusten toimittamiseen. Käytimme vastaajien henkilökohtaista työsähköpostia kyselylinkin toimittamiseen, jotta varmistuimme siitä, että kyselyyn vastasivat ainoastaan rajaukseemme kuuluneet henkilöt. Kyselytutkimuksen tarkoituksena ei ollut hankkia salassa pidettäviä tietoja.

7.1 Kyselytutkimuksen toteuttaminen

Laadimme tutkimuksemme kvantitatiivisen tutkimuksen kyselylomakkeen Webropol -kyselytutkimus työkalulla. Heijari suoritti Poliisiammattikorkeakoulun opintojakson ”Menetelmäjatkokurssi 2 - Kvantitatiiviset menetelmät”, joka antoi hänelle käyttöoikeudet kyseiseen Webropol -kyselyohjelmaan. Laadimme kyselylomakkeen käyttämällä Webropol 2.0 -ohjelmaa. Kyselymme alussa oli jokaiselle vastaajalle viisi nominaali – eli luokkitteluasteikon kysymystä. Kyseisen mitta-asteikon muuttujien yksilöiden ja alkioiden välillä ei voi tehdä vertailuja muuten kuin ainoastaan jaotella eri ryhmiin tai kertoa ovatko ne samanlaisia vai erilaisia. (Valli 2015, 32.)

Luokittelukysymysten jälkeen kyselylomakkeessa oli neljä otsikoitua aihealuetta, joissa jokaisessa oli eri määrä järjestys- eli ordinaaliasteikollisia kysymyksiä/väittämiä. Järjestysasteikolla havainnot voidaan asettaa ominaisuuden määrän perusteella järjestykseen ja tällaisena ominaisuutena voi olla esimerkiksi paremmuus. Tyypillinen esimerkki tämänlaisesta asteikosta on mielipidekysely. Järjestysasteikolla voidaan siis sanoa, kumpi on suurempi tai parempi, mutta suuruusvertailua sen avulla ominaisuuksien välillä ei voida tehdä. (Valli 2015, 36.) Kyseisten kysymysten/väittämien mittareina käytettiin Likertin asteikkoa, jossa vastausvaihtoehtojen portaat on nimetty. Likertin asteikossa niin sanottu neutraaliluokka on sijoitettu asteikon keskimmäiseksi luokaksi. (Valli 2015, 57.) Kyselyssämme vastausvaihtoehtojemme portaat, jonka pohjalta järjestysasteikollisiin kysymyksiin/väittämiin tuli vastata olivat: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Jokseenkin eri mieltä, 3 = En eri enkä samaa mieltä, 4 = Jokseenkin samaa mieltä ja 5 = Täysin samaa mieltä.

Järjestysasteikollisten kysymysten/väittämien jälkeen kyselylomakkeella oli osittain strukturoitu mielipidekysymys, jossa tuli valita kolme vastaajan mielestä tärkeintä. Vastausvaihtoehdoista viisi oli valmiiksi annettua ja yksi avoin kenttä vastaajan omaa vaihtoehtoa varten. Mielipidekysymyksen jälkeen kyselylomakkeen lopussa oli vielä kolme avointa kysymystä, joista kahdessa ensimmäisessä kysyttiin prosentuaalista arviota, kun taas kolmas ja viimeinen kysymys oli hyvin yleisluontoinen, jossa kysyttiin vastaajan omia ajatuksia tutkittavasta aiheesta.

Kyselylomakkeen valmistuttua se lähetettiin yhdeksälle testivastaajalle, jotka olivat Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen rikostutkijoita. Heidän vastaustensa ja palautteensa jälkeen kyselylomaketta muokattiin ja lähetettiin Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen operatiivisessa kenttätoiminnassa työskenteleville poliiseille, joita on yhteensä 142

henkilöä. Linkki kyselyyn lähetettiin jokaisen kenttäpoliisin henkilökohtaiseen työsähköpostiin. Tällä pyrittiin varmistamaan, että vastaus kyselyyn saataisiin juuri halutulta kohderyhmältä ja mahdollinen muistutus pystyttäisiin lähettämään sellaisille henkilöille, jotka eivät olleet tiettyyn aikaan mennessä vielä vastanneet kyselyyn. Kysely julkaistiin 9.7.2018 ja siihen vastaamattomille lähetettiin muistutusviestit 22.7.2018 ja 6.8.2018. Kyselyyn vastasi 20.8.2018 mennessä yhteensä 44 henkilöä ja kyselyn vastausprosentti oli noin 30,99 prosenttia.

7.2 Webropol -kyselyn tulokset

Kyselyymme vastasi yhteensä 44 henkilöä, joista 47,73 prosenttia (21 henkilöä) työskentelee Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen eteläisellä toiminta-alueella, 36,36 prosenttia (16 henkilöä) pohjoisella toiminta-alueella ja 15,91 prosenttia (7 henkilöä) itäisellä toiminta-alueella. Vastanneista henkilöistä 77,27 prosenttia (34 henkilöä) kuuluu miehistöön ja loput 22,73 prosenttia (10 henkilöä) alipäällystöön.

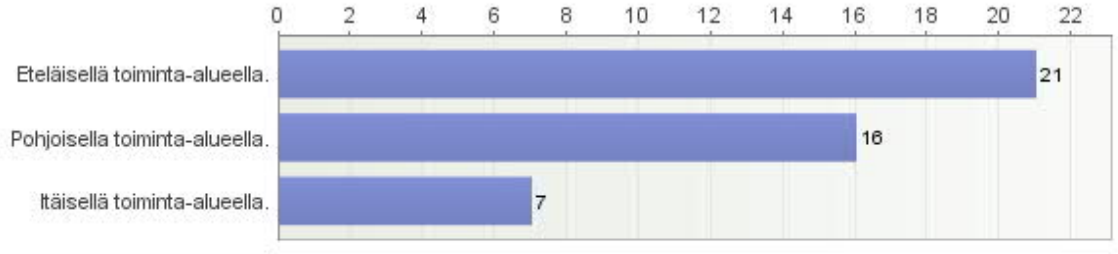

Taulukko 4: Vastaajien jakautuminen poliisilaitoksen toiminta-alueittain.

Kyselyyn vastanneista 43,18 prosenttia (19 henkilöä) kertoi saaneensa koulutusta huumausainerikosten kenttävalvonnasta ja heistä 84,21 prosenttia (16 henkilöä) haluaisi syventää lisäkoulutuksella osaamistaan huumausainerikosten kenttävalvonnasta. Niistä 56,82 prosentista (25 henkilöä) kyselyyn vastanneista henkilöistä, jotka eivät olleet saaneet kolutusta huumausainerikosten kenttävalvonnasta, heistä 92 prosenttia (23 henkilöä) haluaisi koulutusta, joka antaisi paremmat mahdollisuudet huumausainerikosten kenttävalvonnan suorittamiselle.

Kyselymme mukaan 40,91 prosenttia (18 henkilöä) vastaajista piti itseään aktiivisena huumausainerikosten kenttävalvonnassa.

7.2.1 Koulutus ja oma osaaminen

Kyselyn koulutus ja oma osaaminen -osiossa vastaajalle esitettiin kuusi väittämää, joihin hänen tuli vastata seuraavan vastausasteikon mukaisesti: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Jokseenkin eri mieltä, 3 = En eri enkä samaa mieltä, 4 = Jokseenkin samaa mieltä ja 5 = Täysin samaa mieltä.

Kyselyyn vastanneista 67,44 prosenttia (29 henkilöä) oli jokseenkin samaa mieltä (58,14 %) tai täysin samaa mieltä (9,30 %) siitä, että huumausainerikostutkinnan alkuvaiheen

pakkokeinojen edellytykset ovat heille selvät. Tämän lisäksi vastaajista 46,51 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että huumausainerikosten pakkokeinojen perusteleminen yleisjohtajalle puhelimitse on helppoa. Täysin samaa mieltä asiasta oli 11,63 prosenttia vastaajista.

76,74 prosenttia (33 henkilöä) oli jokseenkin eri mieltä (41,86 %) tai täysin eri mieltä (34,88 %) siitä, että pakkokeinojen perusteleminen yleisjohtajalle on kenttä- tai ryhmänjohtajien tehtävä. Samoin 67,44 prosenttia (29 henkilöä) oli jokseenkin eri mieltä (37,21 %) tai täysin eri mieltä (30,23 %) siitä, että pakkokeinolain uudistuksen yhteydessä annettu verkkokoulutus antoi riittävän osaamisen pakkokeinojen perustelemiseen ja niiden edellytysten täyttymisen selvittämiseen.

Kyselyyn vastanneista 76,74 prosenttia (33 henkilöä) oli kaikesta huolimatta jokseenkin samaa mieltä (39,53 %) tai täysin samaa mieltä (37,21 %) siitä, että lisäkoulutus pakkokeinojen perustelemisesta olisi tarpeellista ja jopa 88,37 prosenttisesti (38 henkilöä) vastaajat olivat jokseenkin samaa mieltä (41,86 %) tai täysin samaa mieltä (46,51 %) siitä, että pakkokeinoperustelujen lista / muistio, joka helpottaisi pakkokeinojen perustelemista yleisjohtajille, olisi tarpeellinen työkalu kenttäpartioille.

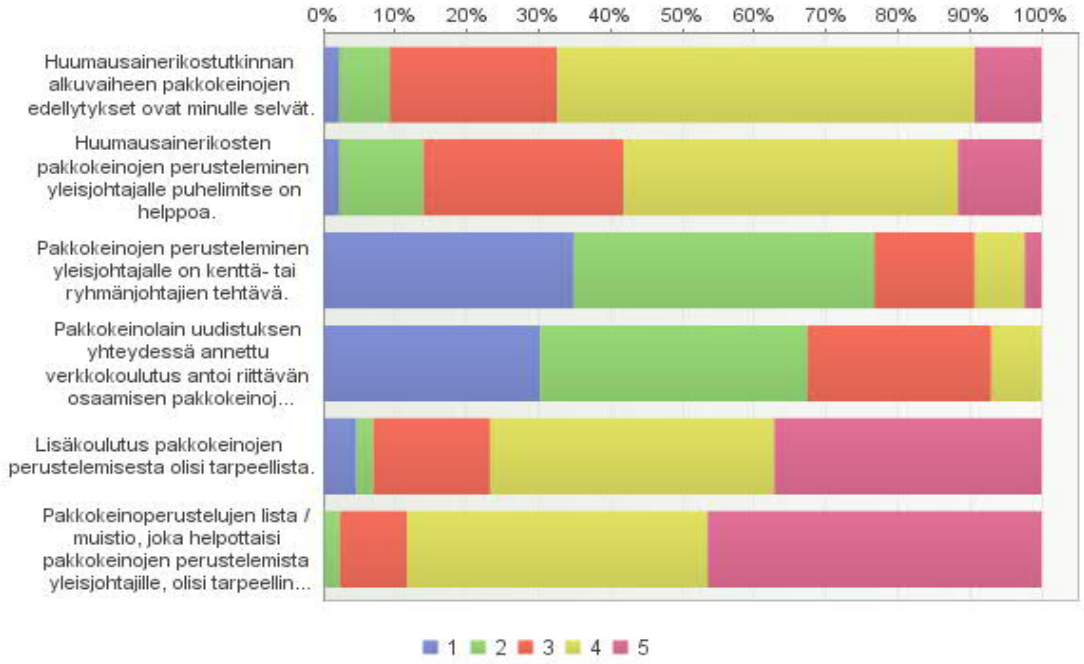

Taulukko 5: Koulutus ja oma osaaminen

7.2.2 Kotietsinnöistä

Kyselymme seuraava osio käsitti väittämiä kotietsinnöistä ja siinä vastaajille esitettiin kahdeksan väittämää, joihin heidän tuli myös vastata seuraavan vastausasteikon mukaisesti: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Jokseenkin eri mieltä, 3 = En eri enkä samaa mieltä, 4 = Jokseenkin samaa mieltä ja 5 = Täysin samaa mieltä.

Vastaajista 88,64 prosenttia (39 henkilöä) oli jokseenkin samaa mieltä (31,82 %) tai täysin samaa mieltä (56,82 %) siitä, että kotietsintä on tehokas pakkokeino

huumausainerikostutkinnassa. Kyselyyn vastaajista taas 47,73 prosenttia (21 henkilöä) oli jokseenkin samaa mieltä (27,27 %) tai täysin samaa mieltä (20,45 %) siitä, että kotietsintä tulee suorittaa aina löydettäessä huumausaineeksi epäiltyä ainetta henkilön hallusta, kun taas 36,36 prosenttia vastaajista oli asiassa jokseenkin eri mieltä (31,82 %) tai täysin eri mieltä (4,55 %).

Seuraava väittämä kyselyssä oli, että pakkokeinolaki kieltää kotietsinnän toimittamisen ilman erityistä syytä kello 22:n ja 7:n välisenä aikana, mikä on vähentänyt kotietsintöjen tuloksellisuutta. Kyselyyn vastanneista 68,18 prosenttia (30 henkilöä) oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä (34,09 %) tai täysin samaa mieltä (34,09 %), kun taas jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä väittämästä oli 4,54 prosenttia (2 henkilöä). Vastaajista 75 prosenttia (33 henkilöä) oli jokseenkin eri mieltä (34,09 %) tai täysin eri mieltä (40,91 %) siitä, että lupa kotietsinnän suorittamiseksi saadaan poliisilaitoksemme yleisjohdolta kello 22:n ja 7:n välisenä aikana aina kun sitä esitetään. 68,18 prosenttia (30 henkilöä) vastaajista oli myös jokseenkin eri mieltä (31,82 %) tai täysin eri mieltä (36,36 %) siitä, että kotietsinnät ovat menettäneet merkityksensä, koska kukaan ei enää säilytä huumausaineita kotonaan.

Kyselymme mukaan 68,18 prosenttia (30 henkilöä) vastaajista oli myös jokseenkin eri mieltä (31,82 %) tai täysin eri mieltä (36,36 %) siitä, että positiivinen DrugWipe -seulontatestin tulos täyttää aina kotietsinnän suorittamisen edellytykset. Tämän lisäksi 81,82 prosenttia (36 henkilöä) oli jokseenkin eri mieltä (36,36 %) tai täysin eri mieltä (45,45 %) siitä, että kieltäytyminen DrugWipe -seulontatestistä täyttää aina kotietsinnän suorittamisen edellytykset.

Osion viimeinen väittämä oli, että kotietsintöjen määrä on vähentynyt, koska epäillylle on varattava mahdollisuus olla läsnä kotietsintää suorittaessa. Asiasta jokseenkin eri mieltä (25 %) tai täysin eri mieltä (13,64 %) oli 38,64 prosenttia vastaajista, kun taas jokseenkin samaa mieltä (22,73 %) tai täysin samaa mieltä (9,09 %) asiasta oli 31,82 prosenttia vastaajista.

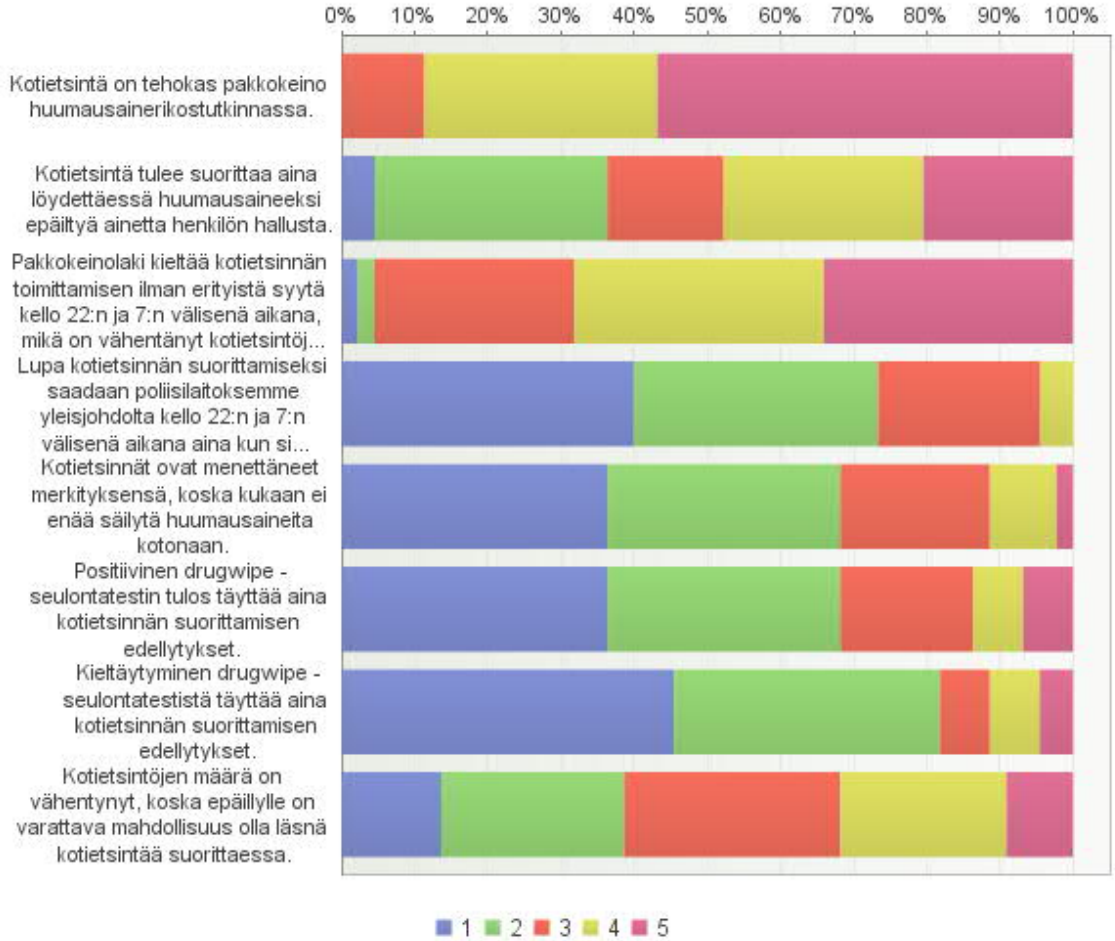

Taulukko 6: Kotietsinnöistä

7.2.3 Yleisjohtajista

Seuraavan osion aiheena kyselyssä oli yleisjohtajat. Osiossa vastaajille esitettiin jälleen yhdeksän väittämää, joihin heidän tuli myös vastata seuraavan vastausasteikon mukaisesti: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Jokseenkin eri mieltä, 3 = En eri enkä samaa mieltä, 4 = Jokseenkin samaa mieltä ja 5 = Täysin samaa mieltä.

Ensimmäinen väittämä oli, että yleisjohtajat määräävät pakkokeinot kuten kentältä esitetään. Vastaajista 46,67 prosenttia (21 henkilöä) oli asiasta joko jokseenkin eri mieltä (42,22 %) tai täysin eri mieltä (4,44 %) ja 22,22 prosenttia taas jokseenkin samaa mieltä. Kyselyyn vastanneista 56,82 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä (20,45 %) tai täysin eri mieltä (36,36 %) myös väittämästä tunnen kaikki Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtajat ulkonäöltä. Kyselyyn vastanneista 47,73 prosenttia olikin joko jokseenkin samaa mieltä (31,82 %) tai täysin samaa mieltä (15,91 %) siitä, että he tuntisivat itsensä varmemmiksi pakkokeinoasioista keskusteltaessa yleisjohtajan kanssa, mikäli tuntisivat yleisjohtajan paremmin.

70,45 prosenttia (31 henkilöä) kyselyyn osallistuneista oli jokseenkin samaa mieltä (34,09 %) tai täysin samaa mieltä (36,36 %) siitä, että yleisjohtajien pakkokeinoasioiden käsittelyssä on olennaisia eroja henkilöstä riippuen ja 43,18 prosenttia (19 henkilöä) taas oli myös jokseenkin samaa mieltä (31,82 %) tai täysin samaa mieltä (11,36 %) siitä, että

yleisjohtajien pakkokeinoasioiden käsittelyssä on olennaisia eroja, riippuen siitä onko hänellä taustaa tutkinnan vai kentän puolelta. Tämän väittämän kohdalla on kuitenkin huomioitava, että 45,45 prosenttia vastaajista vastasi kysymykseen, en eri enkä samaa mieltä (20 henkilöä).

Seuraavat osion kaksi väittämää käsittelivät Helsingin johtokeskuksessa toimivia päällystöpäivystäjiä. Ensimmäinen tätä aihetta koskeva väittämä kuului: Helsingin johtokeskuksen päällystöpäivystäjät määräävät pakkokeinoja helpommin kuin oman poliisilaitoksen päällystöpäivystäjät. Kyselyyn vastanneista jopa 61,36 prosenttia (27 henkilöä) oli väittämästä jokseenkin eri mieltä (45,45 %) tai täysin eri mieltä (15,91 %). Ainoastaan 4,55 prosenttia (2 henkilöä) vastaajista oli asiassa jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. Tämän lisäksi 75 prosenttia (33 henkilöä) oli jokseenkin eri mieltä (36,36 %) tai täysin samaa mieltä (38,64 %) väittämästä, että Helsingin johtokeskuksen kanssa on helpompi asioida pakkokeinoasioissa kuin oman poliisilaitoksen yleisjohtajien.

Tämän osion kaksi viimeistä väittämää käsittelivät yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välistä viestintää. Kyselyyn osallistuneista 38,63 prosenttia (17 henkilöä) oli jokseenkin eri mieltä ja taas 27,27 prosenttia (12 henkilöä) jokseenkin samaa mieltä siitä, että yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välinen viestintä pakkokeinoasioissa on ongelmatonta ja selvää. Edellä mainitusta huolimatta kuitenkin 77,27 prosenttia (34 henkilöä) oli jokseenkin samaa mieltä (43,18 %) tai täysin samaa mieltä (34,09 %) siitä, että yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välistä viestintää pakkokeinoasioissa tulisi kehittää poliisilaitoksellamme.

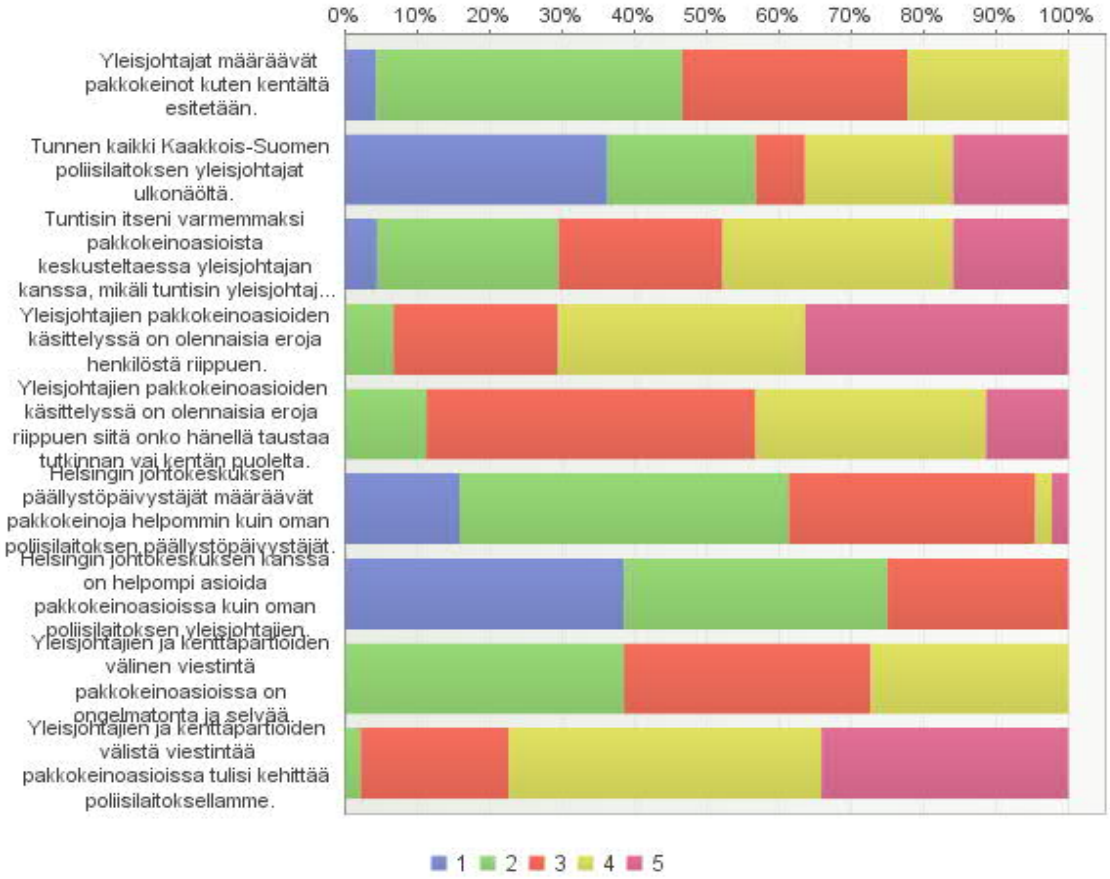

Taulukko 7: Yleisjohtajista

7.2.4 Pakkokeinoharkinnasta

Seuraava kyselyosio käsitteli pakkokeinoharkintaa. Tässä osiossa oli viisi väittämää, joihin vastaajien tuli myös vastata seuraavan vastausasteikon mukaisesti: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Jokseenkin eri mieltä, 3 = En eri enkä samaa mieltä, 4 = Jokseenkin samaa mieltä ja 5 = Täysin samaa mieltä. Tämän lisäksi osiossa oli kysymys, jossa piti valita viidestä valmiista vastausvaihtoehdoista ja yhdestä avoimesta vaihtoehdosta, johon vastaaja voi kirjata oman vaihtoehtonsa, vastaajan mielestä kolme tärkeintä.

Ensimmäisen väittämä kuului, että yleisjohtajan tehtävänä on löytää perustelut kotietsinnälle, ei tapahtumapaikalla olevan kenttäpartion. Vastaajista 59,09 prosenttia (26 henkilöä) oli kyseisestä väittämästä jokseenkin eri mieltä (31,82 %) tai täysin eri mieltä (27,27 %). Myös 72,73 prosenttia kyselyyn vastanneista oli jokseenkin samaa mieltä (45,45 %) tai täysin samaa mieltä (27,27 %) myös siitä, että kenttäpartioiden tehtävä on löytää perustelut pakkokeinolle ja esittää ne yleisjohtajalle.

Väittämässä yleisjohtajan aikaisemmat päätökset vaikuttavat siihen pyydetäänkö lupaa pakkokeinoille huumausainerikostutkinnassa, vastaukset jakautuivat siten, että 38,64 prosenttia (21 henkilöä) vastaajista oli asiasta jokseenkin eri mieltä (27,27 %) tai täysin eri mieltä (11,36 %) ja 47,72 prosenttia (17 henkilöä) taas jokseenkin samaa mieltä (34,09 %) tai täysin samaa mieltä (13,64 %). Kyselyyn osallistuneista 40,91 prosenttia (16 henkilöä) oli jokseenkin samaa mieltä (31,82 %) tai täysin samaa mieltä (9,09 %) siitä, että yleisjohtajat painottavat pakkokeinopäätöksissään liikaa ihmisten perusoikeuksia, kun taas 36,36 prosenttia (18 henkilöä) oli väittämästä jokseenkin eri mieltä (29,55 %) tai täysin eri mieltä (6,82 %).

Vastaajista 93,18 prosenttia (41 henkilöä) oli jokseenkin samaa mieltä (27,27 %) tai täysin samaa mieltä (65,91 %) siitä, että pakkokeinoharkinnan tulisi olla yleisjohtajan ja kenttäpartion välinen vuorovaikutustilanne, missä keskustelun kautta kyetään tekemään oikea päätös asiassa.

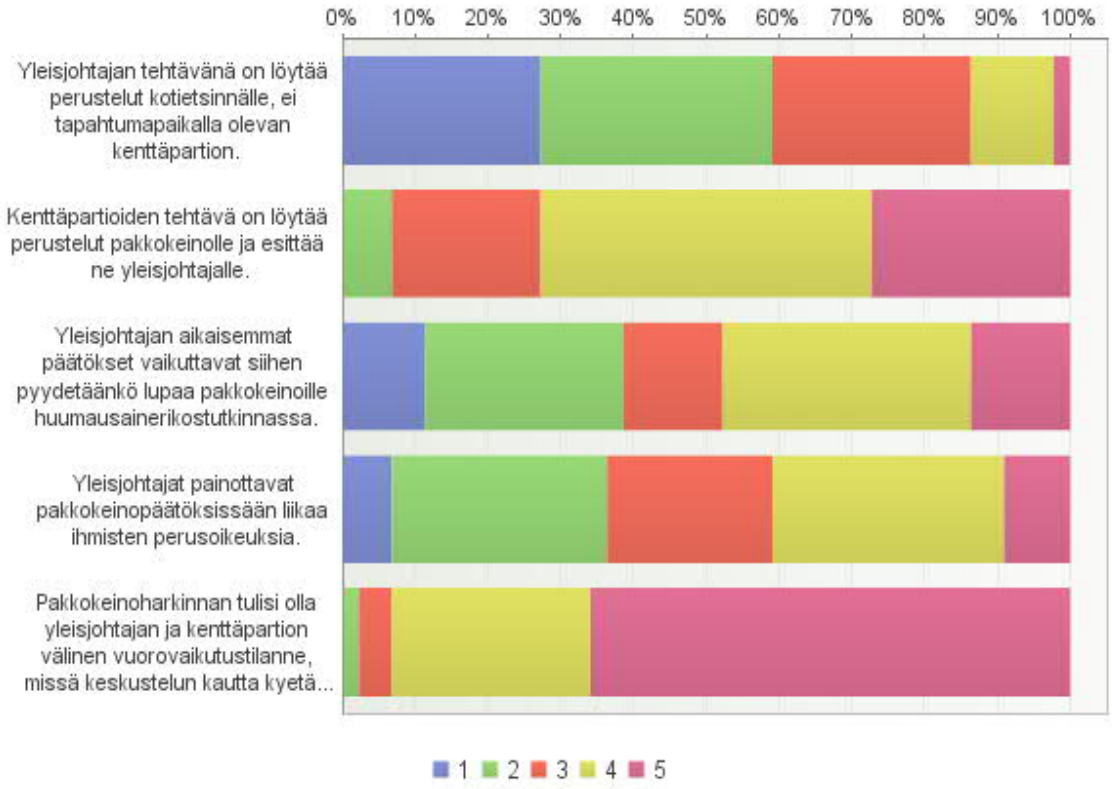

Taulukko 8: Pakkokeinoharkinnasta

Pakkokeinoharkinta-osion seuraavassa ja viimeisessä kysymyksessä tuli valita viidestä valmiista vaihtoehdosta ja yhdestä avoimesta vaihtoehdosta kolme yleisintä syytä sille, että määräys pakkokeinolle jää saamatta. Kolme vastaajien mielestä yleisintä syytä oli 1. Yleisjohtajan varovaisuus (24 %) 2. Lainsäädännön tiukkeneminen (21,60 %) ja 3. Pakkokeinon edellytykset puuttuvat (21,60 %). Vastaajien itse ilmoittamia syitä oli vastauksista noin 4 prosenttia ja niitä oli seuraavat:

- *”EOA:n ratkaisut, vaatimusten lisääntyminen.”*

- *”Yleisjohtajan "oma" tulkinta korkeimman oikeuden päätöksistä ja muista ohjaavista määräyksistä.”*

- *”Resurssit niukat, ei edes kysytä pakkokeinojen käyttöä.”*

- *”Välillä päällystö menee siitä missä aita matalin”*

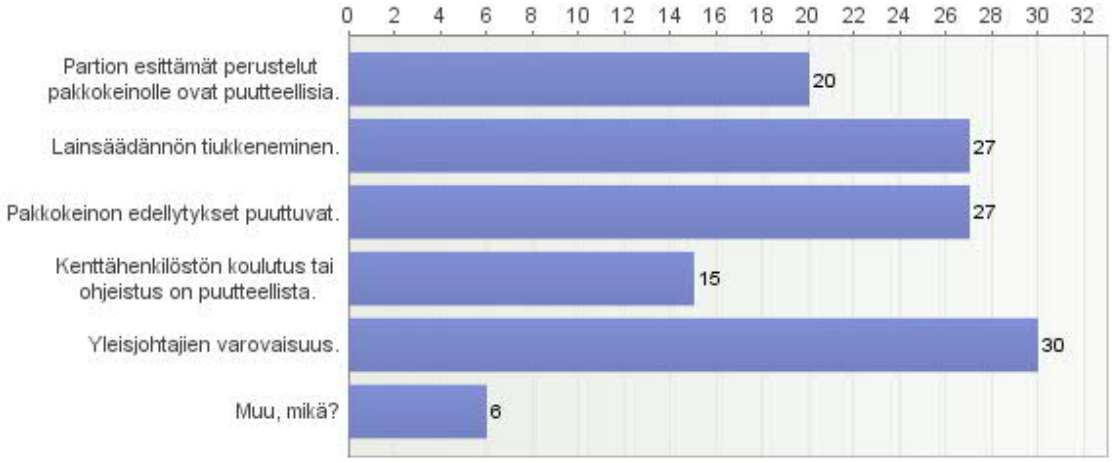

Taulukko 9: Vastaajien valitsemat yleisimmät syyt pakkokeinomääräyksen saamatta jäämiselle.

7.2.5 Avoimet kysymykset

Avoimista kysymyksistä kahdessa ensimmäisessä kysyttiin prosenttiosuutta. Ensimmäinen avoin kysymys kuului, kuinka monta prosenttia arviolta jää pakkokeinoihin liittyvää soittoa soittamatta, jos itsellä on epävarma olo pakkokeinon edellytyksistä. Vastauksia saatiin yhteensä 38 kappaletta ja niissä vastaukset vaihtelivat 0 – 70 prosentin välillä. Eniten vastattiin, että 0 prosenttia (17 henkilöä eli 44,74 %). Toiseksi eniten oli 50 prosentin vastauksia (6 henkilöä eli 15,79 %) ja kolmanneksi eniten 20 prosentin ja 30 prosentin vastauksia (3 henkilöä eli 7,89 % molempia). Kyseisen kysymyksen keskiarvo oli 16,41 prosenttia, moodi 0 ja mediaani 2. Moodilla eli tyyppiarvolla ilmaistaan, mitä arvoa aineistossa on eniten ja mediaani on keskimmäinen havaintoarvo järjestetyssä aineistossa (Valli 2015, 78).

Seuraavassa avoimessa kysymyksessä kysyttiin kuinka monta prosenttia tekemistäsi pakkokeinoesityksistä ei johda yleisjohtajan määräämään pakkokeinoon. Vastauksia tähän kysymykseen saatiin taas 38 kappaletta. Näissä taas vastaukset vaihtelivat 0 – 50 prosentin välillä. Eniten vastattiin, että 10 prosenttia (12 henkilöä eli 32,43 %). Toiseksi eniten 20 prosenttia (7 henkilöä eli 18,92 %) ja kolmanneksi eniten 5 prosenttia eli (4 henkilöä eli 10,81 %). Kysymyksen keskiarvo oli 15,74 prosenttia, moodi 10 ja mediaani 10.

Kolmas avoin kysymys kuului seuraavasti: Muita ajatuksia liittyen pakkokeinoharkintaan, yleisjohtajan ja kenttäpartioiden toimintaan ynnä muuhun? Tähän kyselymme viimeiseen kysymykseen saimme 20 vastausta. Olemme jaotelleet vastaukset aihealueisiin ja esitämme tässä aihealueista muutaman keskeisimmän vastauksen. Avoimissa vastauksissa nousi mielestämme esille viisi eri aihealuetta, jotka olivat pakkokeinopäätösten kirjaaminen esimerkiksi poliisin kenttäohjelman eli POKE:n blogille (poliisin operatiivisessa käytössä oleva viestinvälityssivusto), käytettävissä olevat resurssit, yleisjohtajien erot pakkokeinojen määräämisessä, kenttäpartioiden toimet pakkokeinoharkinnassa, sekä itse pakkokeinoharkinta.

Pakkokeinoharkinnan pohjalta yleisjohtajan tekemän pakkokeinopäätöksen kirjaaminen esimerkiksi edellä mainitun poliisin kenttäohjelman blogille, mikä on luettavissa muun

muassa poliisiauton näyttöpäätteeltä, nousi esille avoimissa vastauksissa ja sitä pidettiin hyvänä asiana. Esimerkiksi seuraavissa vastauksissa:

”Enemmän päätösten kirjaamista tehtävän blogille.”

”Yleisjohtaja voisi lisätä partion laatimalle tehtävä lokille tehtävällä käytettävät pakkokeinot ja perustelut niille.”
”Erityisperusteiden kirjaaminen tehtävä blogille niin kenttäpartion olisi helpompi kirjata ne. Usein osa asioita unohtuu puhelun jälkeen ja jopa aikana.”

”Helsingin kenttäjohtajat kirjoittavat pakkokeinot sanasta sanaan tehtävälle. Tämä hidas tyyli on hyvä, koska siinä ei jää tulkinnanvaraa.”

Avoimissa vastauksissa esille nousi myös resurssitilanne, jota pidettiin yhtenä syynä esimerkiksi siihen, että tehtävällä ei edes ehdoteta tai esitetä mahdollista pakkokeinoa yleisjohtajalle. Myös esimerkiksi huumerikosten ja niiden pakkokeinojen kirjaamisesta syntyvä paperityö nähtiin rasitteena ja esteenä pakkokeinojen käyttämiselle.

”Useimmiten jää soitto tekemättä, kun arvio käytettävissä olevia resursseja ja toteaa "ei tänään(kään)".”

”Mielestäni huumausainerikoksissa jää liikaa tekemistä kentälle nykyisillä resursseilla? Tutkinnan pitäisi olla aktiivisemmin mukana mm. kotietsinnöillä. Kaikissa pakkokeino kirjauksissa/ tekeissä menee liikaa aikaa, joka on poissa keikan ajosta.”

”Huumausaineen käyttörikokset ovat varmasti vähentyneet koska esim. 0,1 g amfetamiinia/ym huumausaineita aiheuttaa useasti liian suuren paperityön, eikä silloin huvita usein edes aloittaa kyselemään lupia paikanetsinnälle tai kotietsinnälle, koska myös se lisää paperitöitä eikä kaikki kenttäjohtajat katso hyvällä jos partio on kiinni 2-3 tuntia etsinnöillä ym.”

Avoimissa vastauksissa nähtiin myös, että yleisjohtajien erot vaikuttavat siihen, esitetäänkö pakkokeinoa kentältä ollenkaan, ja vastauksissa toivottiin pakkokeinopäätöksiin yhteneväisyyttä yleisjohtajien välillä.

”On olemassa yleisjohtajia, joiden ollessa työvuorossa en soita ollenkaan. Turhaa työtä ei viitsi tehdä.”

”Liian paljon eroja eri henkilöiden välillä, siinä miten pakkokeinoja myönnetään. Osan kanssa helppo avoimesti keskustella ja miettiä perusteita ym. Osa tuntuu olevan hyvin hankalia myötävaikuttamaan asian toteutuksessa vaikka kuinka yrität avata "peliä".”

”Yleisjohtajien henkilökohtaiset erot. Toiset antavat luvat, kun partio perustelee edellytykset, toiset taas ei anna lupia vaikka olisi kuinka hyvät edellytykset tahansa.

Mielestäni suurin pakkokeinomääräyksiin liittyvä kehityskohde onkin yleisjohtajien linjan yhtenäistäminen.”

Myös kenttäpartioiden toimintaan pakkokeinoharkinnassa otettiin kantaa avoimissa vastauksissa esimerkiksi seuraavasti:

”Kenttäpartioiden osalta olisi hyvä osata perusteiden esitys, että päällystön edustajan olisi helpompi pohtia ratkaisuaan.”

”Kenttäpartiolla tulee olla aina idea/ajatus pakkokeinosta, jonka esittää yleisjohtajalle.”

”Mielestäni paikalla oleva partio "miettii" perusteet hyvin ja välittää ne ja olosuhteet selvästi yleisjohtajalle, koska heillä on se paras tieto tapahtumasta. Niihin nojaten yleisjohtaja voi asian "ratkaista".”

Itse pakkokeinoharkintaan, sekä partion ja yleisjohtajan väliseen vuorovaikutustilanteeseen otettiin myös kantaa avoimissa vastauksissa seuraavasti:

”Olen täysin samaa mieltä siitä, että puhelun yleisjohtajalle tulisi olla keskinäinen vuorovaikutustilanne, jossa asiaa ja edellytyksiä pohditaan yhdessä; oli lopullinen päätös sitten mikä vain. Ja aina on helpompi asioida, jos lainsäädäntö on jotakuinkin hallussa ja yleisjohtaja on tuttu.”

”Päätös pitäisi tehdä keskustelun kautta, eikä niin, että lupaa pakkokeinolle ei myönnetä, jos kenttäpartio ei osaa esittää asiaa oikein. Joskus käy niin, että edellytykset ovat, mutta poliisimies ei osaa "sanoa oikeita asioita", jotta lupa tulisi.”

”Välillä tuntuu siltä, että yleisjohtaja ja lupaa pyytävä poliisimies ovat eri puolilla, vaikka molemmat ovat samalla puolella ja asiallisen keskustelun kautta pitäisi löytää oikea ratkaisu.”

”Mielestäni yleisjohtaja ei voi jäädä "tenttaamaan" peruskenttämieheltä perustelun perusteluita, koska niitä ei kenttämiehen kokemuksella löydy. Uskon kenttämiesten esittävän asiat omalla osaamisellaan ja antavan kaiken mielestään tarvittavan tiedon yleisjohtajalle. Haluaisin, että yleisjohtaja "alentuisi" partiomiehen tasolle ja antaisi hieman apuja pakkokeinojen edellytyksiin.”

7.3 Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen toiminta-alueiden vastausten vertailua

Kyselymme lähetettiin Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kenttähenkilöstölle, joista 39 työskentelee eteläisellä toiminta-alueella, 41 pohjoisella toiminta-alueella ja 62 itäisellä toiminta-alueella. Kyselyssämme eteläisen toiminta-alueen vastausprosentti oli 53,85 prosenttia, pohjoisen 39,02 prosenttia ja itäisen ainoastaan 11,29 prosenttia. Eteläisellä toiminta-alueella kyselyyn vastanneista 76,19 prosenttia kuului miehistöön ja 23,81 prosenttia alipäällystöön. Pohjoisella toiminta-alueella vastaajista 75 prosenttia kuului

miehistöön ja 25 prosenttia alipäällystöön. Itäisen toiminta-alueen vastaajista taas 85,71 prosenttia kuului miehistöön ja 14,29 prosenttia alipäällystöön. Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen koko kenttähenkilöstöstä noin 76,06 prosenttia kuuluu miehistöön ja 23,94 prosenttia alipäällystöön.

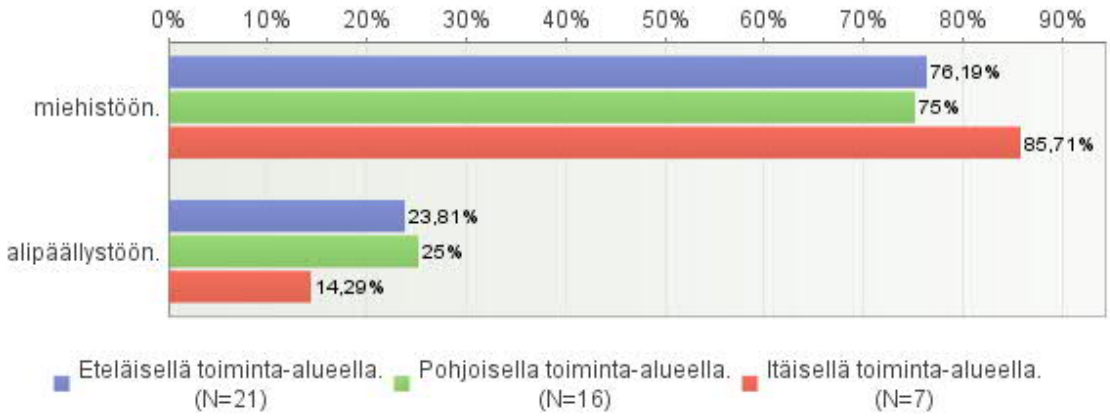

Taulukko 10: Miehistöön ja alipäällystöön kuuluneet vastaajat toiminta-alueittain.

Eteläisellä toiminta-alueella vastaajista 52,38 prosenttia ja pohjoisen toiminta-alueen vastaajista 43,75 prosenttia ilmoitti saaneensa koulutusta huumausainerikosten kenttävalvonnasta. Itäisen toiminta-alueen vastaajista ainoastaan 14,29 prosenttia ilmoitti saaneensa kyseistä koulutusta. Enemmistö (yli 80 %) jokaisen toiminta-alueen vastaajista oli halukas saamaan koulutusta huumausainerikosten kenttävalvonnasta.

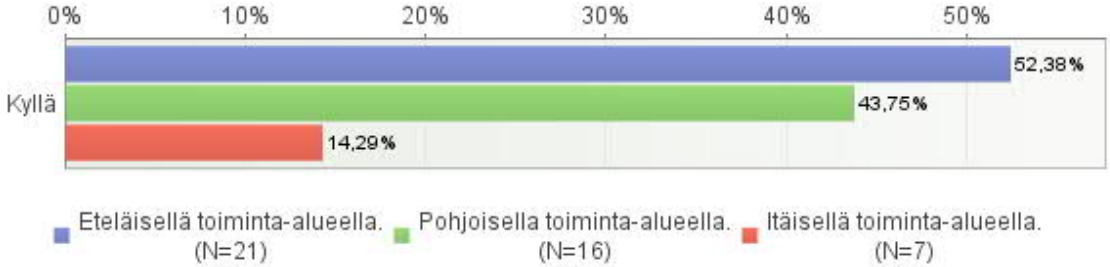

Taulukko 11: Koulutusta huumausainerikosten kenttävalvonnasta saaneet toiminta-alueittain.

Eteläisellä ja itäisellä toiminta-alueella 42,86 prosenttia vastaajista ilmoitti olevansa aktiivinen huumausainerikosten kenttävalvonnassa. Vastaava prosenttiluku pohjoisen toiminta-alueen vastaajista oli 37,50 prosenttia.

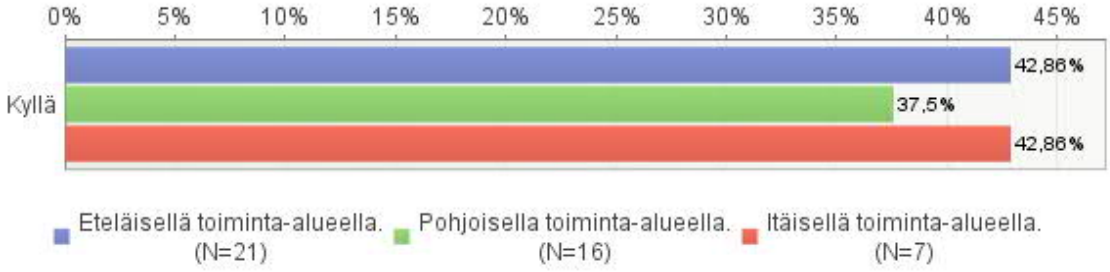

Taulukko 12: Aktiiviset huumausaineiden kenttävalvonnassa toiminta-alueittain.

7.3.1 Koulutus ja oma osaaminen

Koulutus ja oma osaaminen osiossa eroja toiminta-alueiden välillä vastauksissa oli väittämässä: Pakkokeinojen perusteleminen yleisjohtajalle on kenttä- tai ryhmänjohtajien tehtävä. Suurin osa eteläisen ja pohjoisen toiminta-alueen vastaajista oli väittämästä jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä (eteläinen 76,19 % ja pohjoinen 93,34 %), kun taas itäisellä toiminta-alueella 28,57 prosenttia vastaajista oli väittämästä jokseenkin samaa mieltä ja ainoastaan 42,86 prosenttia oli väittämästä jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä.

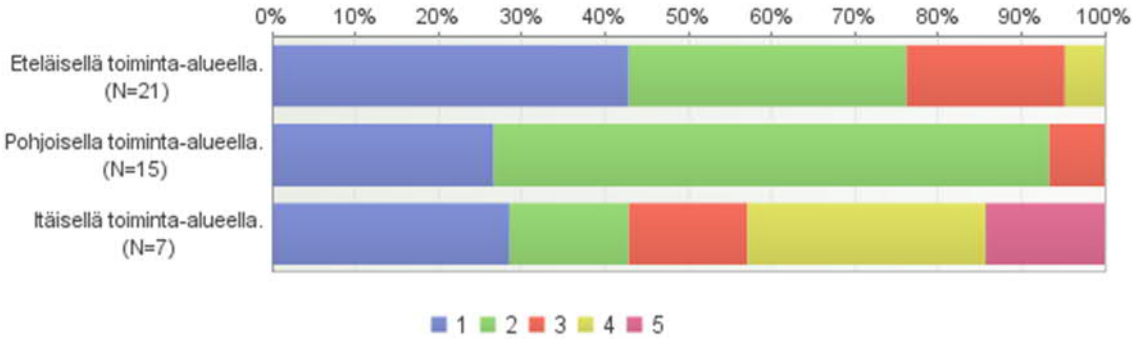

Taulukko 13: Pakkokeinojen perusteleminen yleisjohtajalle on kenttä- tai ryhmänjohtajien tehtävä

7.3.2 Kotietsinnöistä

Kotietsinnöistä osiossa oleellisia eroja toiminta-alueiden vastausten välillä löytyi kolmesta väittämästä. Väittämän, kotietsintä tulee suorittaa aina löydettäessä huumausaineeksi epäiltyä ainetta henkilön hallusta, kohdalla 38,10 prosenttia eteläisen toiminta-alueen vastaajista oli vastannut olevansa väittämästä täysin samaa mieltä, kun taas pohjoisen toiminta-alueen vastaajista 37,50 prosenttia vastasi olevansa väittämästä jokseenkin eri mieltä. Itäisen toiminta-alueen vastaajista 28,57 prosenttia vastasi väittämään jokseenkin eri mieltä, en eri enkä samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä.

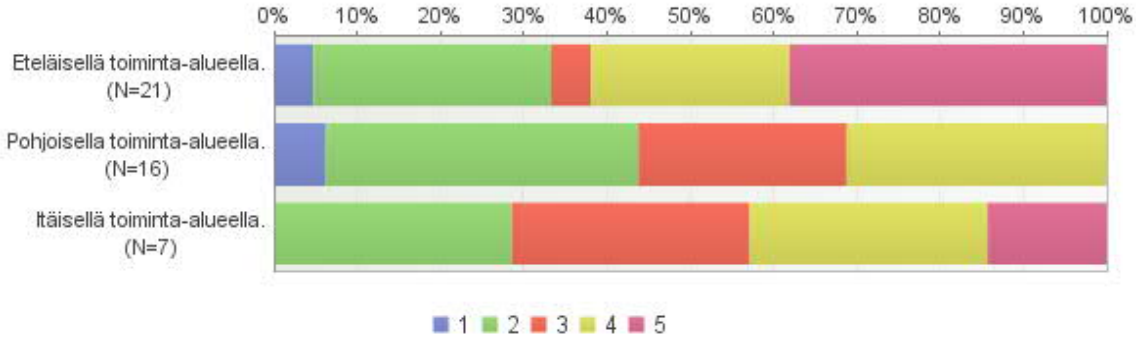

Taulukko 14: Kotietsintä tulee suorittaa aina löydettäessä huumausaineeksi epäiltyä ainetta henkilön hallusta

Eteläisen toiminta-alueen vastaajista 47,62 prosenttia oli täysin samaa mieltä väittämästä, että pakkokeinolaki kieltää kotietsinnän suorittamisen ilman erityistä syytä kello 22:n ja 7:n välisenä aikana, mikä on vähentänyt kotietsintöjen tuloksellisuutta. Pohjoisen toiminta-alueen vastaajista suurin osa eli 43,75 prosenttia oli väittämästä en eri enkä samaa mieltä, kuten myös itäisellä toiminta-alueella 57,14 prosenttia.

33,33 prosenttia eteläisen toiminta-alueen vastaajista oli jokseenkin eri mieltä siitä, että kotietsintöjen määrä on vähentynyt, koska epäillylle on varattava mahdollisuus olla läsnä kotietsintää suoritettaessa. Pohjoisen toiminta-alueen vastaajista 37,50 prosenttia oli asiasta jokseenkin samaa mieltä. Itäisen toiminta-alueen vastaajista taas 28,57 prosenttia oli ei eri mieltä eikä samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä väittämästä.

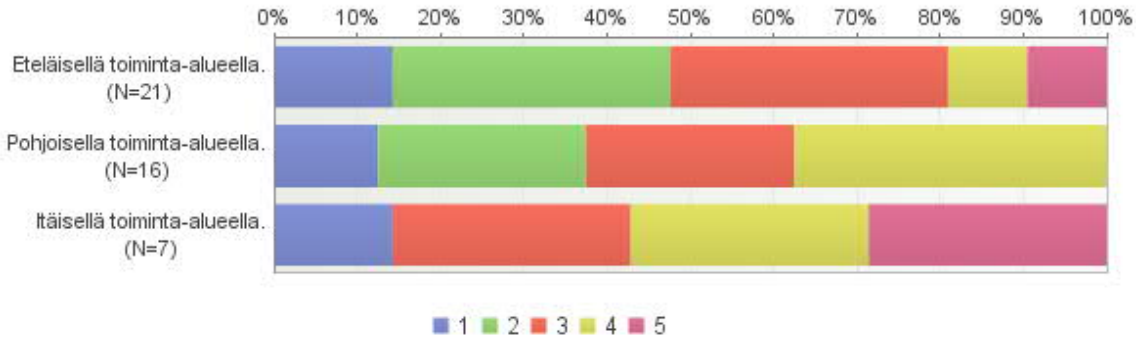

Taulukko 15: Kotietsintöjen määrä on vähentynyt, koska epäillylle on varattava mahdollisuus olla läsnä kotietsintää suorittaessa.

7.3.3 Yleisjohtajista

Eteläisen toiminta-alueen vastaajista 50 prosenttia oli täysin eri mieltä väittämästä, tunnen kaikki Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtajat ulkonäöltä, kun taas pohjoisen toiminta-alueen vastaajista 31,25 prosenttia oli väittämästä täysin samaa mieltä tai jokseenkin eri mieltä. Itäisellä toiminta-alueella myös 50 prosenttia vastaajista oli väittämästä täysin eri mieltä.

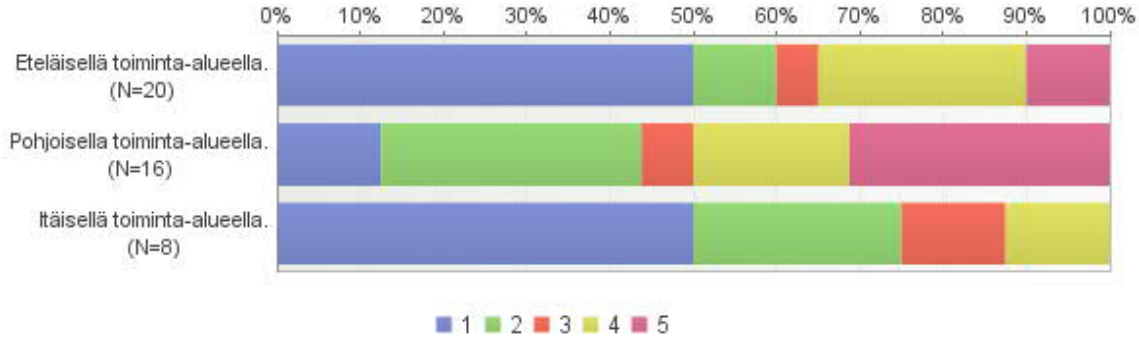

Taulukko 16: Tunnen kaikki Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtajat ulkonäöltä.

Eteläisen toiminta-alueen kyselyyn osallistuneista 42,86 prosenttia vastasi väittämään: tuntisin itseni varmemmaksi pakkokeinoasioista keskusteltaessa yleisjohtajan kanssa, mikäli tuntisin yleisjohtajan paremmin, jokseenkin samaa mieltä, kun taas pohjoisen toiminta-alueen vastaajista suurin osa eli 50 prosenttia oli vastannut olevansa väittämästä jokseenkin eri mieltä. Itäisellä toiminta-alueella suurin osa eli 57,14 prosenttia vastaajista ei ollut väittämästä eri eikä samaa mieltä.

7.3.4 Pakkokeinoharkinnasta

Eteläisen toiminta-alueen vastaajista 42,86 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä ja pohjoisen toiminta-alueen vastaajista 43,75 prosenttia täysin eri mieltä väittämästä, että yleisjohtajan tehtävänä on löytää perustelut kotietsinnälle, ei tapahtumapaikalla olevan kenttäpartion. Itäisen toiminta-alueen vastaajista kyseisestä väittämästä oli 42,86 prosenttia joko jokseenkin samaa mieltä tai ei eri eikä samaa mieltä.

Eteläisen toiminta-alueen vastaajista 38,10 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että yleisjohtajat painottavat pakkokeinopäätöksissään liikaa ihmisten perusoikeuksia, kun taas pohjoisen toiminta-alueen vastaajista suurin osa eli 37,50 prosenttia oli asiasta jokseenkin eri mieltä, kuten myös itäisen toiminta-alueen vastaajista 28,57 prosenttia. Pohjoisella toiminta-alueella vastaajista kuitenkin myös 31,25 prosenttia oli väittämästä jokseenkin samaa mieltä.

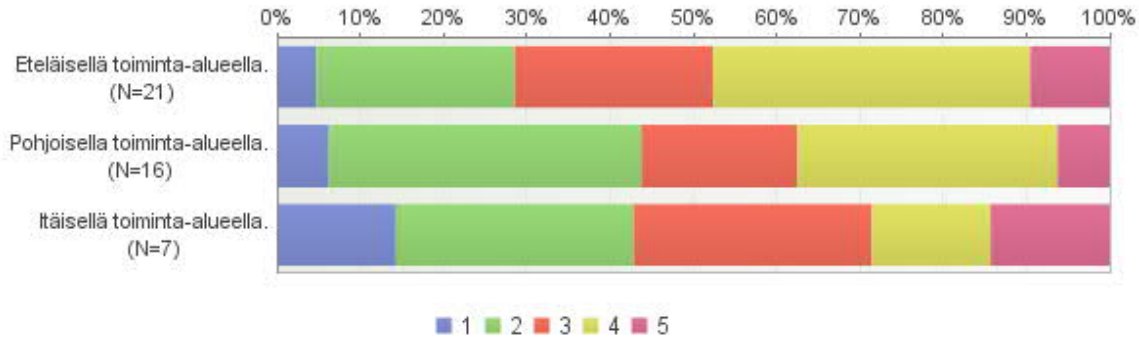

Taulukko 17: Yleisjohtajat painottavat pakkokeinopäätöksissään liikaa ihmisten perusoikeuksia.

Eteläisen toiminta-alueen vastaajien mielestä yleisimmät syyt sille, että määräys pakkokeinolle jää saamatta, olivat yleisjohtajien varovaisuus (27,42 %), lainsäädännön

tiukkeneminen (22,58 %) tai pakkokeinojen edellytykset puuttuvat (17,74 %). Pohjoisen toiminta-alueen vastaajien mielestä taas yleisjohtajien varovaisuus (24,44 %), pakkokeinojen edellytykset puuttuvat (22,22 %) ja lainsäädännön tiukkeneminen (17,78 %) sekä partion esittämät perustelut pakkokeinolle puutteelliset (17,78 %). Itäisen toiminta-alueen vastaajista yleisimmät syyt taas olivat pakkokeinon edellytykset puuttuvat (33,33 %) lainsäädännön tiukkeneminen (27,78 %) ja partion esittämät perustelut pakkokeinolle ovat puutteellisia (16,67 %).

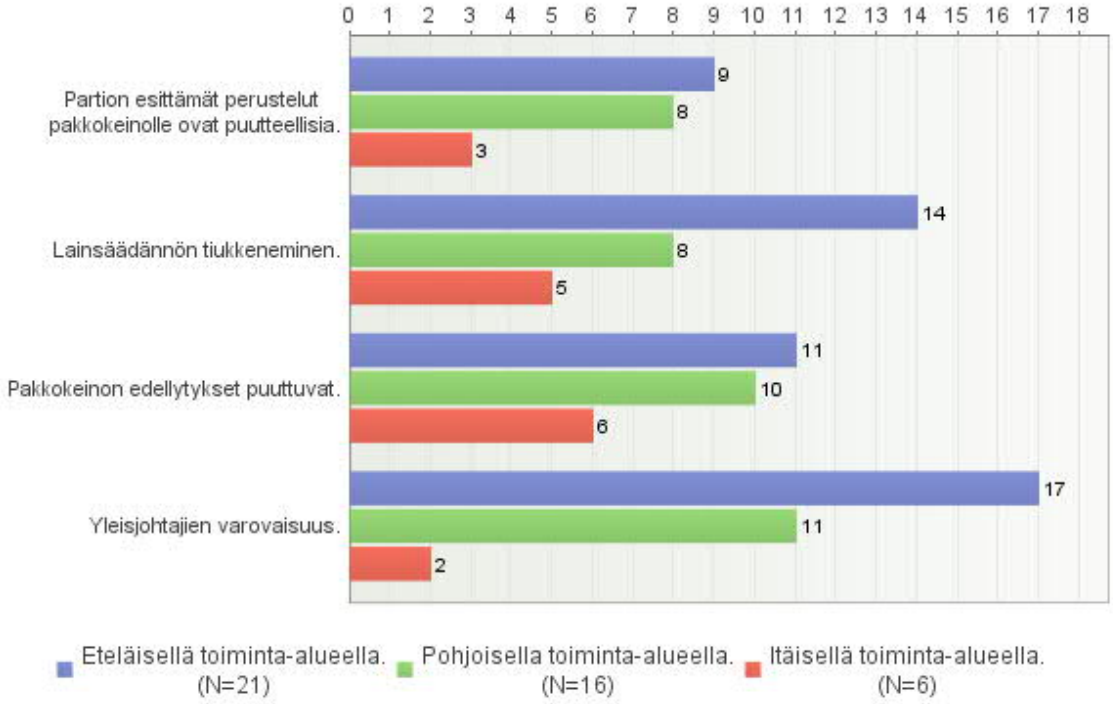

Taulukko 18: Toiminta-alueittain yleisimmät syyt pakkokeinomääräyksen saamatta jäämiselle.

7.3.5 Avoimet kysymykset

Kysymyksen kuinka monta prosenttia arviolta jää pakkokeinoihin liittyvää soittoa soittamatta, jos itsellä on epävarma olo pakkokeinon edellytyksistä, vastausten keskiarvo oli eteläisellä toiminta-alueella 21,33 prosenttia, pohjoisella toiminta-alueella 9,31 prosenttia ja itäisellä 15 prosenttia. Kysymyksen moodi eli arvo, jota eniten vastauksissa esiintyi, oli kaikilla kolmella toiminta-alueella 0 prosenttia. Kysymyksen kuinka monta prosenttia tekemistäsi pakkokeinoesityksistä ei johda yleisjohtajan määräämään pakkokeinoon vastausten keskiarvo oli eteläisellä toiminta-alueella 15,86 prosenttia, pohjoisella 14,29 prosenttia ja itäisellä 21,67 prosenttia. Eteläisen ja pohjoisen toiminta-alueen vastauksissa eniten esiintynyt arvo oli 10 prosenttia. Itäisellä toiminta-alueella yhtä eniten esiintyvää arvoa ei voitu määrittää.

7.4 Aktiivisesti huumausainerikosten kenttävalvontaa suorittavien vastaukset

Kyselymme vastaajista aktiivisena huumausainerikosten kenttävalvonnassa itseään piti Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella 40,91 prosenttia (18 henkilöä) vastaajista. Heistä 50

prosenttia (9 henkilöä) työskentelee Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen eteläisellä toiminta-alueella, 33,33 prosenttia (6 henkilöä) pohjoisella ja 16,67 prosenttia (3 henkilöä) itäisellä toiminta-alueella.

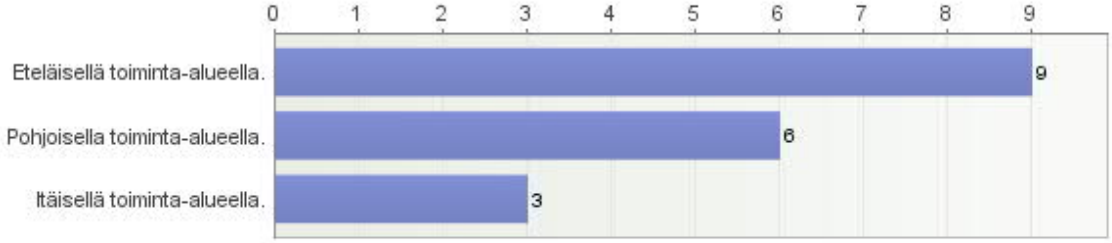

Taulukko 19: Aktiiviset huumausainerikosten kenttävalvonnassa toiminta-alueittain.

Aktiivisena itseään huumausainerikosten kenttävalvonnassa pitävistä 77,78 prosenttia (14 henkilöä) kuuluu miehistöön ja 22,22 prosenttia (4 henkilöä) alipäällystöön. Näistä aktiivisena itseään pitävistä vastaajista 44,44 prosenttia (8 henkilöä) oli saanut koulutusta huumausainerikosten kenttävalvonnasta.

Aktiivisista huumausainerikosten kenttävalvontaa suorittavista vastaajista 50 prosenttia (9 henkilöä) oli täysin samaa mieltä siitä, että yleisjohtajien pakkokeinoasioiden käsittelyssä on olennaisia eroja henkilöstä riippuen. Vastaavan vastauksen prosenttiluku koko tutkimusaineiston osalta oli 36,36 prosenttia (16 henkilöä).

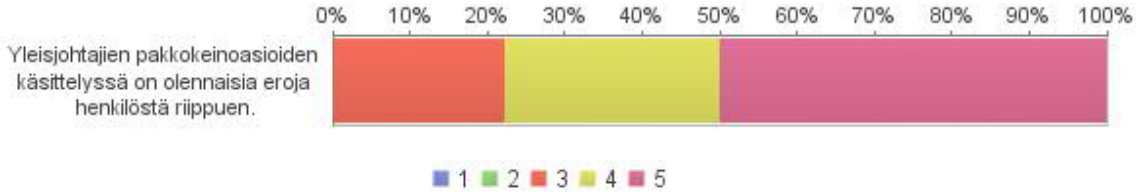

Taulukko 20: Aktiivisten kenttävalvonnassa vastausten jakautuminen taulukon kysymykseen.

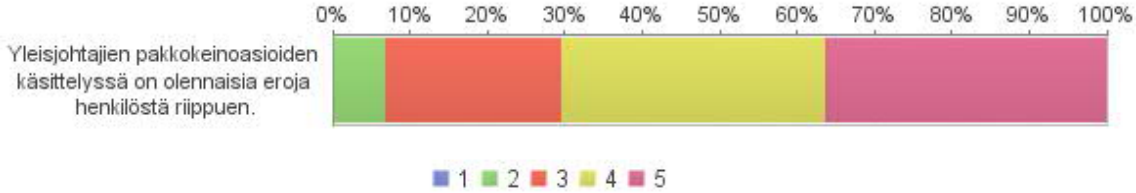

Taulukko 21: Kaikkien vastaajien vastausten jakautuminen taulukon kysymykseen.

Suurin osa aktiivisista huumausainerikosten kenttävalvontaa suorittavista vastaajista eli 55,56 prosenttia (10 henkilöä) ei osannut sanoa, määräävätkö Helsingin johtokeskuksen päällystöpäivystäjät pakkokeinoja helpommin kuin oman poliisilaitoksen päällystöpäivystäjät. Suurin osa koko tutkimusaineiston vastaajista eli 45,45 prosenttia (20 henkilöä) oli väittämästä jokseenkin eri mieltä.

44,44 prosenttia (8 henkilöä) aktiivisista kenttävalvontaa suorittavista vastaajista vastasi väittämään, yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välinen viestintä pakkokeinoasioissa on ongelmatonta ja selvää, en eri enkä samaa mieltä. Heistä 50 prosenttia (9 henkilöä) oli

kuitenkin väittämästä yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välistä viestintää pakkokeinoasioissa tulisi kehittää poliisilaitoksellamme, täysin samaa mieltä. Vastaavat prosenttiluvut koko tutkimusaineiston vastaajilla oli molemmissa edellä mainituissa kysymysten vastausvaihtoehdoissa 34,09 prosenttia (15 henkilöä).

Aktiivisina huumausaineiden kenttävalvonnassa itseään pitävistä vastaajista 27,78 prosenttia (5 henkilöä) oli väittämästä, yleisjohtajan aikaisemmat päätökset vaikuttavat siihen pyydetäänkö lupaa pakkokeinolle huumausainerikostutkinnassa, täysin eri mieltä (16,67 %) tai jokseenkin eri mieltä (11,11 %), kun taas 55,55 prosenttia (10 henkilöä) kyseisistä vastaajista oli väittämästä jokseenkin samaa mieltä (44,44 %) tai täysin samaa mieltä (11,11 %). Koko tutkimusaineiston vastaajista täysin eri mieltä (11,36 %) tai jokseenkin eri mieltä (27,27 %) väittämästä oli 38,63 prosenttia (17 henkilöä) ja jokseenkin samaa mieltä (34,09 %) tai täysin samaa mieltä (13,64 %) 47,73 prosenttia (21 henkilöä).

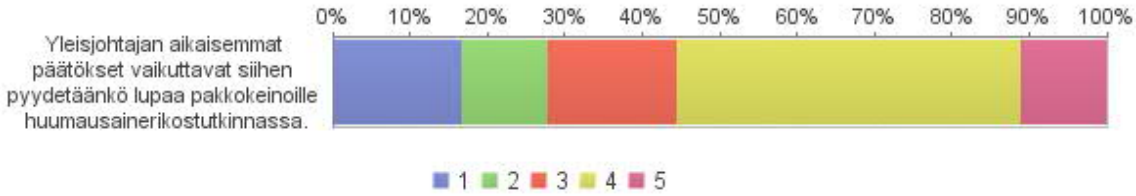

Taulukko 22: Aktiivisten kenttävalvonnassa vastausten jakautuminen taulukon kysymykseen.

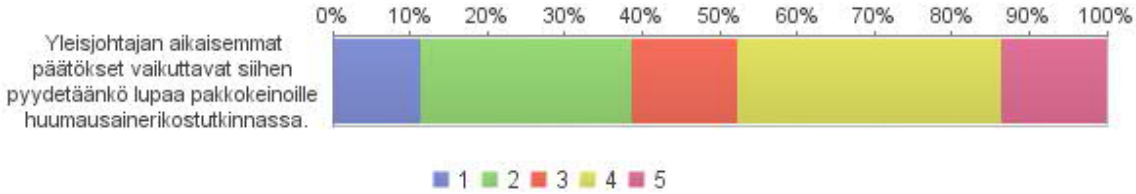

Taulukko 23: Kaikkien vastaajien vastausten jakautuminen taulukon kysymykseen.

Väittämästä yleisjohtajat painottavat pakkokeinopäätöksissään liikaa ihmisten perusoikeuksia, aktiivisista huumausainerikosten kenttävalvontaa suorittavista vastaajista 22,22 prosenttia (4 henkilöä) oli asiasta täysin eri mieltä (11,11 %) tai jokseenkin eri mieltä (11,11 %) ja 55,56 prosenttia (10 henkilöä) jokseenkin samaa mieltä (38,89 %) tai täysin samaa mieltä (16,67 %). Koko tutkimusaineiston vastaajista täysin eri mieltä (6,82 %) tai jokseenkin eri mieltä (29,55 %) väittämästä oli 36,37 prosenttia (16 henkilöä) ja jokseenkin samaa mieltä (31,82 %) tai täysin samaa mieltä (9,09 %) 40,91 prosenttia (18 henkilöä) .

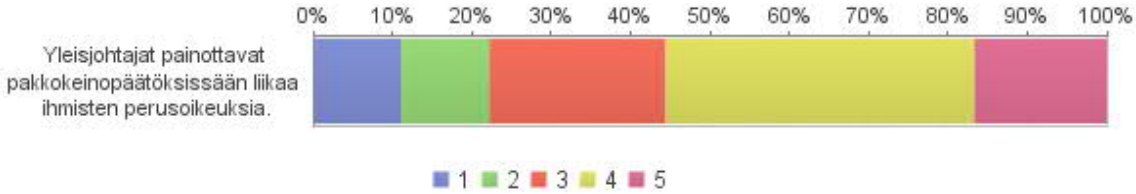

Taulukko 24: Aktiivisten kenttävalvonnassa vastausten jakautuminen taulukon kysymykseen.

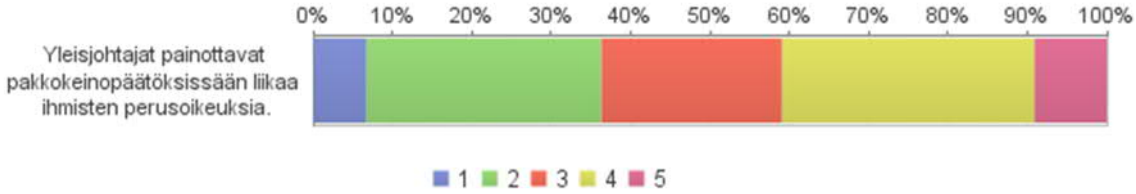

Taulukko 25: Kaikkien vastaajien vastausten jakautuminen taulukon kysymykseen.

Aktiivisten huumausaineiden kenttävalvonnassa olevien vastaajien mielestä kolme yleisintä syytä sille, että määräys pakkokeinolle jää saamatta olivat lainsäädännön tiukkeneminen (15), yleisjohtajien varovaisuus (13) ja pakkokeinon edellytykset puuttuvat (8).

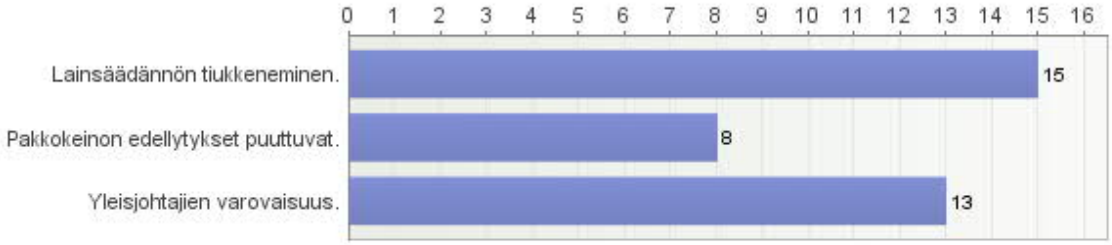

Taulukko 26: Aktiivisten huumausainerikosten kenttävalvonnassa olevien vastaajien valitsemat yleisimmät syyt pakkokeinomääräyksen saamatta jäämiselle.

Aktiivisten vastausten keskiarvo kysymykseen, kuinka monta prosenttia arviolta jää pakkokeinoihin liittyvää soittoa soittamatta, jos itsellä on epävarma olo pakkokeinon edellytyksistä, oli 21,10 prosenttia ja eniten heidän vastauksissaan esiintyvä arvo tähän kysymykseen oli 0 prosenttia. Kysymyksen kuinka monta prosenttia tekemistäsi pakkokeinoesityksistä ei johda yleisjohtajan määräämään pakkokeinoon, aktiivisten ryhmän vastausten keskiarvo oli 16,33 prosenttia ja heidän vastauksissaan eniten esiintyvä arvo oli 10 prosenttia.

7.5 Kyselytutkimuksemme pätevyys ja luotettavuus

Hyvän tutkimuksen perusvaatimuksia ovat validiteetti eli pätevyys ja reliabiliteetti eli luotettavuus (Heikkilä 2014, 27-28). Seuraavissa kappaleissa käymme nämä osa-alueet tutkimuksemme osalta läpi.

7.5.1 Pätevyys (validiteetti)

Tutkimuksen pätevyydellä tarkoitetaan sitä, että se mittaa sitä, mitä oli tarkoituskin tutkimuksella selvittää (Heikkilä 2014, 27). Kyselytutkimuksellamme oli tarkoitus selvittää Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kenttähenkilöstön ja yleisjohtajien välillä vallitsevaa tilannetta huumausainerikosten pakkokeinoharkinnassa ja kenttähenkilöstön osaamista ja koulutusta huumausainerikoksiin liittyvien pakkokeinojen erityisesti kotietsinnän perustelemisessa ja sen edellytysten havaitsemisessa. Tämän lisäksi kyselytutkimuksella pyrittiin selvittämään mahdollisia eroavuuksia kyseisissä asioissa Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen toiminta-alueiden välillä. Mielestämme kyselytutkimuksemme mittarit antoivat vastauksia edellä mainittuihin kysymyksiin ja tutkimusprosessimme on

dokumentoitu ja sen käsitteet määritelty tarkasti. Tutkimuksemme perusjoukko eli Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kenttähenkilöstö on myös tarkasti määritelty ja kyselyymme vastanneet ovat edustava otos perusjoukosta, vaikkakin kyseessä on kokonaistutkimus. Kyselytutkimuksemme alhainen vastausprosentti kuitenkin laskee tutkimuksemme pätevyyttä.

7.5.2 Luotettavuus (reliabiliteetti)

Kyselytutkimuksemme luotettavuuteen eniten vaikuttava tekijä on sen alhainen vastausprosentti. Kyselytutkimuksemme perusjoukko eli populaatio oli koko Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kenttähenkilöstö, jota oli yhteensä 142 henkilöä. Tarkoituksenamme oli tehdä kokonaistutkimus kyseiselle populaatiolle, sen koon ollessa lukumäärällisesti kuitenkin näinkin pieni. Näin ollen lähetimme kyselyn henkilökohtaisen sähköpostin kautta kaikille populaatioon kuuluvalle, varmistuaksemme siitä, että kyselyyn vastaavat juuri sen populaatioon kuuluvat henkilöt. Emme ottaneet siitä otantaa.

Vastauksia kyselyymme saimme yhteensä kolmen kyselymuistutuksen jälkeen ainoastaan 44 kappaletta. Kyselytutkimuksen aihe oli mielestämme tärkeä ja kiinnostava koko kenttähenkilöstölle. Kyselytutkimuksemme kyselylomake ei ollut mielestämme liian laaja, eikä liikaa aikaa vievä ja siihen oli sen testivastaajienkin mielestä helppo vastata. Tästä huolimatta vastausten määrä kyselyymme jäi alhaiseksi. Edellytykset edustavan otoksen saamiselle ovat, että otosyksiköitä ei ole valittu harkiten vaan arpoen, otokseen valittujen on kuuluttava tutkittavaan tutkimuksen perusjoukkoon ja jokaisella perusjoukkoon kuuluvalla on mahdollisuus päästä otokseen. (Heikkilä 2014, 40.) Edellä mainituilla perusteilla voidaan kuitenkin sanoa, että kyselyymme vastanneet täyttävät kuitenkin edustavan otoksen saamisen edellytykset, koska kyselyyn vastanneita ei ole perusjoukosta valittu mitenkään, vaan he ovat sattumavaraisia vastaajia. Vastaajat ovat kuuluneet kyselytutkimuksemme perusjoukkoon ja jokaisella siihen kuuluvalla on ollut mahdollisuus vastata kyselyyn. Kyselyymme vastanneiden jakautuneisuus miehistöön ja alipäällystöön poliisilaitoksemme eri toiminta-alueilla erosi koko perusjoukon vastaavasta jakaumasta noin 1 - 5 prosenttiyksikköä. Näin ollen eri toiminta-alueiden vastaajaprofiilit olivat melko lähellä perusjoukkoa.

Kyselytutkimuksemme on helposti toistettavissa nyt kyseessä olleelle perusjoukolle, niin kauan kun Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen operatiivisen kenttätoiminnan johtamisjärjestelyt ja tutkimuksen perusjoukko pysyvät muuttumattomina. Tutkimuksemme vaiheet ja siinä käytetyt menetelmät on dokumentoitu. Nämä seikat nostavat tutkimuksemme luotettavuutta. Eri toiminta-alueiden vertailun luotettavuutta oleellisesti laski toiminta-alueiden vastaajien määrän erot. Edellä mainituista syistä tutkimuksemme antaa jokseenkin karkeaa tietoa tutkittavasta asiasta ja poliisilaitoksemme vallitsevasta tilanteesta tutkittavan asian osalta, mutta ei yksityiskohtaisempien seikkojen osalta.

7.6 Yhteenveto

Tutkimuskyselymme luotettavuutta vähentää kyselymme pieni vastausprosentti, joka oli siis 30,99 prosenttia. Poliisilaitoksemme toiminta-aluekohtaisesti voidaan kuitenkin sanoa, että eteläisen toiminta-alueen vastausprosentti nousi kyselyssä kohtalaiseksi, sen ollessa 53,85 prosenttia. Itäisen toiminta-alueen vastausprosentti taas jäi todella alhaiseksi ollen 11,29 prosenttia, joten itäisen alueen vastauksista ei voida tehdä juurikaan luotettavia päätelmiä. Tästä huolimatta kuitenkin jokaisen toiminta-alueen vastaajat ovat jakautuneet melko samassa suhteessa miehistön ja alipäällystön osalta kuin koko poliisilaitoksellamme. Kaikista kyselyyn vastanneista alipäällystöön kuului siis 22,73 prosenttia, eteläisen toiminta-alueen vastaajista 28,21 prosenttia, pohjoisen vastaajista 26,83 prosenttia, itäisen vastaajista 19,35 prosenttia ja itseään aktiivisina huumausainerikosten kenttävalvonnassa pitävistä vastaajista 22,22 prosenttia. Kaikista, joille kysely lähetettiin, eli Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kenttähenkilöstöstä, noin 23,94 prosenttia kuuluu alipäällystöön. Kyselyyn vastanneiden vastaajaprofiili oli siis melko samanlainen jokaisella poliisilaitoksemme toiminta-alueella suhteessa toisiinsa.

Poliisilaitoksemme kenttähenkilöstön suurimmalle osalle kyselymme mukaan huumausainerikostutkinnan alkuvaiheen pakkokeinojen edellytykset ovat selvät ja he pitävät kyseisten rikosten pakkokeinojen perustelemista yleisjohtajalle puhelimessa helppona. Koulutus pakkokeinojen perustelemisesta nähdään kuitenkin poliisilaitoksellamme tarpeelliseksi ja pakkokeinolain uudistuksen yhteydessä saatu koulutus koetaan riittämättömäksi. Tämän lisäksi suurin osa kyselyyn vastanneista pitäisi listaa / muistiota pakkokeinoperusteluista tarpeellisena työkaluna kenttäpartioille.

Melkein kaikki kyselyyn vastanneista pitivät kotietsintää tehokkaana pakkokeinona huumausainerikostutkinnassa. Kyselymme mukaan myös DrugWipe -seulontatestin positiivinen tulos tai siitä kieltäytymisen merkitys pelkästään ei suurimman osan vastaajista mielestä täytä kotietsinnän edellytyksiä. Tämän lisäksi vastaajista ainoastaan noin neljännes kokee, että epäillyn läsnäolo-oikeus kotietsinnällä olisi vähentänyt etsintöjä.

Vastauksista kävi myös ilmi, että noin puolet ei tunne ulkonäöltä edes kaikkia Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtajia. Yleisjohtajan tunnettavuudella olisi kyselyn mukaan myös vaikutusta melkein puolelle vastaajista heidän käsitellessään pakkokeinoasioita yleisjohtajan kanssa. Yli puolet vastaajista oli myös sitä mieltä, että yleisjohtajissa on olennaisia eroja pakkokeinoasioiden käsittelyssä henkilöstä riippuen. Noin puolet vastaajista ei kuitenkaan osannut sanoa, onko yleisjohtajan taustasta tutkinnasta tai kentän puolelta merkitystä pakkokeinoasioiden käsittelyssä. Oman poliisilaitoksen yleisjohtajien kanssa asioimisen katsottiin suurimman osan mielestä kuitenkin olevan helpompaa kuin Helsingin johtokeskuksen päällystöpäivystäjien ja oman poliisilaitoksen yleisjohtajien katsottiin helpommin määräävän pakkokeinoja kuin Helsingin johtokeskuksen. Yli kolmannes vastaajista koki, että yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välinen viestintä ei ole täysin ongelmatonta ja selvää. Suurimman osan vastaajista mielestä pakkokeinoasioissa yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välisessä viestinnässä olisi kehitettävää poliisilaitoksellamme.

Kyselyyn vastanneista enemmistö oli myös sitä mieltä, että pakkokeinojen perustelujen löytäminen sekä niiden esittäminen yleisjohtajalle, on kenttäpartioiden tehtävä. Yleisjohtajien aikaisemmilla pakkokeinopäätöksillä nähtiin myös olevan suuri merkitys sille, pyydetäänkö edes lupaa pakkokeinolle huumausainerikostutkinnassa. Vastauksia niin puolesta kuin vastaan siitä, että yleisjohtajat painottavat pakkokeinopäätöksissään liikaa ihmisten perusoikeuksia, oli miltei yhtä paljon. Miltei kaikki vastaajista olivat osittain sitä mieltä, että pakkokeinoharkinnan tulisi olla yleisjohtajan ja kenttäpartion välinen vuorovaikutustilanne, missä keskustelulla kyetään tekemään oikea ratkaisu asiassa. Yleisjohtajien varovaisuus koettiin kuitenkin yleisimmäksi syyksi siihen, että määräys pakkokeinolle jäi saamatta. Vastaajien arviointien mukaan noin 15,74 prosenttia Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella heidän tekemistään pakkokeinoesityksistä ei johda yleisjohtajan määräämään pakkokeinoon.

Muutamissa kysymyksissä Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen toiminta-alueiden vastauksissa oli joitakin eroavuuksia. Osa eroavuuksista saattaa johtua itäisen toiminta-alueen erittäin alhaisesta vastausprosentista, joten emme ota tässä yhteenvedossa käsittelyyn muuta kuin eteläisen ja pohjoisen toiminta-alueen vastausten eroavuudet. Kyselyn tunnen kaikki Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtajat ulkonäöltä - väittämän eroavuuden pohjoisen ja eteläisen toiminta-alueen välillä selittää muun muassa Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen tilannekeskuksen sijainti. Kyseinen tilannekeskus sijaitsee Kouvolan poliisiasemalla, joka on poliisilaitoksen pohjoista toiminta-aluetta. 50 prosenttia pohjoisen toiminta-alueen vastaajista oli nimittäin väittämästä jokseenkin samaa tai täysin samaa mieltä, kun taas eteläisellä toiminta-alueella väittämästä jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli ainoastaan 35 prosenttia vastaajista.

Oleellisimmat erot eteläisen ja pohjoisen toiminta-alueen vastauksissa löytyvät väittämistä tuntisin itseni varmemmaksi pakkokeinoasioista keskusteltaessa yleisjohtajan kanssa, mikäli tuntisin yleisjohtajan paremmin ja yleisjohtajat painottavat pakkokeinopäätöksissään liikaa ihmisten perusoikeuksia. Edellä mainituista väittämistä ensimmäiseen 50 prosenttia pohjoisen toiminta-alueen vastaajista oli jokseenkin eri mieltä, kun taas eteläisen toiminta-alueen vastaajista taas 42,86 prosenttia oli väittämästä jokseenkin samaa mieltä. Pohjoisen toiminta-alueen vastaajista 37,50 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä siitä, että yleisjohtajat painottavat pakkokeinopäätöksissään liikaa ihmisten perusoikeuksia, kun taas eteläisen toiminta-alueen vastaajista 38,10 prosenttia taas oli väittämästä jokseenkin samaa mieltä. On kuitenkin otettava huomioon, että pohjoisen toiminta-alueen vastaajista myös 31,25 prosenttia oli väittämästä jokseenkin samaa mieltä ja eteläisen toiminta-alueen vastaajista 23,81 prosenttia jokseenkin eri mieltä. Näin ollen toiminta-alueiden vastaukset olivat kuitenkin melko samansuuntaiset.

Eteläisen ja pohjoisen toiminta-alueen vastaajat olivat nimenneet kolmeksi yleisimmäksi syyksi sille, että pakkokeinomääräystä ei saada yleisjohtajan varovaisuuden, pakkokeinon edellytyksen puuttumisen ja lainsäädännön tiukkenemisen.

Huomattava ero kuitenkin eteläisen ja pohjoisen toiminta-alueen vastauksissa löytyy kysymyksestä, jossa tuli antaa oma prosenttiarvio siitä, kuinka paljon vastaajalta arviolta

jää pakkokeinoihin liittyviä soittoja tekemättä, jos itsellä on epävarma olo pakkokeinon edellytyksistä. Pohjoisen toiminta-alueen keskiarvo vastauksista oli 9,31 prosenttia, kun taas eteläisen toiminta-alueen keskiarvo oli 21,33 prosenttia. Tästä huolimatta kuitenkin molempien toiminta-alueiden eniten annettu arvo oli 0 prosenttia, joten eteläisen toiminta-alueen vastausten keskiarvoa on todennäköisesti nostanut yksittäisten vastausten korkea prosenttiarvio. Näin ollen luotettavampi arvo löytyy todennäköisesti eniten annetusta arvosta ja todellinen kysymyksen keskiarvo on nyt laskettua alhaisempi. Kysymyksen kuinka monta prosenttia tekemistäsi pakkokeinoesityksistä ei johda yleisjohtajan määräämään pakkokeinoon kohdalla arvioiden keskiarvot olivat pohjoisella toiminta-alueella 14,29 prosenttia ja eteläisellä 15,86 prosenttia. Eniten annettu arvo tähän kysymykseen molemmilla alueilla oli 10 prosenttia. Tämän kysymyksen kohdalla annettu keskiarvo on mielestämme luotettavampi kuin edeltävässä kysymyksessä, koska annetuissa arvioissa ei suuria eroavuuksia, mutta eniten annetun arvon perusteella todellinen keskiarvo saattaa kuitenkin olla laskettuja hieman pienempi.

Huumausainerikosten kenttävalvonnassa aktiivisina itseään pitävien vastaajien vastauksissa ei ollut havaittavissa oleellisia poikkeamia muihin vastaajaryhmiin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tiivistettynä opinnäytetyömme aihe kulminoituu jo johdannossa mainittuun puheluun. Puhelun sisältö voi olla nopea toteamus tilanteesta ja käytännössä heti tehtävissä oleva, ilmiselvä ratkaisu esitutkinnan ensitoimista. Puhelu voi olla myös pidempi keskustelutapahtuma, jonka aikana puolin ja toisin kysellään ja tarkennellaan asioita. Ratkaisua varten voi olla tarvetta lopettaa puhelu, jotta päällystölle jää aikaa tehdä taustatöitä ja kenttäpartiolle hankkia tarvittaessa lisätietoja. Tämän jälkeen samat henkilöt ottavat uuden puhelun päätöksen tekoa varten. Puhelu voi olla myös henkien taisto, jossa periaatteelliset erot kohtaavat ja persoonat taistelevat keskenään ennakkoasenteidensa kanssa eikä varsinaisella asialla ole niin väliä. Viimeisin vaihtoehto on onneksi kärjistetty.

Lähtökohtaisesti esitutkintaviranomaisena poliisin tulisi pyrkiä yhtenäisessä linjassa tehokkaaseen ja oikeusvarmaan esitutkintaan. Vastakkainasettelulta ei silti monissa asioissa vältytä. Pakkokeinojen käyttö on yksi asia, jossa vastakkain ovat samaa köyttä vetävät viranomaiset. Haastattelujen, kyselytutkimuksen, taustamateriaalin ja omakohtaisten havainnointien perusteella ongelma kommunikoinnissa tiivistyy keskusteluun ja molempien näkökulmien huomioon ottamiseen. Keskustelun tekniikkaan tämä opinnäytetyö ei perehtynyt mutta oletuksena ongelmat ovat suomalaisen keskustelukulttuurin töksähteleväisyys, kiire sekä erilaiset persoonat.

Näihin ongelmiin ei kuitenkaan poliisilla ole varaa. Kuten alussa tilastoista on todettu, huumausainerikollisuus lisääntyy vuosittain. Kuitenkin poliisin käyttämät, tehokkaat etsintäpakkokeinot vähenevät vuosittain. Tähän kun lisätään resurssien väheneminen, ei tehokkaita keinoja voida jättää käyttämättä puutteellisen keskusteluyhteyden takia.

Ennen pakkokeinoihin liittyvää puhelua tapahtuviin toimenpiteisiin opinnäytetyö ottaa kantaa ja havaintoja sekä kehittämisideoita kirjoittajat välittävät Kaakkois-Suomen poliisilaitokselle koulutuksen ja tiedonjaon kautta. Tavoitteena on parantaa Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen tulosta huumausainerikostutkinnassa. Tuloksien tosiasiallinen havainnointi jää vuosien päähän mutta ainakin me tulemme sitä seuraamaan.

8.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

Konkreettisin tutkimuskysymys oli selvittää aikaisemmin mainitun puhelun kipupisteet. Ennakko-oletus oli, että osa ongelmaa olisi henkilökemiat ja persoonien vaikutus pakkokeinoharkinnassa. Tätä oletusta tuki kentälle suunnattu kyselytutkimus. Vapaissa vastauksissa esille nousi kenttämiesten epäilys siitä, että osa päällystöpäivystäjistä ei arkuuttaan uskalla määrätä joitain pakkokeinoja. Päällystölle suunnatussa haastattelussa asiaa ei osattu kyselyvaiheessa vielä suoraan kysyä. Päällystön vastauksien perusteella osa harkitsi asioita huolellisimmin ja vaati enemmän perusteita pakkokeinon määräämisen taustalle. Tämä varmasti näkyy kentälle arkuutena, etenkin jos asiasta ei keskustella tarpeeksi eikä päätöstä perustella myös kenttämiehelle.

Yhdeksi ongelmakohdaksi tutkimuksessa tulivat esiin erilaiset käsitykset puhelun sisällöstä ja sitä edeltäneistä toimista. Päällystö selkeästi haluaisi kenttämiehiltä valmiiksi pureskellun paketin, jossa asiaan liittyvien merkityksellisten havaintojen kerääminen, niiden valmistelu pakkokeinopäätöksen tueksi olisi jo partiomiehellä mielessä ennen puhelun soittamista. Kenttämiehet taas toivoivat päällystöltä enemmän keskustelevaa otetta niin että puhelun voisi soittaa myös epävarmoissa tilanteissa ja keskustelun kautta päätyä esitutkinnan kannalta parhaaseen pakkokeinoratkaisuun.

Keskustelussa olennaisena osana tulee esiin myös virkavastuu. Kenttämiehen esitellessä vain puhelimen kautta tekemiään havaintoja, joutuu päällystöpäivystäjä tekemään ratkaisunsa luottaen havaintoja tehneeseen toiseen virkamieheen. Tämä voi näyttäytyä ratkaisun tekijän arkuutena, etenkin jos keskustelun osapuolet eivät ole edes ikinä nähneet toisiaan.

8.2 Ihmisoikeudet

Ihmisoikeuksien huomioonottaminen oli päällystöllä selkeämmin mielessä kuin kentällä. Tämä on ymmärrettävää osin koulutuksen mutta myös käytännön työn kannalta. Huumausaineita välittävä taho käyttää myös lähes aina itse huumausaineita. Näin huumausaineen käyttäjään törmätessä oletus huumeiden välittämisestä on heti myös läsnä. Kentällä huumausaineita käyttävien kanssa ollaan tekemisissä päivittäin ja yksittäistapauksessa ei välttämättä ensimmäisenä ole mielessä tiukimmat ihmisoikeustulkinnat, kun fokus on huumausaineiden saamisessa pois markkinoilta. Tilanne tuntuu usein turhauttavalta, kun on kyse yksittäisestä ja pienestä perusoikeuksien loukkauksesta virkatehtävien tuloksellisen hoitamisen esteenä. Toisaalta pitäisi ymmärtää

että ilman julkisen vallan käytön tehokasta valvontaa on mahdollista ajautua todella vakaviinkin ihmisoikeusloukkauksiin.

Oli mielenkiintoista havaita, että kenttähenkilöstölle tehdyn kyselyn mukaan jopa noin 40,91 prosenttia koko Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että pakkokeinopäätöksissä painotetaan liikaa ihmisten perusoikeuksia. Tästä huolimatta kuitenkin kaikista kenttähenkilöstön kyselyyn vastanneista ainoastaan noin 31,82 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että kotietsintöjen määrä on vähentynyt epäillyn läsnäolo-oikeuden kotietsinnällä myötä. Mielestämme henkilön oikeusturvan kannalta tärkeimpiä määräyksiä konkreettisesti etsinnän aikana on etsinnän kohteen läsnäolon mahdollistaminen. Ihmisten perusoikeuksien sekä oikeusturvan kannalta on erittäin oleellista, että kotietsinnän jälkikäteisen tarkasteltavuuden mahdollistamiseksi etsinnän kohteella on oikeus etsinnän perusteiden saattamiseen tuomioistuimen tutkittavaksi. Asiasta säädetään myös Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Edellä mainitun perusteella mielestämme voidaankin ajatella, että vaikka melko suuren osan Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kenttähenkilöstön kyselyyn vastanneiden mielestä pakkokeinoasioista päätettäessä ihmisten perusoikeudet saavat liian suuren painotuksen, ei näillä ihmisten perusoikeuksien takaamiseksi säädetyillä toimilla kuitenkaan ole suurta vaikutusta tai haittaa poliisitehtävien hoitamiseen tai edes esimerkiksi kotietsintöjen määräämiseen.

8.3 Keskustelu pakkokeinoharkinnassa

Vuorovaikutuksellisuuden lisääminen pakkokeinoharkinnassa nousi voimakkaasti esille kenttähenkilöstölle tehdyssä kyselyssä, sillä 93,18 prosenttia kyselyyn vastanneista oli täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että pakkokeinoharkinnan tulisi olla yleisjohtajan ja kenttäpartion välinen vuorovaikutustilanne, jossa keskustelun kautta päästään oikeaan päätökseen asiassa. Tämän lisäksi kyselyn avoimissa kysymyksissä pakkokeinoharkinnan vuorovaikutuksellisuuden lisääminen nousi useasti esille.

Pakkokeinoasioissa päätöksenteko perustuu mielestämme poliisihallinnossa esittelyn periaatteiden pohjalle. Päätöksentekijälle esittelijän on tuotava riittävästi informaatiota asiasta päätöksen pohjaksi, muun muassa yksilöitävä asia, annettava selvitys asian tosi seikastosta ja asiassa mahdollisesti sovellettavasta oikeusnormistosta ja muista huomioon otettavista seikoista. Päätöksentekijä voi tällöin esittelyn pohjalta tehdä päätöksen asiassa. Tällainen esittelyn pohjalle rakentuva päätöksenteko saattaa mielestämme antaa sellaisen vaikutelman, että se ei ole kovinkaan vuorovaikutuksellinen päätöksentekotapa, vaikka näin ei tosiasiassa ole. Esittely ei tarkoita sitä, että esittelijä esittää päätöksentekijälle valmiin esityksen, jonka päätöksentekijä sitten hyväksyy tai ei keskustelematta asiasta esittelijän kanssa, vaan esittelijän esiteltyä esityksensä päätöksentekijälle esityksestä voidaan keskustella ja esitystä voidaan vielä tämän pohjalta muuttaa tai korjata, minkä jälkeen se hyväksytään tai hylätään.

Haastattelututkimus nosti esiin myös sen seikan, että yleisjohtajat odottavat saavansa pakkokeinoasioista päättäessään niin sanotusti "valmiimman paketin" kenttäpartiolta

päätöksen tekonsa pohjaksi, eli he kokevat kenttäpartion esittelyn puutteelliseksi. Myös kenttähenkilöstölle tehdyn kyselyn mukaan 72,72 prosenttia siihen vastanneista oli joko täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että kenttäpartioiden tehtävä on löytää perustelut pakkokeinolle ja esittää ne yleisjohtajalle. Edellä mainitun lisäksi mielestämme kenttähenkilöstön asennetta pakkokeinoasioiden päätöksentekoa kohtaan kuvaa myös hyvin kenttähenkilöstön kyselyn avoimiin kysymyksiin annetut seuraavat vastaukset: *”Mielestäni paikalla oleva partio "miettii" perusteet hyvin ja välittää ne ja olosuhteet selvästi yleisjohtajalle, koska heillä on se paras tieto tapahtumasta. Niihin nojaten yleisjohtaja voi asian "ratkaista".”* ja *”Kenttäpartioiden osalta olisi hyvä osata perusteiden esitys, että päällystön edustajan olisi helpompi pohtia ratkaisuaan.”*. Näin ollen mielestämme kentällä ollaan valmiita panostamaan pakkokeinoasioiden esittelyyn ja kuten valtion hallinnon päätöksenteon esittelyssäkin, myös keskustelulle eli vuorovaikutukselle on oma paikkansa pakkokeinoasioista päätettäessä, eli asian esittelyn jälkeen ennen päätöstä.

8.4 Persoonan vaikutus pakkokeinoharkintaan

Yksi tutkimuskysymyksistämme oli, onko kohtelu puolin ja toisin eriarvoista riippuen persoonasta kentällä tai päällystöpäivystäjästä? Tutkimuksemme mukaan henkilön persoonalla on merkitystä siihen, miten kenttähenkilöstä kokee pakkokeinoasioita käsiteltävän tai onko käsittelyssä oleellisia eroja eri henkilöiden välillä. Kenttähenkilöstön kyselyyn vastanneista 70,45 prosenttia oli jokseenkin sitä mieltä tai täysin sitä mieltä, että yleisjohtajien pakkokeinoasioiden käsittelyssä on olennaisia eroja henkilöstä riippuen ja 47,73 prosenttia jokseenkin tai täysin sitä mieltä, että yleisjohtajan aikaisemmat päätökset vaikuttavat siihen pyydetäänkö lupaa pakkokeinolle huumausainerikostutkinnassa. Myös pakkokeinoasioista päättävien henkilöiden työhistorian koettiin aiheuttavan eroja pakkokeinoasioiden käsittelyyn. Esimerkiksi yleisjohtajille tehtyjen haastattelujen perusteella nousi esiin se, että kenttäpuolen taustan omaavat yleisjohtajat tekevät mahdollisesti suoraviivaisempia ratkaisuja pakkokeinoasioissa, kun taas tutkintapuolen taustan omaavat yleisjohtajat ovat ratkaisuissaan paljon harkitsevampia. Kenttähenkilöstölle tehty kysely vahvisti myös osaltaan näitä havaintoja, koska siihen vastanneista noin 43,18 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että yleisjohtajien pakkokeinoasioiden käsittelyssä on olennaisia eroja riippuen siitä, onko hänellä taustaa tutkinnan vai kentän puolelta. Toisaalta kuitenkin jopa 45,45 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa, onko yleisjohtajan taustalla vaikutusta. Kenttähenkilöstölle tehdyn kyselyn avoimissa vastauksissa nousi voimakkaasti esille myös yleisjohtajien linjan yhtenäistäminen pakkokeinopäätöksissä Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella.

8.5 Koulutus ja erot poliisiasemien välillä

Kenttähenkilöstön kyselyyn vastanneista 43,18 prosenttia oli saanut koulutusta huumausainerikosten kenttävalvonnasta ja heistä 84,12 prosenttia oli kyselyn mukaan halukas saamaan lisäkoulutusta syventääkseen osaamistaan huumausainerikosten kenttävalvonnasta. Vastaajistakin, jotka eivät ole saaneet koulutusta huumausainerikosten

kenttävalvonnasta, jopa 92 prosenttia on halukkaita saamaan koulutusta mikä antaisi paremmat mahdollisuudet huumausainerikosten kenttävalvonnan suorittamiselle. Tämä osoittaa, että kenttähenkilöstön kyselyyn vastanneet ovat halukkaita ja motivoituneita saamaan koulutusta muun muassa huumausainerikosten kenttävalvonnasta. Tämän lisäksi kyselyyn vastanneista suurimman osan mielestä pakkokeinolain uudistuksen yhteydessä saatu verkkokoulutus ei antanut riittävää osaamista pakkokeinojen perustelemiseen ja niiden edellytysten täyttymisen selvittämiseen. Suurin osa vastaajista oli myös sitä mieltä, että lisäkoulutus pakkokeinojen perustelemisesta olisi tarpeellista ja että lista tai muistio pakkokeinojen perustelemisesta yleisjohtajille olisi tarpeellinen työkalu kenttäpartioille.

Kenttähenkilöstön kyselyn vastaajista 77,27 prosenttia oli myös jokseenkin samaa tai täysin samaa mieltä siitä, että yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välistä viestintää pakkokeinoasioissa tulisi kehittää Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella. Haastatelluista yleisjohtajista osa piti koulutusta pakkokeinojen perustelemisesta sekä koulutusta esimerkiksi uusista ja vaarallisista huumausaineista, joita Kaakkois-Suomessa on paljastunut, tärkeinä koulutusaiheina edellisen lisäksi. Haastateltujen yleisjohtajien mielestä kenttäpartioiden osalta kehittämiskohteita olisi etenkin partion ensimmäisissä toimissa: tilanteen tunnistamisessa, syytä epäillä kynnyksen perusteluiden hahmottamisessa ja muiden perusteluiden miettimisessä ennen konkreettisiin toimiin ryhtymistä. Edellä mainitun lisäksi yleisjohtajat toivoivat partioille lisää oma-aloitteista ajatustyötä alkutoimissa omatoimisen harkinnan tai koulutuksen kautta. Myös osa haastatelluista yleisjohtajista näki, että laitoksen toiminnan yhtenäistämiseksi oikeusyksikön tarkastamat muisti / fraasilistat olisivat huumejuttujen pakkokeinoasioissa hyödyllisiä ja niistä olisi varsinkin aloitteleville päällystöpäivystäjille hyötyä.

Poliisilaitoksen kenttähenkilöstölle tehty kysely ei nostanut esille suuria eroja Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen toiminta-alueiden välillä. Muutamassa väittämässä oli havaittavissa eroja. Yksi merkittävimmistä eroista löytyi väittämästä tunnen kaikki Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtajat ulkonäöltä. Yli puolet pohjoisen toiminta-alueen vastaajista oli kyseisestä väittämästä jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä, kun taas eteläisen ja itäisen toiminta-alueen vastaajista yli puolet oli väittämästä jokseenkin tai täysin eri mieltä. Tämä eroavuus selittyy sillä, että Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen tilannekeskus, jossa yleisjohtajat tekevät yleisjohtovuorojaan, sijaitsee Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen pohjoisella toiminta-alueella, joten pohjoisen toiminta-alueen vastaajille Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen omat yleisjohtajat ovat ulkonäöltä tuttuja. Tästä huolimatta kuitenkin suurimman osan vastaajista mielestä Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen omien yleisjohtajien kanssa on helpompi asioida pakkokeinoasioissa kuin Helsingin johtokeskuksen, joka hoitaa tiettyinä aikoina myös Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtoa. Näin ollen voidaankin olettaa, että Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kenttähenkilöstö kokee omat yleisjohtajat tutummiksi kuin Helsingin johtokeskuksen yleisjohtajat huolimatta siitä, että kaikki eivät edes tunne oman alueensa yleisjohtajia ulkonäöltä. Enemmistö kenttähenkilöstön kyselyyn vastanneista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä myös siitä, että he tuntisivat itsensä varmemmaksi pakkokeinoasioista keskusteltaessa yleisjohtajan kanssa, mikäli tuntisi yleisjohtajan paremmin. Näin ollen voidaankin sanoa, että kenttähenkilöstön ja yleisjohtajien tiiviimpi

vuorovaikutus työtehtävillä eri toiminta-alueilla helpottaa ja kehittää myös pakkokeinoasioiden hoitamista osapuolten välillä.

8.6 Oma havainnointi

Tutkimuksessa käytimme kahta metodia. Toimintatutkimukseen soveltuu usein myös osallistuva havainnointi (Metsämuuronen 2011, 45). Edelleen tarkkailu on tutkimuksessa sitä, että keräämme aineistoa havainnointia käyttäen (Hirsjärvi ym. 2009, 183). Havainnointia käytimme tukemaan tekemiämme kyselyitä. Havainnointia olemme tietysti käyttäneet omien töidemme ohella jo vuosia. Koulun kesätauon ajaksi saimme kuitenkin tilaisuuden vaihtaa työtehtäviä, niin pääsimme tekemään havaintoja uudesta näkökulmasta.

Havaintomme tukivat tutkimustuloksia eikä niiden osalta ole merkittävää mainittavaa. Oman kehittymisen osalta työtehtävien vaihto sen sijaan oli hyvä ratkaisu. Konkreettisesti soittamisen tekeminen pakkokeinoasioissa oli Röngälle uusi asia, kun tutkinnan tehtävissä konsultointi käydään tutkinnanjohtajan kanssa usein rauhassa ja henkilökohtaisesti. Heijarille tutkinnan kokemukset osoittivat lähinnä juuri saman asian siitä että tutkintapuolen pakkokeinoharkinta on paljon harkitsevampaa ja hitaampitempoista. Toisaalta Heijarin ensikokemukset uusista työtehtävistä auttoivat rajaamaan opinnäytetyötä niin että tutkinnan osalta asiaa ei kannattaisi selvittää, koska ongelmia ei rauhallisessa ja paljon keskustelua sisältävässä harkinnassa niin paljoa olekaan.

Havainnoinnin avulla kerätään tietoa siitä toimivatko ihmiset oikeasti niin kuin he sanovat toimivansa (Hirsjärvi ym. 2009, 212). Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa havainnoinnista oli se hyöty, että voimme omakohtaisesti vahvistaa tutkimustulokset oikeiksi.

8.7 Tutkimuksen arviointia

Tutkimuksessa tavoitettiin hyvin päällystö ja kohtalaisesti kentän miehistö. Lisänä tutkimuksessa käytettiin omakohtaista havainnointia ja omia aikaisempia kokemuksia. Materiaalin keräämisessä käytimme triangulaatiota strategisessa mielessä eli suuntasimme tutkimusta haastattelututkimuksen avulla. Tulosten analysoinnissa ja virheellisten tulosten poissulkemisessa triangulaatio oli apuna haastattelutulosten, kyselytutkimuksen sekä havainnoinnin tulosten ristiin vertailussa. Virheellistä tulosta emme löytäneet ja erilaisista tutkimustuloksista saadut tulokset tukivat toisiaan.

Opinnäytetyön aiheen suunnitteluun käytimme runsaasti aikaa ja vaihdoimmekin aihetta muutamaan kertaan. Samoin rajausta suoritettiin koko tutkimusprosessin aikana. Tämä auttoi siihen että niin sanotusti turhaa työtä ei juurikaan projektin aikana tehty. Alkuvaiheen suunnittelun yhteydessä olimme aktiivisesti yhteydessä poliisilaitoksen henkilökuntaan sen selvittämiseksi, että työllämme olisi varmasti tilausta.

Taustatöiden tekeminen huolellisesti ja aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen tutustuminen auttoi valmistelemaan kysely- ja haastattelututkimusta oikeasti merkityksellisten seikkojen ympärille. Myöhemmässä vaiheessa löysimme vielä muutaman viime vuoden opinnäytetyön, jotka olivat aiheeseemme liittyviä. Näistä töistä ei enää löytynyt uusia näkökulmia, rajanvetotapauksia tai merkityksellisiä lähteitä. Nämä tukevat sitä, että saimme aiheemme käsiteltyä tarvittavan monesta näkökulmasta.

Jälkikäteen arvioituna, jos näillä tiedoilla olisimme nyt aloittamassa tätä projektia, emme tekisi itse prosessissa mitään toisin. Aivan alkuvaiheessa ehkä pyytäisimme tiukempia linjauksia poliisilaitoksen johdolta, mitä aihetta olisi hyvä tutkia. Kyselyjä tehtiin nytkin mutta yksittäistä selkeää asiaa ei noussut esille. Tulevaisuudessa ehkä jo aiheen valintaan voisi tehdä pienen kyselytutkimuksen poliisilaitoksen päällystölle.

9 LOPPUTULOS

Opinnäytetyön tavoitteena oli tilanneselvityksen jälkeen selvittää, miten voimme tehostaa kentän ja päällystön kommunikointia tutkimukseen liittyvissä tapauksissa. Näihin kehittämisajatuksiin pohja löytyy haastattelujen sekä kyselytutkimuksen tuloksista. Kehittämistä löytyy, mutta onneksi ei paljon. Siitä kertoo jo se, kun päällystöltä pyydettiin mainitsemaan prosentteina kerrat, kun pakkokeinoharkinnassa päädytään olemaan määräämättä etsintää. Tulos oli vain 5 prosenttia. Toisin sanoen 95 prosentissa tapauksista kentän ja päällystön ajatukset ovat kohdanneet odotetusti.

Kenttähenkilöstölle tehdyssä kyselyssä kysyttiin myös, kuinka monta prosenttia tekemistäsi pakkokeinoesityksistä ei johda yleisjohtajan määräämään pakkokeinoon. Kysymyksessä vastaajat antoivat oman arvionsa prosenttilukuna ja kysymyksen keskiarvo oli 15,74 prosenttia ja eniten kysymyksessä annettu arvo oli 10 prosenttia. Suurimmat kysymykseen annetut prosenttiluvut olivat 50 prosenttia, joten näiden muutaman suurimpien lukujen nostaessa kysymyksen vastauksen keskiarvoa on todennäköistä, että todellinen keskiarvo saattaa kysymyksessä kuitenkin olla laskettuja hieman pienempi ja lähempänä 10 prosenttia. Näin ollen voidaan myös kenttähenkilöstön osalta todeta, että heidän mielestään noin 90 prosentissa tapauksista heidän pakkokeinoesityksistänsä on johtanut yleisjohtajan määräämään pakkokeinoon, jolloin kentän ja päällystön ajatukset ovat myös kohdanneet odotetusti.

Tätä pientä prosenttiosuutta tuskin saadaan poistettua. Kehittämisen kannalta tärkeää on kuitenkin saada näiden 5 - 10 prosentin tapausten osalta keskustelu hoidettua niin, että se ei vaikuta enää seuraavaan mahdolliseen soittoon. Lähes puolet kyselytutkimukseen vastanneista kenttämiehistä vastasi, että päällystön aikaisemmat ratkaisut vaikuttivat siihen soittavatko he mahdollisten pakkokeinojen tarpeen takia päällystöpäivystäjälle.

Kenttähenkilöstön kyselyyn vastanneista 38,64 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä siitä, että yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välinen viestintä pakkokeinoasioissa on ongelmatonta ja selvää. Tämän lisäksi kuten aikaisemminkin on jo tullut esille 77,27 prosenttia

vastaajista oli sitä mieltä, että yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välisessä viestinnässä pakkokeinoasioissa on ainakin jotain kehitettävää Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella. Kyselytutkimuksemme perusteella kenttähenkilöstö kokee, että aiheesta tulisi saada koulutusta ja on myös motivoitunut saamaan siitä koulutusta. Haastattelututkimuksen pohjalta saadut koulutusaiheet saavat tukea myös kenttähenkilöstölle tehdystä kyselytutkimuksesta ja esimerkiksi pakkokeinoharkintaa varten kenttäpartion tekemän esittelyn kehittäminen saattaisi olla yksi hyvä koulutuksen aihe.

9.1 Pohdinta

Suuria ja yllättäviä tuloksia ja niistä saataviaällistyttäviä johtopäätöksiä ei työn kautta tullut. Se ei ollut tavoitteenakaan. Kirjoittajilla oli käsitys omien töiden kautta ongelmakohdista. Näille tiedoille saatiin vahvistusta nyt "koko" poliisilaitoksen äänellä ja tutkimuksemme nosti esille kuitenkin muutamia pienempiä kehittämiskohteita muun muassa poliisilaitoksemme yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välisissä käytänteissä huumerikostutkinnan alkuvaiheen pakkokeinoissa. Näihin kehittämiskohteisiin pystytään mielestämme vastaamaan melko pienillä ja realistisilla toimenpiteillä.

Alkuun oletuksemme oli, että vuoden 2014 pakkokeinolakiuudistuksen sisältö ei olisi vielä täysin sisäistettynä kenttätoiminnassa. Tutkimuksemme perusteella se on kuitenkin hyvällä tasolla Kaakkois-Suomessa eikä siihen liittyvää jatkokoulutusta suoranaisesti ole tarvetta järjestää. Etenkin päällystöllä on uusien pykälien tuomat muutokset hyvin hallussa ja haastattelujen perusteella päällystö myös huolehtii siitä, että kentällä nämä muutokset toiminnassa otetaan huomioon.

Korkeimman oikeuden vuoden 2014 kaksi päätöstä huumausainerikostutkinnan alkuvaiheen etsintöihin liittyen sanelevat melko paljon päällystön toimintaa Kaakkois-Suomessa ja varmasti koko maassa. Päätöksissä on kuitenkin otettu kantaa vain kahteen yksittäistapaukseen, jotka kuitenkin käyvät esimerkkinä muihin vastaaviin, hyvinkin yleisiin tapauksiin. Tapauksia avatessa puutteita partioiden toiminnassa on etenkin havaintojen kirjaamisessa. Esimerkiksi pelkästään aggressiivinen käytös on huono viite mahdollisesta huumausaineiden käytöstä. Tarkemmilla havainnoilla olisi voinut olla toisenlainen lopputulos korkeimmankin oikeuden päätökseen liittyen. Ratkaisuehdotuksissa mainittua listaa henkilön käyttäytymisestä olisi hyvä käyttää tällaisten rajanvetotapausten havainnoinnin yhteydessä.

Kuten koko poliisiorganisaatiossa, niin myös Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella poliisin resurssien pieneneminen on näkynyt päivittäisessä poliisitoiminnassa, vaikkakin Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella tulostavoitteet on pääsääntöisesti aina saavutettu. Oletuksemme oli myös, että tämä resurssien niukkuus tulee näkymään tutkimuksemme aiheessa. Kyselytutkimuksessamme kenttähenkilöstölle resurssien vähyys näyttäytyi muutamassa avoimen kysymyksen vastauksessa ja muutama vastaus antoi mielestämme tilanteesta jopa hieman lohduttoman kuvan kuten esimerkiksi *”Useimmiten jää soitto tekemättä, kun arvioi käytettävissä olevia resursseja ja toteaa "ei tänään(kään)".”*. Mielestämme onkin täysin selvää, että resursseilla on suuri vaikutus esimerkiksi juuri huumausainerikosten

alkuvaiheessa mahdollisesti suoritettaviin etsintöihin muun muassa siten, että resurssien puuttuessa toimenpidettä saatetaan siirtää myöhäisempään resurssien kannalta parempaan ajankohtaan mikäli mahdollista. Näin ollen emme esimerkiksi kenttähenkilöstön kyselyn strukturoiduissa kysymyksissä ottaneet esille edes resurssien niukkuuden aiheuttamia haasteita tutkittavana olevaan aiheeseen, vaan resurssien aiheuttamat haasteet nousivat esille ainoastaan vastaajien itsensä esille tuomina avoimissa kysymyksissä. Poliisin resurssikysymyksellä ei mielestämme myöskään ole mitään tekemistä yleisjohtajan ja kenttäpartion välisen kommunikaation kehittämisessä huumerikostutkinnan alkuvaiheen pakkokeinoharkinnassa sekä kyseisen toiminnan tehostamisen kannalta.

9.2 Ratkaisuehdotukset

Työn tulokset kiteytyvät kommunikoinnin kehittämiseen. Tämä oli ennakoitavissa, sisäisen viestinnän ongelmat ovat olleet poliisihallinnon perusongelmia pienistä suurempiin kokonaisuuksiin. Tähän ongelmaan tuskin löytyy nopeaa ratkaisua, onneksi ulkoisen viestinnän kehittymisen ja ylipäätään viestintään organisaatiotasolla panostamisen kautta poliisin yleinen viestintä on kehittymässä. Se ei voi olla vaikuttamatta jollain aikavälillä positiivisesti myös henkilöiden väliseen viestintään organisaation sisällä.

Näin pienimuotoisen viestinnän kehittämiseen auttaa yhteisistä pelisäännöistä sopiminen sekä yleinen tukeminen enemmän keskustelevaan kanssakäymiseen aiheen ympärillä. Opinnäytetyön tulokset auttavat kehittämään keskustelua, kun asia on nyt tutkittu ja työntekijöiden melko yhtenäinen ääni on saatu kuuluviin.

Käytännön ratkaisuina kirjoittajat ovat jo toimittaneet päällystölle tietopaketin kentän toiveista pakkokeinojen määräämiseen liittyvistä ongelmista. Asialistalla olivat kolme tärkeintä ja eniten vastauksissa näkyvää pyyntöä päällystön suuntaan. Pakkokeinon toteuttamiseen liittyvien ohjeiden kirjallinen lisääminen "keikkalapulle" niin että se on tietojärjestelmien kautta luettavissa partioautossa. Toisena tärkeänä asiana päällystön tietoon saatettiin tutkimuksessa havaittu epäkohta odotuksista pakkokeinoihin liittyvässä puhelussa. Päällystölle kerrottiin että kentältä toivotaan puhelun olevan enemmän keskusteleva tilaisuus niin että asiaa voidaan pohtia yhdessä ennen päällystön ratkaisua asiasta. Kolmantena kehittämistoimenpiteenä päällystön suuntaan on päällystöpäivystäjien tunnettavuuden lisääminen koko toiminta-alueella. Käytännön toteutus on hankala mutta vaihtoehtoja olisivat videopalavereissa yleisjohtajan parempi näkyvyys tai yleisjohtajan vierailut muillakin kuin omalla ja pääpoliisiasemalla. Mielestämme yksi hyvä keino päällystöpäivystäjien tunnettavuuden lisäämiseksi, sekä kenttähenkilöstön kuin päällystöpäivystäjien näkökantojen yhtenäistämiseksi ja avartamiseksi saattaisi olla se, että päällystöpäivystäjät tekisivät muutamia työvuoroja kenttäpartioiden mukana. Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella päällystö ei ole käynyt kovinkaan paljon partioiden mukana kentällä. Asia on ollut esillä poliisilaitoksen henkilöstöbarometreissä, missä asia on kuitenkin otettu hyvin vastaan, mutta käytännössä se on jäänyt toteutumatta.

Toisena toimenpiteenä kentälle on valmisteilla ohje, joka pohjaa Poliisihallituksen antamaan ohjeeseen huumausainevalvonnasta tieliikenteessä. Ohjetta ei ole aktiivisesti

markkinoitu kentän henkilöstölle ja siinä oleva hyvä ja kattava lista mahdollisista huumausaineen käytöstä kertovista viitteistä. Tämä lista kertaamalla kenttämiehiltä tulee todennäköisesti parempia perusteluita pelkän positiivisen huumausaineiden seulontatestin lisäksi. Ohjeeseen lisätään muistilista siitä mitä kaikkea on syytä huomioida, jos on syytä epäillä huumausaineiden välitystä. Tämä listaus pohjautuu päällystön antamiin vastauksiin sekä kirjoittajien omaan kokemukseen.

Kuten jo aikaisemmin on tullut esille, päällystöpäivystäjille tehdyissä haastatteluissa nousi esiin yleisjohtajien esittämiä kehittämiskohteita kenttäpartioiden toimintaan. Näitä kohteita löytyi muun muassa tilanteen tunnistamisesta, syytä epäillä -kynnyksen perusteluiden hahmottamisesta ja muiden perusteluiden miettimisestä ennen konkreettisiin toimiin ryhtymistä. Tämän lisäksi yleisjohtajat toivoivat partioille lisää oma-aloitteista ajatustyötä alkutoimissa omatoimisen harkinnan tai koulutuksen kautta. Näiden aiheiden lisäksi niin yleisjohtajien haastatteluissa kuin myös kenttähenkilöstölle tehdyssä kyselyssä huumausaineiden tunnistamisesta toivottiin koulutusta. Mielestämme yksi konkreettinen ratkaisuehdotus on koulutuspaketin kokoaminen edellä mainituista aiheista ja koulutuksen toteuttaminen ja läpi vieminen jokaisessa Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen kenttäryhmässä.

9.3 Kehittämisideat ja jatkotutkimuksen tarve

Kehittämistä on asiaan liittyen jatkettava monella muullakin osa-alueella. Jatkuvasti tiukentuvat tulkinnat, uudet järjestelmät ja uudet trendit huumausainemarkkinoilla eivät anna mahdollisuutta jatkaa työtä huumausainerikollisuuden tutkinnassa ilman kehitystä.

Nykyinen malli, jossa kanteluiden ja muiden ohjeellisten ojennusten kautta saadaan rajanvedot selville, on periaatteessa hyvä. Päällystö saa näitä rajatapauksia tietoonsa ja ohjaavat omaa toimintaansa oppimansa perusteella. Toisaalta tapaukset ovat aina yksittäistapauksia ja niitä joudutaan soveltamaan laajempaan tapausmassaan. Lisäksi menettelyssä joudutaan rajavedot hakemaan lähellä väärää menettelyä olevien tapausten kautta, jolloin yksittäinen virkamies joutuu antamaan selvityksiä asiaan.

Tutkimus oli rajattu niin tarkasti, että samaan alueeseen liittyvää jatkotutkimusta ei tullut meille mieleen. Aihetta laajennettaessa koskemaan koko Kaakkois-Suomen alueen kaikkia pakkokeinoratkaisuja yleisjohtajan työssä voisi olla käytännönkin hyötyä.

Yleisellä tasolla yksi tutkimuksen aihe voisi olla jatkossa huumausaineen käyttörikoksen rangaistusasteikko. Kirjoittajilla ei ole tiedossa tapauksia viimeisiltä vuosilta, joissa huumausaineen käyttörikoksista olisi yksinään tuomittu vankeutta. Suositus on nykyisin ensisijaisesti soveltaa huomautusta ainakin ensikertalaisten osalta. Rangaistusasteikko kuitenkin huumausaineen käyttörikoksesta on säädetty niin, että siitä voi saada jopa puoli vuotta vankeutta. Puoli vuotta vankeutta mahdollistaa pakkokeinona kotietsinnän käyttämisen. Nyt kuitenkin rikosta pidetään todellisuutena niin vähäisenä, että kotietsintää pelkästään huumausaineen käyttörikoksen perusteella ei pidetä suhteellisuusperiaatteen mukaisena. Rangaistusasteikko on siis ehkä vinoutunut rikoksen vakavuuteen nähden.

Huumausaineen käyttörikoksen muuttaminen vain sakolla rangaistavaksi asiaksi poistaisi rajanvedon tarpeellisuuden kotietsintää harkittaessa. Paikanetsinnän se edelleen mahdollistaisi. Tämä voisi auttaa kenttätoimintaa ja päällystöä suuntaamaan voimavarat seikkojen etsimiseen, joissa huumausaineen käyttäjää olisi syytä epäillä myös huumausaineiden välittämisestä.

9.4 Oma kehittyminen

Opimme erittäin paljon tätä opinnäytetyötä tehdessä muun muassa tieteellisestä kirjoittamisesta, eri tutkimusmenetelmistä ja niiden käyttämisestä tutkimuksessa sekä itse tutkimuksen toteuttamisesta ja suunnittelusta. Päätimme tehdä tämän opinnäytetyön yhdessä, mikä tarjosi meille myös mahdollisuuden kehittää meidän molempien projektityöskentelytaitoja sekä yhteistyötaitoja. Opinnäytetyön tekeminen oli pitkäjänteinen ja systemaattinen prosessi, joka kehitti meitä niin opetuksellisesti kuin myös ammatillisesti.

Käytimme opinnäytetyössämme kahta tutkimusmenetelmää, mikä tarjosi meille myös hyvän mahdollisuuden tutustua tarkemmin molempiin tutkimusmenetelmiin ja niiden käyttöön tutkimuksen toteuttamisessa. Uskomme, että tästä on myös paljon hyötyä meille niin tulevissa opinnoissamme kuin työtehtävissämme.

Tutustuminen opinnäytetyömme lähdekirjallisuuteen, lähdemateriaalin analysointi ja sen tarjoaman tiedon soveltaminen tutkimuksessamme tarjosi meille hienon oppimiskokemuksen ja mahdollisuuden kehittää meidän omaa työelämäosaamistamme ja samalla toivomme myös, että tekemästämme opinnäytetyöstä on myös hyötyä työyhteisöllemme.

Nykyisiin toimenkuviin liittyen tutkimuksen tekeminen syvensi ammattiosaamista periaatteessa suppealla mutta tärkeällä sektorilla. Vaikka aihe oli tiukkaan rajattu, sivusi se useassa kohdassa laajempaa materiaalia päätöksenteosta rajatapausten oikeuskäsittelyihin asti.

Tämän tyyppinen selvitystyö miehistön ja päällystön välisestä yhteistyöstä oli myös omiaan siirtämään katseita mahdollisiin opintojen jälkeisiin päällystötehtäviin. Ymmärtämällä molemminpuoliset hankaluuden yhteistyössä toivottavasti olemme oppineet toimimaan tulevaisuudessa parempina ratkaisujen tekijöinä.

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet

Eagleman, D. 2018: Aivot – Ihmisen tarina. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Grönfors, M. 1985: Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät. 2. uudistettu painos. Juva: WSOY.

Heikkilä, T. 2014: Tilastollinen tutkimus. 9. uudistettu painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Helminen, K., Fredman, M., Kanerva, J., Tolvanen, M. & Viitanen, M. 2014: Esitutkinta ja pakkokeinot, 5., uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy.

Helminen K., Kuusimäki M. & Rantaeskola S. 2012: Poliisilaki. Helsinki: Alma Talent Oy.

Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara, P. 2009: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hätönen, S. 2015: Pro gradu -tutkielma: Johtosuhteet ja vastuun kohdentuminen poliisin operatiivisen kenttätoiminnan johtamisjärjestelmässä. Tampereen yliopisto (luottamuksellinen).

Kaakkois-Suomen poliisilaitos 2018: Poliisipalvelut-linjan työjärjestys. Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen määräys POL-2018-17225.

Kananen, J. 2011: Kvantti - Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Kuusela, S. 2013: Esimiehen vuorovaikutustaidot. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Metsämuuronen, J. 2011: Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Helsinki, International Methelp.

Mäenpää, O. 2017: Yleinen hallinto-oikeus. Helsinki: Alma Talent Oy.

Neuvonen, R. 2014: Yksityisyyden suoja Suomessa. Viro: Meedia Zone OU.

Niemi, H. & Virtanen M. 2016: Rikollisuustilanne 2016 - Huumausaine-, alkoholi- ja dopingrikokset. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Ojanen, T. 2015: Perusoikeusjuridiikka. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Parviainen, M. 2010: Kenen on vastuu? – Vastuut ja seuraamukset palvelussuhteessa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Poliisihallitus, 2014a: Huumausaineiden käytön valvonta tieliikenteessä. Poliisihallituksen ohje 2020/2013/4894.

Poliisihallitus, 2017: Käsikirja seuraamusten määräämiseksi rangaistusvaatimus ja rikesakkoasioissa.

Poliisihallitus, 2014b: Poliisin operatiivisen kenttätoiminnan johtamis- ja koulutusjärjestelmä. Poliisihallituksen määräys POL-2014-1967 (luottamuksellinen).

Poliisihallitus 2010: Poliisin operatiivisen kenttätoiminnan perusteet. Poliisihallituksen ohje liitteineen 2020/2010/3714 (luottamuksellinen).

Poliisihallitus 2014c: Puhalluskoe, sylkitesti ja henkilönkatsastus rattijuopumustapauksissa. Poliisihallituksen ohje POL-2014-9220.

Rantaeskola, S. 2014b: Pakkokeinolaki – Kommentaari. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Ruuska, K. 2007: Oma tupa, oma lupa – Kotirauha ja poliisin toimivalta. Helsinki: Edita Prima Oy.

Saraviita, I. 2011: Perustuslaki. 2. uudistettu painos. Helsinki: Tallentum.

Securetec Detektions-Systeme AG. 2017: DrugWipe 6 S, käyttöohje.

Valtakunnansyytäjänvirasto 2006:1, Seuraamuksen määrääminen huumausaineen käyttörikoksesta, Liite 1.

Valli, R. 2015: Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. 2. uudistettu painos. Juva: Bookwell Oy.

Viljanen, P. 2001: Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Helsinki: Alma Talent Oy.

Virtanen, P. & Stenvall, J. 2010: Julkinen johtaminen. Tallinna: Tietosanoma Oy.

Sähköiset lähteet

Poliisihallitus 2018: Liikennevalvontaa kohdistettu onnistuneesti – Haasteena huumausainerikollisuuden ja seksuaalisen häirinnän lisääntyminen. Poliisihallituksen tiedote julkaistu poliisin Sinetti -verkkosivuilla 24.7.2018. https://sinetti.poliisi.fi/valtakunnallinen/ajankohtaista/uutiset/Sivut/Liikennevalvontaa-kohdistettu-onnistuneesti---Haasteina-huumausainerikollisuuden-ja-seksuaalisen-häirinnän-lisääntyminen.aspx. Luettu 2.8.2018

Rantaeskola, S. 2014a: Esitutkintalaki – Kommentaari. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86666/Oppikirjoja_21_esitutkintalaki_WEB.pdf?=. Luettu 8.8.2018.

Rantaeskola, S. 2014c: Poliisilaki – Kommentaari. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86690/Oppikirjoja_23_poliisilaki.pdf. Luettu 8.8.2018.

Szilvay I. 2017: Muuntohuumeet. Artikkeli julkaistu 7.8.2017. https://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/muuntohuumeet. Luettu 18.7.2018.

Taanila Aki 2014: Määrällisen aineiston kerääminen. Moniste. http://myy.haaga-helia.fi/~taaak/t/suunnittelu.pdf. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Luettu 3.5.2018.

Taanila Aki 2018: Akin menetelmäblogi . Kirjoituksia Akin Taanilan menetelmätyöpajasta. https://tilastoapu.wordpress.com/. Luettu 27.3.2018.

Tilastokeskus 2018: Rikos- ja pakkokeinotilastot 2015-2017. https://www.stat.fi/til/rpk/ Luettu 1.8.2018.

Oikeustapaukset

KKO: 2014:57
KKO: 2014:58

AOA 4073/4/09
AOA 3644/4/10

EOA 87/4/15

Virallislähteet

Euroopan ihmisoikeussopimus, SopS 18-19/1990. Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi.

KP-sopimus, SopS 7-8/1976. Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja siihen liittyvä valinnainen pöytäkirja yksilövalituksista.

HE 14/1985 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 222/2010 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

LIITE 1

Terve.

Aloitamme Kalle Heijarin kanssa päällystöopinnot vuoden 2019 alusta. Kuluvana vuonna teemme muunto-opinnot ammattikorkeakoulututkintoa varten. Ammattikorkeakoulututkintoon liittyen teemme parityönä opinnäytetyön joka käsittelee Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtovuorossa määrättäviä etsintöjä huumerikostutkinnan alkuvaiheissa.

Tällä kyselytutkimuksella on tarkoituksena selvittää yleisjohtovuoroja tekevän päällystön ajatuksia huumejuttuihin liittyvistä etsintämääräyksistä. Opinnäytetyön tarkoituksena on parantaa kentän ja päällystön välistä kommunikaatiota huumerikostutkinnan alkuvaiheissa. Kentän osalta opinnäytetyön tarkoituksena on parantaa tietojen havainnointia ja keräämistä ennen yhteydenottoa yleisjohtoon. Yleisjohdon osalta selvitämme ovatko päällystön etsintämääräykset laitoksellamme yhdenmukaisia tai onko niiden yhdenmukaistamiselle tarvetta.

Päällystölle suunnatun kyselyn jälkeen teemme kesän 2018 aikana kyselyn myös kenttäryhmille. Päällystön vastauksien perusteella suuntaamme kentälle tehtävää kyselyä toiminnan kehittämisen kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi.

Kysely päällystön osalta on rajattu osaamisalueiden ja yleisjohtokokemuksen perusteella viiteen haastateltavaan Kymenlaaksosta (Virtanen, Hietanen, Kuokkanen, Tylli ja Van der Steen). Vastauksianne käsitellään kaikissa julkaisuissa anonyymisti.

Terveisin,
Lari Rönkä ja Kalle Heijari

Vastaa minulle tähän sähköpostiin ja kirjaa vastauksesi kysymysten jälkeen. Kysymyksiä on 26, yli puoleen on mahdollista vastata kyllä/ei tai pelkästään numerolla. Kaikkiin voi kuitenkin tarvittaessa vastata niin pitkästi kuin on tarvetta. Kyselyyn pystyy vastaamaan noin puolessa tunnissa. Jos lopussa oleviin rajanvetotapauksiin jaksat kirjata hyvin perusteluja, niin silti alle kolmessa vartissa pitäisi onnistua. Kun saamme tietoa ja koulutusta kentän partioille, niin nyt vastaamiseen käytetty aika tulee toivottavasti myöhemmin takaisin sujuvampana yhteistoimintana.

Jos kysymykseen on tullut vastaus jo aiemmin, voi sen jättää tyhjäksi. Aihealue on rajattu koskemaan vain kenttätoiminnan yhteydessä alkavaa huumerikostutkintaa ja siihen liittyvien paikan- ja kotietsintöjen määräämistä.

1: Virkaurasi lyhyesti (virka-ikä, kokemus eri sektoreilta jne.)?
V:

2: Muu mahdollinen ammatillinen koulutus poliisikoulutuksen lisäksi?
V:

3: Valmistumisvuosi päällystö- tai vastaavista opinnoista?
V:

4: Kuinka monta vuotta olet tehnyt yleisjohto- tai niitä vastaavia vuoroja?

LIITE 1

V:

5: Onko mielestäsi kotietsintöjen määrääminen yleisjohtovuorossa Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella huumausainerikostutkinnan alkuvaiheissa helppoa / normaalia / vaikeaa / ongelmallista?
V:

6: Arviolta kuinka monta soittoa kentältä saat tähän aiheeseen liittyen yhdessä yleisjohtovuorossa?
V:

7: Arviolta kuinka paljon aikaa menee yhteen keikkaan, asian ratkaisuun ja määräyksen kirjaamiseen Patjalle?
V:

8: Käytätkö tapauskohtaisten asioiden ratkaisemisen tukena jotain ohjetta tai muistilistaa?
V:

9: Kuinka usein (arvio %) on tarvetta pyytää partiota tekemään lisäselvityksiä päätöksen teon tueksi?
V:

10: Käytätkö määräyksen kirjaamisessa Patjalle "vakiofraaseja"?
V:

11: Olisiko laitoksen yhtenäisille ohjeille tai fraaseille tarvetta?
V:

12: Arviolta (%) kuinka monessa tapauksessa jossa partio ottaa yhteyttä huumetutkinnan alkuvaiheissa, ei ole mahdollista käyttää kotietsintää pakkokeinona?
V:

13: Onko aikaisemmilla vihjetiedoilla vaikutusta päätöksen tekoon?
V:

14: Mitä apukeinoja käytät päätöksen teossa (Tilannekeskus, järjestelmät jne)?
V:

15: Onko tapanasi tehdä ratkaisu heti vai soitatko harkinnan jälkeen takaisin?
V:

16: Onko kommunikoinnissa partion ja päällystöpäivystäjän kanssa mielestäsi ongelmia?
V:

17: Mikä olisi paras tapa kehittää kommunikointia jos siihen on tarvetta?
V:

18: Mitkä seikat ovat muuttuneet jos arvioit 5 tai 10 vuoden takaisia kotietsintämääräyksiä tähän päivään?
V:

19: Minkä luulet määräyksissä vielä kehittyvän tulevaisuudessa?
V:

20: Onko huumausainevalvonnassa aktiivisten partioiden kouluttamiselle tarvetta?
V:

21: Mitkä ovat tärkeimmät asiat joita partion tulee huomioida huumausainerikosten tutkinnan alkutoimissa?
V:

22: Onko joitain muuta mitä voisimme tämän työn yhteydessä huomioida tai kehittää?
V:

23: Päiväaikaan paljastuu epäilty huumeratti. Mitkä seikat tulisi pikatestin lisäksi täyttyä että määräät paikanetsinnän ja/tai kotietsinnän?
V:

24: Yöaikaan henkilön hallusta takavarikoidaan vähän yli käyttörikoksen verran huumausaineita, eli kyseessä on huumausainerikosepäily. Mitkä seikat tämän lisäksi tulisi täyttyä että määräisit kotietsinnän asuntoon jossa on myös muita asukkaita.
V:

25: Mainitse muutamia seikkoja milloin on syytä epäillä huumausainerikosta vaikka takavarikoitu huumausaineiden määrä on huumausaineen käyttörikoksen rajoissa?
V:

26: Mainitse muutamia seikkoja milloin on syytä epäillä huumausainerikosta yksittäisen "rappukäytävässä haisee kannabis" vihjeen lisäksi?
V:

Kiitos vastauksista!

LIITE 2

Kenttähenkilöstön kysely

Perustiedot

Työskentelen Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen:

- ◯ Eteläisellä toiminta-alueella.
- ◯ Pohjoisella toiminta-alueella.
- ◯ Itäisellä toiminta-alueella.

Kuulun

- ◯ miehistöön.
- ◯ alipäällystöön.

Oletko saanut koulutusta huumausainerikosten kenttävalvonnasta? *

- ◯ Kyllä
- ◯ En

Haluaisin syventää lisäkoulutuksella osaamistani huumausainerikosten kenttävalvonnasta.

- ◯ Kyllä
- ◯ En

Haluaisin koulutusta mikä antaa paremmat mahdollisuudet huumausainerikosten kenttävalvonnan suorittamiselle.

- ◯ Kyllä
- ◯ En

LIITE 2

Olen aktiivinen huumausainerikosten kenttävalvonnassa.

○ Kyllä

○ En

Koulutus ja oma osaaminen

Arvioi seuraavia:

1 = Täysin eri mieltä 2 = Jokseenkin eri mieltä 3 = En eri enkä samaa mieltä 4 = Jokseenkin samaa mieltä 5 = Täysin samaa mieltä

	1	2	3	4	5
Huumausainerikostutkinnan alkuvaiheen pakkokeinojen edellytykset ovat minulle selvät.	○	○	○	○	○
Huumausainerikosten pakkokeinojen perusteleminen yleisjohtajalle puhelimitse on helppoa.	○	○	○	○	○
Pakkokeinojen perusteleminen yleisjohtajalle on kenttä- tai ryhmänjohtajien tehtävä.	○	○	○	○	○
Pakkokeinolain uudistuksen yhteydessä annettu verkkokoulutus antoi riittävän osaamisen pakkokeinojen perustelemiseen ja niiden edellytysten täyttymisen selvittämiseen.	○	○	○	○	○
Lisäkoulutus pakkokeinojen perustelemisesta olisi tarpeellista.	○	○	○	○	○
Pakkokeinoperustelujen lista / muistio, joka helpottaisi pakkokeinojen perustelemista yleisjohtajille, olisi tarpeellinen työkalu kenttäpartioille.	○	○	○	○	○

Kotietsinnöistä

Arvioi seuraavia:

1 = Täysin eri mieltä 2 = Jokseenkin eri mieltä 3 = En eri enkä samaa mieltä 4 = Jokseenkin samaa mieltä 5 = Täysin samaa mieltä

	1	2	3	4	5
Kotietsintä on tehokas pakkokeino huumausainerikostutkinnassa.	○	○	○	○	○
Kotietsintä tulee suorittaa aina löydettäessä huumausaineeksi epäiltyä ainetta henkilön hallusta.	○	○	○	○	○
Pakkokeinolaki kieltää kotietsinnän toimittamisen ilman erityistä syytä kello 22:n ja 7:n välisenä aikana, mikä on vähentänyt kotietsintöjen tuloksellisuutta.	○	○	○	○	○
Lupa kotietsinnän suorittamiseksi saadaan poliisilaitoksemme yleisjohdolta kello 22:n ja 7:n välisenä aikana aina kun sitä esitetään.	○	○	○	○	○
Kotietsinnät ovat menettäneet merkityksensä, koska kukaan ei enää säilytä huumausaineita	○	○	○	○	○

kotonaan.

Positiivinen drugwipe -seulontatestin tulos täyttää aina kotietsinnän suorittamisen edellytykset.	○ ○ ○ ○ ○
Kieltäytyminen drugwipe -seulontatestistä täyttää aina kotietsinnän suorittamisen edellytykset.	○ ○ ○ ○ ○
Kotietsintöjen määrä on vähentynyt, koska epäillylle on varattava mahdollisuus olla läsnä kotietsintää suorittaessa.	○ ○ ○ ○ ○

Yleisjohtajista

Arvioi seuraavia:

1 = Täysin eri mieltä 2 = Jokseenkin eri mieltä 3 = En eri enkä samaa mieltä 4 = Jokseenkin samaa mieltä 5 = Täysin samaa mieltä

	1	2	3	4	5
Yleisjohtajat määräävät pakkokeinot kuten kentältä esitetään.	○	○	○	○	○
Tunnen kaikki Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen yleisjohtajat ulkonäöltä.	○	○	○	○	○
Tuntisin itseni varmemmaksi pakkokeinoasioista keskusteltaessa yleisjohtajan kanssa, mikäli tuntisin yleisjohtajan paremmin.	○	○	○	○	○
Yleisjohtajien pakkokeinoasioiden käsittelyssä on olennaisia eroja henkilöstä riippuen.	○	○	○	○	○
Yleisjohtajien pakkokeinoasioiden käsittelyssä on olennaisia eroja riippuen siitä onko hänellä taustaa tutkinnan vai kentän puolelta.	○	○	○	○	○
Helsingin johtokeskuksen päällystöpäivystäjät määräävät pakkokeinoja helpommin kuin oman poliisilaitoksen päällystöpäivystäjät.	○	○	○	○	○
Helsingin johtokeskuksen kanssa on helpompi asioida pakkokeinoasioissa kuin oman poliisilaitoksen yleisjohtajien.	○	○	○	○	○
Yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välinen viestintä pakkokeinoasioissa on ongelmatonta ja selvää.	○	○	○	○	○
Yleisjohtajien ja kenttäpartioiden välistä viestintää pakkokeinoasioissa tulisi kehittää poliisilaitoksellamme.	○	○	○	○	○

Pakkokeinoharkinnasta

Arvioi seuraavia:

1 = Täysin eri mieltä 2 = Jokseenkin eri mieltä 3 = En eri enkä samaa mieltä 4 = Jokseenkin samaa mieltä 5 = Täysin samaa mieltä

LIITE 2

	1	2	3	4	5
Yleisjohtajan tehtävänä on löytää perustelut kotietsinnälle, ei tapahtumapaikalla olevan kenttäpartion.	○	○	○	○	○
Kenttäpartioiden tehtävä on löytää perustelut pakkokeinolle ja esittää ne yleisjohtajalle.	○	○	○	○	○
Yleisjohtajan aikaisemmat päätökset vaikuttavat siihen pyydetäänkö lupaa pakkokeinoille huumausainerikostutkinnassa.	○	○	○	○	○
Yleisjohtajat painottavat pakkokeinopäätöksissään liikaa ihmisten perusoikeuksia.	○	○	○	○	○
Pakkokeinoharkinnan tulisi olla yleisjohtajan ja kenttäpartion välinen vuorovaikutustilanne, missä keskustelun kautta kyetään tekemään oikea päätös asiassa.	○	○	○	○	○

Valitse mielestäsi kolme yleisintä syytä sille, että määräys pakkokeinolle jää saamatta:

- ☐ Partion esittämät perustelut pakkokeinolle ovat puutteellisia.
- ☐ Lainsäädännön tiukkeneminen.
- ☐ Pakkokeinon edellytykset puuttuvat.
- ☐ Kenttähenkilöstön koulutus tai ohjeistus on puutteellista.
- ☐ Yleisjohtajien varovaisuus.
- ☐ Muu, mikä? _____

Avoimet kysymykset

Kuinka monta prosenttia arviolta jää pakkokeinoihin liittyvää soittoa soittamatta, jos itsellä on epävarma olo pakkokeinon edellytyksistä?

_____

Kuinka monta prosenttia tekemistäsi pakkokeinoesityksistä ei johda yleisjohtajan määräämään pakkokeinoon?

_____

Muita ajatuksia liittyen pakkokeinoharkintaan, yleisjohtajan ja kenttäpartioiden toimintaan ym. ?